II 4209

Proprietatea Bibliotecii
Universităţii Iaşi
II-4209

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IAȘI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

MIRCEA STREINUL

ION ALUION

ROMAN

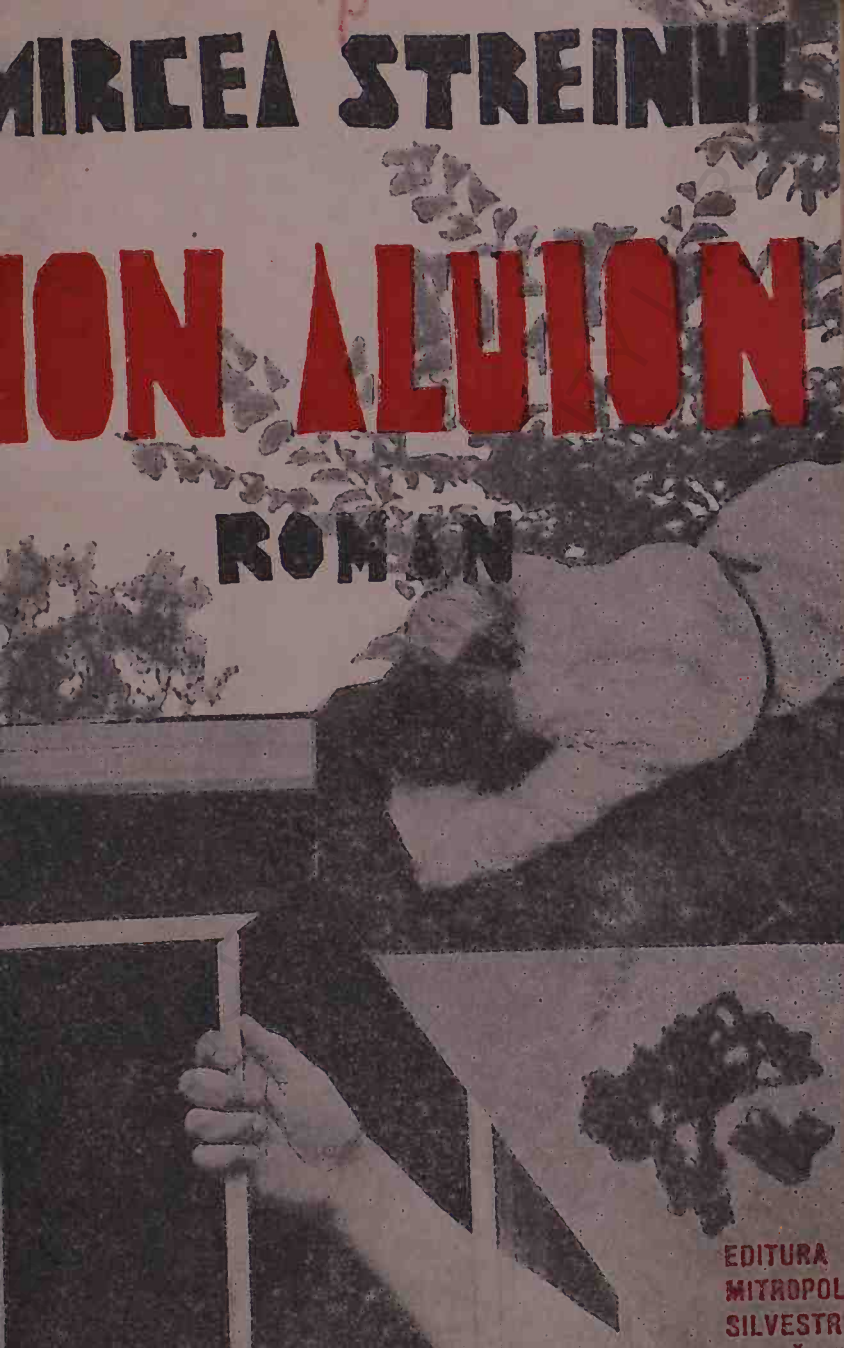

EDITURA
MITROPOL
SILVESTR

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

MIRCEA STREINUL

ION ALUION

ROMAN

723068
B.C.U. IAŞI

EDITURA „MITROPOLITUL SILVESTRU" CERNĂUŢI

BCU IAŞI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

8 DEC. 1938
Biblioteca Universității Iași
Ale 20-693

BCU IAȘI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Domnului Profesor
AL. ROSETTI,
omul de suflet larg cât o dumbravă,
care-a înțeles cerurile
și plaiurile arborosene
în tot cuprinsul poeziei lor,
omagiul lui
M. S.

BCU IAȘI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Bucovina.

În cursul războiului mondial.

Deşi încă mult înainte de-amiază, soarele ardea fără milă. Încins, aerul tremura în depărtări ca o apă stârnită cu nuiaua. Rareori se'nfiripa câte-o boare subţire, mirosind amăruiu a seminţe coapte, dar se risipea repede în vre-un gard alb de-atâta praf sau în porumbiştile uscate, cari foşneau ca hârtia, ale ţarinei din marginea satului. Nici un nour nu se-arăta mântuitor de după dunga netedă a dealului, din ale cărui coaste turmele de oi smulseseră ultimele fire de iarbă roşietică. Un cer copleşitor se-adâncise în albăstrimi de mari afunduri şi, când o ciocârlie se ridica să-şi încerce aripile şi glasul, par'că se îneca în apele lui clare. Pământul crăpase de căldură; gângănii roşcate sau verzui, cu pulbere brumoasă de-azur pe ele, pipăiau prudent sgrunţurile de lut şi-şi osteneau picioruşele de aţă, ca să ocolească spărturile cari se-astupau la cea mai mică atingere, înmormântând sub bulgării fărămicioşi ca nisipul insectele prea îndrăzneţe. În decursul

nopţilor — senine şi-aşa de scurte, că pământul nu apuca să se răcorească —, roua se lăsa tot mai puţină, abia câţiva stropi, cari evaporau la primele raze, puternice şi orbitoare, ale soarelui de dimineaţă. Fâneţele, altădată bogate şi pline de flori multicolore, se-ofileau de secetă. Părâul satului aproape că secase şi prundişul lucios se vedea din albie ca dinţii unui cadavru măcinat de puterea arşiţei. În fântâni, apa începuse să se tulbure, căci ciuturile, ca să se poată umplea, trebuiau să isbească fundul mâlos, prin care mişunau broaştele.

Când locomotivele urlau sălbatic la gară, tăcerea ce se năpustea în urmă părea şi mai adâncă. Frunzile plopilor dintre cele două cantoane vibrau, însă — după o clipă — recădeau în aceeaşi stranie nemişcare de tablou. Căldura era atât de nimicitoare, încât nimeni nu s'ar fi mirat dacă plopilor — exasperaţi de soarele care-i macera — le-ar fi venit poftă să se-arunce înaintea trenurilor, ca s'o termine odată cu zăpuşeala asta infernală. Semafoarele, ca nişte mâni apocaliptice de fier, însângerate de sticle roşii şi cangrenate de cele verzi, implorau zădarnic bolta aruncată peste disperarea care mocnea în pământul însetoşat, iar pietrişul înfierbântat al terasamentului duhnea a păcură şi uleiuri.

Şoseaua abia putea să răsufle de-atâta

praf şi se târa ca o omidă lipsită de vlagă printre casele moarte. Pela gospodării, cânii încetaseră să latre şi, când se urneau din loc, să intre mai la umbră, o făceau cu atâta prudenţă, încât lanţul cu care erau legaţi nu producea nici un sgomot.

„Doamne-fereşte de-un incendiu pe-aşa căldură", — îşi spuse părintele Avacum, ştergându-şi cu dosul palmii, căci batista era acu complet udă, fruntea îmbrobonată de sudoare, — „că 'ntreg satul s'ar preface într'un morman de cenuşă", — şi-şi stinse cu mare grijă ţigara pe care, ca un fumător pasionat ce era, o sorbise cu nesaţ.

Se opri un moment, să privească în vale. Satul părea fără viaţă. Uliţele, deobiceiu însufleţite de râsul copiilor, cărora le plăcea să se joace până târziu seara prin colb, amuţiseră şi preotul, copleşit de tăcerea monstruoasă, avu impresia dezolantă că e unicul locuitor al comunei Cuciurul-Mare. Deaceea, când o pisică jigărită îi tăie tacticos drumul, demonstrându-i astfel că mai există făpturi ale lui Dumnezeu în cuprinsul ca de cimitir părăginit al satului, părintele Avacum se bucură aproape copilăreşte şi porni cu inima uşoară spre centru.

La oficiul poştal, de mult militarizat, dirigintele — înfricoşat de posibilitatea unei apoplexii — îşi schimba la fiecare cinci minute compresa dela cap şi-şi vâra mereu

mânile în ligheanul cu apă rece, gândindu-se cu invidie la impiegaţii dela gară, în ale căror birouri — datorită faptului că un adevărat potop de viţă sălbatică răcorea peronul vast şi prietenos cu călătorii buimăciţi de arşiţă — umbra, deşi mirosea a petrol, era plăcută, reconfortantă, nu năclăită ca'n această cameră afurisită, cu ferestrele la soare.

Năucit de caniculă, se decise să-şi desbrace cămaşa vărgată şi pătată de purici, dar trebui să treacă la aparatul telegrafic, care ţăcănea nerăbdător, şi descifră banda de hârtie, luând astfel la cunoştinţă ordinul de evacuare a oficiului.

„Afurisit războiu! Iarăşi pe drumuri... Va-să-zică mâne-poimâne Ruşii vor fi din nou aici... Dacă nu cumva mai degrabă!"

I se ordona să expedieze imediat, cu primul tren, arhiva şi cassa poştei, şi să demonteze aparatele de telefon şi telegraf, pe cari să le ia cu sine, ca să le predea la Hliboca, de unde va fi detaşat la alt oficiu...

„...poate în regiunea Câmpulungului..." — şi domnul Kleist avu viziunea văilor umbrite de brazi, cari îi vor oferi, la poalele Rarăului, o viaţă mai omenoasă decât soarele nemilos de-aici.

Cu gândul la răcoarea mătăsoasă a munţilor carpatini, „Postmeister"-ul se'nveseli subit şi, fredonând con brio un crâmpeiu de

operetă ungurească, își încheie reglementar tunica.

Aruncând soarelui o privire dușmănoasă, luă hotărîrea să plece imediat. Se repezi la telefon și încercă să se pună în legătură cu Cernăuții, însă aparatul rămânea mut la toate insistențele și domnul Kleist, căruia efortul îi adusese noui broboane de sudoare pe fruntea pergamentată, renunță să mai sbiere ca un apucat de draci în pâlnia știrbă.

„Nu mă părăsi, Doamne!" — imploră extenuat și se lăsă, moale ca o cârpă, pe marginea patului de campanie, a cărui cuvertură cafenie, cu motive elinești, nu prididea să disimuleze 'n umbră vraiștea paielor risipite din salteaua presată de cele 90 de kilograme ale dirigintelui.

„Evacuiază și ei . . ." — și, oarecum impresionat de precipitarea evenimentelor, dădu jos cufărul depe dulap, trântind în el arhiva — câteva registre prăfuite, cu cotorul ferfeniţit —, casseta cu bani și mărci, aparatele, demontate cu celeritatea deconcertantă a unui prestidigitator, în câteva minute, și obiectele personale, destul de puține și de neînsemnate, adică pasta de dinți — clasicul Chlorodont —, diferite perii, o colecție de fotografii — dame în pielea goală și actrița Asta Nielsen în rolul principal al unui film de mare succes prin 1914 — și alte fleacuri.

Cuprinse cu privirea, pentru o ultimă dată, pereţii coşcoviţi, între cari vieţuise cinci luni de corvoadă şi plictiseală, îşi făcu cruce de „Doamne-ajută" şi, speriind prin prea brusca deschidere a uşii câteva găini cuibărite în praful încins de căldură, ieşi în ograda largă a doamnei Vasilciuc, căreia îi aparţinea clădirea dărăpănată a oficiului provizor.

Proprietara, văduvă uitată de vremi a unui fost secretar comunal, decedat prematur din cauza beţiei, — auzind cârâitul alarmat al cocoşului, îşi făcu apariţia din şură, unde pregătea nutreţul de-amiază pentru vite, şi-l privi mirată pe domnul Kleist, care nu mai isbutea să-şi usuce fruntea opărită.

— Plec, doamnă ... — o înştinţă dânsul cu un aer aproape oficial.

— Aşa? Aţi fost chiemat la Cernăuţi?

— Nu, doamnă, — o desminţi dirigintele cu o mişcare cam teatrală a capului, ceeace o nedumeri cu totul pe proprietară. — Plec la Hliboca[1]). Poftim cheia oficiului.

Deşi invazia Ruşilor era aşteptată dela o zi la alta, totuşi doamna Vasilciuc se emoţionă.

— Atât de curând? Credeam că resistenţa va mai dura o săptămână, două ...

---

[1]) *Adâncata* de astăzi, în judeţul Storojineţ.

— Aceeaşi părere o aveam şi eu, însă... Însfârşit, nu-i nimic de făcut. Azi ei, mâne noi... Deocamdată, ne retragem în sudul Bucovinei. În ce priveşte chiria localului pe luna Iunie, Dumnezeu ştie...

Proprietara schiţă un gest, care 'nsemna cam tot atâta cât „Ducă-se pe apa Prutului!" şi, bucuroasă că dirigintele îi achitase de curând măcar costul întreţinerii — casă, masă şi spălatul rufelor —, îi ură călătorie plăcută şi succes în carieră.

La rândul său, domnul Kleist îi dori multă sănătate şi, fără să mai privească în urmă, părăsi curtea spaţioasă şi plină de sgomotul gobăilor, unde obişnuise să-şi fumeze tihnit, în fiecare seară, luleaua, ca s'o ia în direcţia gării. Domna Vasilciuc îl văzu pierzându-se după o cotitură a uliţei, însă, deşi se 'mpăcase destul de bine cu el — poate şi din cauza cunoştinţelor lui îndestulătoare de limba română — şi oricât avea certitudinea că nu-l va mai întâlni vreodată, nu fu copleşită de nici o părere de rău, ci simţi imboldul s'alerge 'n vecini, ca să le comunice evenimentul; totuşi, prudentă, se răsgândi şi intră în oficiu, să scuture patul de campanie şi să mătură. Terminând, luă ligheanul şi cana de porţelan, cu flori albastre şi scene campestre de ieftină cromolitografie, şi, ieşind în curte, turnă apa peste nişte reţe, cari măcăiră încântate de duşul neaşteptat.

Vru să se ducă în bucătărie, unde-o aşteptau bucatele pe plită, când auzi glasul molatic şi cam răguşit al părintelui Avacum.

— Săru'mâna, 'coană Aglaie...

— Săru'mâna, părinte paroh! — şi, lăsând ligheanul şi cana pe-un scaun din antreu, se duse la portiţă, să-l ferească de-atacul unui gânsac obraznic.

— Voiam să cumpăr nişte mărci şi văd că oficiul e'ncuiat.

— Da, sfinţia-voastră. Domnul Kleist ne-a părăsit, — şi adăugă tainic: — Cineştie când s'a întoarce... şi de s'a mai întoarce...

— Aşaaa... Înţeleg... Iar bocluc! Nu degeaba au bătut atâta tunurile... Şi ieri, şi-alaltăieri... Prăpăd!

Îşi scărpină rădăcina bărbii, chibzui şi, ca aducându-şi deodată aminte de ceva, spuse repezit:

— Apoi... Dacă-i aşa, te las...

— Se poate, sfinţia-voastră? — protestă dânsa, energic. — Să vă servesc o dulceaţă şi-un pahar de apă proaspătă... Prinde bine pe-aşa o zăpuşală afurisită!

— Mulţumesc, 'coană Aglaie, dar s'o lăsăm pe altădată. Mă duc să-i dau de ştire doamnei mele... Să mai tăinuiască prin pivniţă cele tacâmuri, că Ruşii... — însă nu sfârşi, ci, după un „săru'-mâna" grăbit, luă uliţa'n cârcă, iar doamna Vasilciuc abia

apucă să-i întoarcă salutul, pe care, dealtfel, părintele Avacum nici nu-l auzi, căci gonea cât îl ţineau picioarele.

În gară, forfota ajunsese la culme. Modesta staţie rurală suporta cu mare greu trenurile, cari, ca să se pună la adăpost de armata rusească, treceau într'un convoiu nesfârşit spre sudul Bucovinei. Cu fiecare garnitură, soseau ştiri tot mai alarmante dela Cernăuţi. Ruşii deslănţuiseră o ofensivă atât de violentă, încât isbutiseră să se-apropie până la podul c. f. depe Prut. Cotidianele nu mai apăreau. Populaţia renunţase la cafenea şi plimbări, şi, zăvorîtă, aştepta intrarea triumfală a trupelor inamice. Ultimele detaşamente austriace părăseau în marş forţat oraşul ameninţat cu bombardarea de către comandamentul armatei ruseşti, care massase artileria lângă fabrica de zahăr din Jucica. Orice gând de resistenţă fiind abandonat, se dăduse ordin ca trenul special cu autorităţile civile, cărora li se 'ncredinţaseră bunurile transportabile, în vagoane plumbuite şi păzite de soldaţi cu arma pregătită la mână, să fie expediat şi el.

Când garnitura, după o scurtă oprire, părăsi gara Cuciurul-Mare, unul dintre soldaţi, imprudent sau, poate, ameţit de căldură, vru să treacă deasupra unui vagon, ca să se răcorească în curentul provocat de viteză, însă îşi pierdu echilibrul şi căzu sub

roți. Un urlet de animal rănit răsună, dar se stinse imediat în huruitul roților, de sub cari țâșni un val de sânge, repede absorbit de pietriș. În lumea depe peron se produse panică. Soldații din tren cântau, așa că — răpiți de ritmul marșului, nu observaseră nimic. Roțile clămpăneau ascuțit, locomotiva hăulea — ajunsese la pod și lua viteză — iar șinele vibrau sub greutatea imensei fierării, care se depărta cu un sgomot asurzitor. Impiegații, livizi și tremurând de enervare, alergară să vadă dacă victima mai trăiește, însă nu găsiră decât o grămadă informă de carne, amestecată cu stofa hainelor, și dădură ordin să se curețe locul. Câțiva oameni de serviciu culeseră cadavrul ciopârțit, îl încărcară într'o roabă și-l aruncară într'o magazie, unde, în curând, se strânseră mii de muște, cari bâzâiau deasupra cărnii măcelărite.

Kleist, deși om cu fire tare, simți un fel de leșin grețos și se sprijini de peretele peronului; totuși, nu'ntârzie mult până-și reveni și, înșfăcând cufărul, intră în vagonul rezervat militarilor al unui tren supra-aglomerat, care urma să plece peste câteva minute. Vinele dela tâmple amenințau să-i plesnească și se temu dinnou să nu-și piardă cunoștința. Își rezimă capul în palme și, par'că, îi fu ceva mai bine. Murmurul vocilor din compartiment se'mpletea plăcut cu ciripitul

vrăbiilor, cari sburătăceau în viţa sălbatică a peronului, şi Kleist nici nu prinse de veste când locomotiva, suflând din răsputeri, puse vagoanele în mişcare, ducându-le, cu oameni cu tot, spre-un destin necunoscut, însă în orice caz preferabil infernului de-aici.

Gara rămase în sgomot şi soare, răsunând de ordine şi contra-ordine executate în grabă, într'un potop de'njurături, spre disperarea refugiaţilor, cari se temeau să nu cadă în mânile Ruşilor. Vre-o zece locomotive sub presiune îşi aşteptau rândul la plecare. Aparatele de telegraf ţăcăneau neîntrerupt sub ochii obosiţi de nesomn ai impiegaţilor vlăguiţi. În jurul cişmelei, soldaţii se băteau pentru un strop de apă.

Deasupra, cerul sclipea curat, lăsându-se ca avalanşă de-azururi peste oameni şi peste peisagiul dezolant al satului cuprins de moarte.

Tecla îşi mulgea vaca — una îi mai rămăsese nerechiziţionată! — şi-şi blestema zilele. Nu din cauza vacii, care sta cuminte, ci din cauza războiului, care continua să-i zăpăcească rânduiala gospodăriei lipsite de asistenţa lui Anton. De câteva săptămâni, femeea era îngrijorată. Bărbatul nu-i mai scria. Tecla se temea ca Anton să nu fi căzut sub bătaia unei mitraliere. O mângâia întrucâtva faptul că nici o înştiinţare în acest sens

nu sosise la primărie, unde se afişa zilnic lista celor decedaţi pe front.

„... numai să nu fi picat în mânile Rusilor...", despre cari se spunea că nu-şi prea tratează cu mănuşi prizonierii, chiar când ei îs pravoslavnici ca Anton.

Tecla trăgea de-o ţâţă — şi trăgea şi-o 'njurătură. Ţâţa şi 'njurătură... ţâţa şi 'njurătura..., iar vaca îşi întorcea capul şi-o privea cu ochi liniştiţi şi buni, de par'c'ar fi ştiut că toate cuvintele urâte ale gospodinei sunt numai şi numai pentru craii aceia, cari n'aveau altă treabă decât să-şi măcelărească reciproc ostaşii.

„... şi Ion iarăşi umblă handra prin ţarină!"

Teclei îi venea să lase totul baltă şi să-şi ia lumea'n cap, aşa că laptele mai curgea şi pe-alături de doniţă.

Când să termine cu mulsul, femeea auzi uşa grajdului dându-se la-o-parte. Clanţa se isbi cu atâta putere de perete, încât găuri tencuiala proaspătă. Tecla crezu că i s'a'ntors băiatul şi, împingând în lături doniţa cu lapte, se repezi să-l umple de pumni, ca să-l pedepsească pentru întârziere, dar rămase cu mâna ridicată şi se retrase înfricoşată.

În prag era jandarmul k. u. k. Honig, care, dupăce-o privi fără o vorbă câteva clipe, îi spuse leneş, abia urnindu-şi limba:

— Băiatul dumitale-i acasă?

— Ion? Nu . . . — şi-l întrebă fără să-şi poată ascunde îngrijorarea: — Da' ce-o făcut?

— Aiasta nu te priveşte . . . Adică nu te priveşte deocamdată! — îi răspunse plin de importanţă, grav şi cu o nuanţă de dispreţ, jandarmul Karl Ludwig Honig. — Va-să-zică plodul nu-i acasă . . .

— Nu . . .

— Hm . . . Ia să vedem . . . — şi, bruftuind-o din cale pe Tecla, se uită cercetător prin obscuritatea grajdului; pe când căuta, răsturnă ca din nebăgare de seamă doniţa cu lapte, îşi şterse botul cizmei în aşternutul de paie al Joianei şi, ferindu-se să nu calce într'o balegă, se-apropie de scara dela pod.

— Plesni-ţi-ar buricul! — oftă femeea şi-i veniră lacrimi în ochi.

— Nu cumva s'o ascuns în pod?

— N'ai decât să-l cauţi! — se răsti Tecla şi-i întoarse spatele.

Jandarmul urcă scara, însă, negăsind sus nici o urmă de Ion, mormăi ceva ameninţător şi coborî. Scuturându-şi câteva fire de fân, cari se prinseseră pe pantaloni, privi cruciş femeea şi ieşi fără să mai spună ceva.

Tecla se linişti. O supăra mai mult laptele vărsat decât că jandarmii îl caută pe băiat.

„A fi şterpelit câteva pere dela Lipovean . . ." — şi-şi şterse ochii.

Ducându-se în casă, găsi totul răscolit.

„Şi pe-aici a cotrobăit Honig, mânca-l-ar dihorii!"

Întorcându-şi faţa către icoana sfântului Gheorghe, se uită cu atâta interes la ea, încât părea că n'o mai văzuse şi-şi făcu cruce. Apoi, doborîtă de-oboseală, se lungi pe pat, să răsufle.

Gândurile i se 'mprăştiau — şi iar se-adunau, încet, aducându-i-l din amintire pe Anton, pe care nu-l mai văzuse de-atâta timp. Uneori, aproape că-i uita înfăţişarea şi, atunci, se'nspăimânta şi-avea visuri rele.

Către-amiază, căldura deveni coşmar. În câmp, porumbiştile încremeniseră. Oprindu-se din-când-în-când, o şopârlă abia se târa în ierburile uscate ale unui hat; dând de piciorul unui băieţandru, care dormea dus, cu capul în bălării, la umbra câtorva floarea-soarelui, îl ocoli, pierzându-se apoi într'un lan de orz.

Honig nu mai putea. Transpirase complet şi cureaua puştii îi frigea umărul. Zărindu-l pe băiat, îşi grăbi paşii şi, când îl recunoscu, nu-şi putu ascunde un zâmbet de satisfacţie, care-i descoperi dantura puternică, în stare să crape o monedă de zece helleri. Se-apropie încet, să nu-l trezească, şi, chitind cu preciziune lovitura, îşi isbi cu

toată tăria vârful cizmei în coastele băiatului.

Ion sări ca opărit şi-l privi buimac. Durerea îi smulgea carnea, mai ales că-i intrase, când se ridicase atât de brusc, un spin sub unghia unui deget dela piciorul stâng. Se uită îndobitocit la jandarm, fără să'nţeleagă ceva şi, abia pe urmă, revenindu-şi întrucâtva, îi fulgeră prin minte că lucrul cel mai potrivit era să fugă în porumbişte, însă Honig îi ghici gândul şi, ca să-l cumînţească, îl lovi cu patul armei în genunchi, aşa că băiatul se prăbuşi în ţărână, văicărindu-se cât îl ţinea gura.

Jandarmul aşteptă cât aşteptă şi, piercându-şi în cele din urmă răbdarea, se răsti:

— Mă, scoală-te!

— Vai, mamă-mamă, da' ce-am făcut?

— Scoală, că iar te pocnesc...

Băiatul arcui cu mâna, instinctiv, un gest de apărare şi 'ncepu să plângă înăbuşit.

— Nu mai miorlăi! Destul, n'auzi, mă? Destul!

Soarele...

Soarele ardea în carne vie. Nici o umbră în apropiere, şi Honig simţea că-i plesneşte creerul dacă mai rămâne aici.

— Hai, mă!

— Da' n'am făcut nimic...

— Hai!

Ion Aluion nu se urni şi jandarmul fu cuprins de furii. Honig era puternic ca un taur. În târguşorul său, undeva prin Stiria, ridica într'o mână doi oameni când se'ntrecea cu măsura la bere.

— Nu vrei să te mişti?

— Zău că n'am făcut nimic...

Văzând că băiatul se 'ncăpăţinează să rămână la pământ, Honig se plecă, îl prinse de curea şi porni târîndu-l ca pe-un snop.

— Te-ai săturat?

Băiatul nu răspunse. Jandarmul vru să-l mai lovească odată, dar se răsgândi şi, ajutându-i să se 'ndrepte pe picioare, îl împinse înainte. Şchiopătând şi plângând mereu, Ion Aluion cobora spre jandarmeria comunală, care se 'nălţa ameninţătoare lângă podul de cale ferată, în apropierea gării. Câte-o femee întâlnită 'n drum se uita lung în urma sa, clătinând din cap şi mormăind înfundat împotriva răsboiului şi-a tuturor jandarmilor din lume.

Bucuros c'a ajuns însfârşit, Honig scoase un oftat de isbăvire şi-l repezi în cancelarie pe băiat. Şeful de post era în camera alăturată şi jandarmul — dupăce încuie uşa dela intrare — se duse să-l înştiinţeze de captură.

— Aşa? L-ai arestat? Bravo... bravo... Ai binemeritat dela patrie, Honig! Bravo... Asta e foarte frumos din partea dumitale... Ai înţeles?

— 'ţeles!

Honig, care nu ştia pentruce îi ceruse Dreher arestarea imediată a lui Ion Aluion, îşi scărpină nedumerit ceafa. Aştepta intrigat explicaţii detailate, însă wachtmeisterul nu mai spuse nimic, ci se şi năpusti în cancelarie.

Ion se lăsase pe-un scaun. Degetul dela picior i se umfla, iar locul unde primise lovitura de cizmă, îl durea ca şi cum ar fi trecut sute de ace prin el. La vederea lui Dreher, care erupse, urmat la distanţă de Honig, în cadrul uşii, se sculă în picioare, dar, cuprins de slăbiciune, trebui să se sprijinească de perete. Wachtmeisterul îl privi răutăcios, cu oarecare ironie; aşezându-se fără grabă şi fără să-şi trădeze cumva vre-o intenţie, la birou, îşi răsuci o ţigară de tutun auriu şi aromatic, o aprinse cu bricheta şi pufăi de câteva ori, răspândind rotocoale subţiri de fum albăstruiu.

— Cald astăzi, Honig, nu?

— Cald . . .

— Cred c'are să ploaie . . . Prea-i o zăpuşeală a dracului!

— A să ploaie . . .

— Da, da, Honig! A să ploaie grozav... Numai de n'ar cădea şi grindină . . . Asta ar mai lipsi! — şi privi prin fereastră, îngrijorat, deşi nici un nour nu se arăta încă pe limpezişurile cerului. — De fapt ne-ar prinde

bine o ploicică sdravănă, că prea ne-au opărit căldurile.

— A crăpat pământul de-atâta soare . . .

— Îhâm! Da, da . . . Desigur . . . Hm! — şi iar scoase câteva rotocoale de fum, cari se 'mprăştiară, topindu-se, în camera albă, cu harta Austro-Ungariei pe perete şi cu cromolitografia împăratului Francisc-Iosif — în uniformă strălucitoare, plină de fireturi, cu colanul mielului-de-aur la gât — deasupra uşii. — Da, da . . . Hm!

Dreher era mic de stat, dar îndesat şi voinic; capul, mare şi bolovănos, No. 58 la chipiu, se despărţea de trup printr'un gât gros şi plin de'ncreţituri, pe care abia reuşea să-l înconjoare gulerul înstelat; fruntea, cam îngustă, se oprea în părul negru şi aspru, pieptănat cu cărare; ochii, depărtaţi mai mult decât trebuie de rădăcina nasului, aveau vinişoare roşii, cari contrastau cu pielea alb-palidă, bolnăvicioasă, a obrajilor netezi ca ai unei femei. Un început de burtă îl supăra când trebuia să se plece, însă restul corpului îşi păstra toată agerimea şi Dreher era mândru de vigoarea sa, nedesmînţită în decursul carierei anevoioase, pe care şi-o alesese din vocaţie după repetate eşecuri în alte profesiuni. Uniforma, încheiată reglementar, deşi subţiorile transpirau, pătând stofa, era nouă şi nasturii luceau ca nişte stele de aur.

Dreher turti în scrumieră vârful ţigării şi-şi disimulă trăsăturile crude, de vulpe vicleană, într'un zâmbet moale, adumbrit de mustăţile tăiate scurt, pe măsura buzei.

— Cum te chiamă, băiete?

— Ion... Ion Aluion...

— Aşa, aşa! Ion Aluion... Hm!

Honig cunoştea procedeele lui Dreher. Când începea astfel, cu mulţi „aşa, aşa!" şi „hm!", însemna că e ceva grav de tot la mijloc.

„Tare-aş vrea să ştiu ce va fi comis javra asta de băiat", — se 'ntrebă jandarmul şi se pregăti să asculte cu toată atenţia de care era capabil pe-o aşa căldură, interogatorul.

Glasul lui Dreher suna aproape binevoitor (deci cu atât mai periculos):

— Aşa, aşa! Care-va-să-zică te numeşti Ion Aluion... Frumos nume! Nimic de-obiectat... Nu-i aşa, Honig?

— Sigur!

— Vezi, băiete, ha? Şi domnului Honig îi place numele tău. Bine... Foarte bine... Ion... Ion Aluion... Şi câţi ani ai? Ha?

— Cin'sprezece ani şi jumătate...

— Aşa, aşa! Bun... Buuun... Foarte bine, excelent! Ce-i tat'-tău?

— Cătană în oastea împărătească! — se mândri Ion.

— Adică soldat... Îşi împlineşte datoria către 'mpărat! — şi privi cu respect faţa

jovială a lui Francisc-Iosif I, care surâdea vag, ca unor aclamaţii de mare entuziasm, însă plicticoase în fond.

Un tren trecu huruind peste pod. Dreher îl contemplă atent, ca şi cum i-ar fi numărat vagoanele, până dispăru din cadrul ferestrei, îşi mai răsuci o ţigară şi reluă:

— Da' mă-ta cum se numeşte?

— Tecla Aluion . . .

Sorbind fumul ţigării, wachtmeisterul îşi închise ochii. O văzuse de câteva ori pe Tecla şi vru să constate dacă-şi mai aminteşte cum arată. Figura femeii se reconstrui limpede în mintea lui şi Dreher îşi redeschise mulţumit ochii, ca să vadă întrucât îi seamănă Ion mamei lui.

„Da, da . . . seamănă . . . mult . . . aceeaşi gură . . . acelaş păr . . . privirea . . .” — şi continuă tare: — Îţi iubeşti patria?

— Da!

— Şi cum se chiamă patria noastră?

— România.

Ochii lui Dreher se lărgiră ca ai unui asfixiat. Îşi descheie gulerul şi, dupăce bău un pahar de apă, se duse la arestat şi-i arse două pălmi, cari îşi imprimară contururile pe-obrajii copilului.

— România? Ha? Viperă? Patria noastră e Austria . . . Spune, că te desnod, te rup în bătaie . . .

Ion îngăimă printre lacrimi:

— Patria noastră e Austria . . .

Honig, care urmărise cu cea mai încordată atenţie acest ciudat interogatoriu, nu mai înţelegea nimic. „Ce dracu' o fi făcut ţlodul aiesta? Ce vrea Dreher?" — însă rămânea mereu nedumerit.

— Scandalos! — se-adresă Dreher lui Honig. — Iată rezultatele mentalităţii dela centru, care lasă şcolile din Bucovina pe mânile învăţătorilor români, — şi, dându-şi importanţă, continuă în crescendo: — Îmi voiu permite să atrag atenţia domnului colonel Fischer asupra acestei situaţii intolerabile, da, in-to-le-ra-bi-le! E de datoria mea să-i raportez . . . Sunt sigur, absolut sigur, că toţi elevii şcolilor primare au să-ţi spună că's Români . . . Şi când te gândeşti că unii din ei nici nu ştiu care-i capitala Austriei!

— Şovinişti! — îl întrerupse Honig, mai mult ca să nu tacă.

— Da, Honig, şovinişti! Învăţătorii români rup din cărţile de citire foile cu text referitor la istoria şi geografia Austro-Ungariei. Şovinişti! Dar le-om scoate pe nas şovinismul! — şi, enervat, prinse să bată cu degetele darabana în lemnul biroului.

Ion fixa un punct invizibil depe fruntea încă transpirată a lui Honig.

— Ai urmat întregul curs primar?

— Nu, domnule wachtmeister. Numai două clase, că tata . . .

— Asta-i scuză întrucâtva ignoranţa, — interveni Honig, pe care întreaga afacere începuse să-l cam plictisească, însă Dreher strigă:

— Ba deloc, scumpul meu, deloc! Ce-ar fi dacă analfabeţii ar proclama deodată sus şi tare că Bucureştiul e capitala Austriei? Bucureştiul acela afurisit! Nu te-ai simţi tentat să tragi în ei? Toţi cetăţenii din Austria trebuie să ştie că sunt Austriaci şi nimic altceva!

Ion, cu toate că frecventase numai două clase, învăţase mai mult decât ar fi crezut Dreher. Istoria, însă, nu-l interesase şi citise, în manualele ce-i căzuseră în mână, numai bucăţile de lectură şi de geografie generală, aşa că ignoranţa lui parţială era explicabilă.

Dreher boncăni, încetă, iar boncăni şi, la urmă, îi ordonă jandarmului:

— Încuie-l în beciu!

Honig execută ordinul şi, după ce se'ntoarse, îndrăzni să-l întrebe pe wachtmeister:

— Ce-a făcut individul?

Dreher îl privi cu superioritate şi, după oarecari ezitări, binevoi să spună:

— A comis cea mai mare crimă de care poate fi capabil un om. Şi-a trădat patria! — şi ieşi demn din cancelarie, lăsându-l complet aiurit pe jandarm.

Luându-şi chipiul, Dreher se duse la cârciuma de vis-à-vis, să mănânce, căci trecuse de-amiază.

Scărpinându-şi nasul, Honig se'ntrebă: „Cum naiba îşi va fi trădat Ion Aluion patria?" — şi se uită nedumerit la harta multicoloră, care-i sfida curiozitatea.

Beciul jandarmeriei servea şi de arest. Era o hrubă cenuşie, nepardosită şi cu o singură fereastră, tăiată de gratii strâmbe, mâncate de rugină. Pereţii sgrunţuroşi şi goi purtau urme de gângănii şi câteva pete roşietice se'ntindeau ca nişte frunze pealocuri. Uşa, solidă, bătută cu tablă, era zăvorîtă şi încuiată cu lacăt pe dinafară.

Până la războiul mondial, beciul nu adăpostise decât modeşti găinari, câţiva scandalagii în recidivă şi un singur infractor mai periculos, care asasinase pe proprietarul unei mori. Din 1914, însă, musafirii se 'mbulzeau, căci Dreher aresta mereu: odată indivizi suspectaţi de rusofilie, altădată spioni imaginari şi chiar unul real, care furnizase, în decursul primei retrageri a armatei austriace, o serie de informaţii preţioase comandamentului rusesc din Cernăuţi, şi care trebuise să sufere, în consecinţă, moartea prin ştreang în curtea tribunalului penal din piaţa Austriei, unde, de obiceiu, aveau loc execuţiile capitale, ordonate de instanţele speciale ale justiţiei militare.

Fereastra, a cărei sticlă lipsea, lăsa să se vadă un fragment de cer şi ramurile unui măr stufos, uitat de Dumnezeu.

Ion se-aşează pe-un buştean. Ajunse la o astfel de tensiune, încât uită de dureri şi'ncepu să se gândească la năpasta, în care căzuse. Nu reuşea să-şi explice dece a fost arestat şi bătut de Dreher. Şterpelise cândva un pumn de pere din grădina părintelui Avacum, dar afacerea era de mult uitată, — şiapoi preotul nu umbla cu denunţuri pela jandarmi pentru astfel de fleacuri. „Atunci?" Îşi aminti că, dimineaţă, escaladase gardul cimitirului, să fure nişte mere, însă arendaşul — un Lipovean cu barba cât un plop, — îl zărise şi Ion trebuise să fugă. „Mă va fi pârît Lipoveanul . . ." — şi se resemnă. Nu putea face altceva decât să aştepte şi-şi spuse: „Mă va scoate ea maica din încurcătură!"

Câinii se 'mpingeau tot mai la umbră. Găinile, gâştele, raţele şi curcile căutau să se ascundă sub boji sau în bălării, iar porcii abia mai grohăiau în cocine.

Părintele Avacum, după-ce tăinui împreună cu preoteasa şi slugile cele câteva lucruri scumpe din casă, se duse în mijlocul grădinii, să se culce sub un vişin.

Doamna Vasilciuc, isprăvind cu adăparea vitelor, se retrase în salon, la adăpost de

razele soarelui, căci astupase cu hârtie albastră ferestrele.

Satul, toropit de căldură, se-odihnea...

În ospătăria lui Wender, unde era destulă răcoare şi plutea un miros acrişor de vin, rachiu şi castraveţi muraţi, Hans Dreher înghiţea tacticos o halbă de bere blondă. Câţiva ţărani se daseră respectuoşi la-o-parte, lângă o fereastră, căci toată lumea se temea de wachtmeister. Însuşi generalul Fischer, pe-atunci colonel, auzise de isprăvile jandarmului din Cuciurul-Mare, care rupea 'n bătăi ţăranii „suspecţi", — şi „călăul Bucovinei", cum i se spunea lui Fischer, îl decorase în repetite rânduri.

— Mai adă o halbă, domnule Wender!

Cârciumarul îl servi imediat. Auzise de plecarea lui Kleist şi, dornic de preciziuni, riscă să 'ntrebe pe şoptite:

— E adevărat că vin Ruşii?

— De unde ştii? Cine ţi-a spus, Wender? — îl scrută bănuitor Dreher.

Cârciumarul răspunse mieros:

— Nu mi-a spus nimeni, domnule wachtmeister, dar domnul Kleist a fost văzut plecând foarte grăbit, cu un cufăr, la gară... Oficiul poştal e 'nchis... Şi trenurile aiestea! Unul după altul... Unul după altul... Şi numai într'o singură direcţie...

— Hm! Da... da... Desigur... Însă ar fi mai bine să nu te interesezi de chestia

asta... Era unul ca dumneata, care nu-şi vedea de treabă şi, închipuieşte-ţi, într'o bună dimineaţă, s'a sculat mort... spânzurat... — şi ţăranii dela fereastră se speriară de râsul lui Dreher. — Da, da, dom'le Wender, ştii, cu o cravată de frânghie în jurul gâtului...

Cârciumarul se sili să râdă şi dânsul, dar nu isbuti decât să scoată un chicot subţire, înecat, ca de guzgan ameninţat cu înecul.

— Sau, poate, te bucuri că vin Ruşii, ha? — şi isbi cu pumnul în masă.

Lui Şloim Wender i se scuturară perciunii şi-şi ridică mânile spre cer:

— Să mă apere Dumnezeu de-aşa bucurie! — şi, făcând o plecăciune, dispăru după tejghea, reamintindu-şi că, în cursul anterioarei ocupaţii ruseşti, un soldat beat îl împuşcase pe coreligionarul său, Iakob Berger, care ţinea o cârciumă lângă şcoală.

Dreher se cufundă în gânduri, cu ochii ţintă la scrumiera cu chipul colorat al Împăratului, în jurul căruia se plimba o muscă leşinată de fum.

Un nour subţire se prelingea de după deal, pătând albastrul limpede, cu luciri de păduri îndepărtate, al zării. În curând, nourul se 'ngroşă, deveni negru-vânăt, se lărgi, bulbucându-şi contururile, şi se-apropie, peste ţarini, de satul înăbuşit de căldură. După câteva minute, jumătate de cer era acoperit

de balauri cu mii de limbi alburii. Aburii se sfărmau, se 'nghesuiau, clocotind cu o furie de nedescris. Se iscă un vânt, care 'nvolbură praful depe uliţi până'n înaltul caselor şi chiar mai sus, aşa că nourii se vedeau ca printr'un fum pâclos de gunoaie. Şindrilele se desprindeau din acoperişuri, sburând prin aer, ca să se isbească de vre-un copac sau de pereţii caselor, cari păreau ameninţate cu prăbuşirea.

Dreher, trezit de sgomot, se repezi la uşă şi, când văzu urgia, o luă la fugă spre post, fără să mai achite consumaţia.

Începu să fulgere; tunetele se deslănţuiau în cascade asurzitoare şi geamurile vibrau de puterea lor. Câte un trăsnet, urmat de bubuituri infernale, cădea în apropiere, împlântând cuţite de groază şi nebunie în creerul lui Wender, a cărui nervozitate se manifesta prin clănţănit de dinţi şi mişcarea necontenită a mânilor.

Apoi, ploaia. Întâiu câţiva stropi, mari cât alunele; pe urmă, torente de apă, spumegând, necruţând nimic în drumul lor. Într'o clipă, şanţurile şuvoiau, pline de spumă albă. Pe drum, se formară bălţi adânci şi murdare, iar stropii lunecau pe firele de telefon.

Bucuros că ploia nu l-a prins pe drum, Dreher privea cu plăcere nourii prin fereastra cancelariei. Jocul lor îl amuza într'atâta,

încât nu-şi aminti decât destul de târziu de Aluion.

Îl chiemă pe Honig, ordonându-i să aducă o umbrelă, ca să se poată deplasa până la beciu. Luă puşca, deschise umbrela şi ieşi cu jandarmul, care deschise lacătul dela uşa carcerei.

În beciu era semi-întuneric. Arestatul, deslușindu-l pe Dreher, tresări. Wachtmeisterul, dupăce-l măsură din ochi, zâmbi din toată faţa, arătându-şi vârful limbii, cărnoasă şi roşie ca a unui câne.

Amăgit, băiatul îşi destinse şi el faţa şi, slugarnic fără să vrea, îi copie zâmbetul. Brusc, wachtmeisterul se năpusti asupra lui, dându-i o palmă, al cărei sgomot fu acoperit de rostogolirea unui tunet. Când şi-o deslipi depe obrazul arestatului, văzu un fir subţire de sânge, prelingându-se din nasul celui bătut, ocolind uşor colţul stâng al buzelor şi căzând în picături pe pielea albă a pieptului. Dreher părea înebunit de mânie. Slobozi puşca la pământ şi-l apucă pe Ion de gât. Aţa gulerului îngust şi cusut cu flori negre se rupse, lăsând goală ceafa, pe care părul se prelungea în forma unui unghiu de mătasă moale, întunecată. Îl isbi la pământ şi-i frământă cu cizmele carnea. Băiatul nu plângea; scotea câte un „îh-îh" de agonie, modulat din adâncul plămânilor. Când obosi, wachtmeisterul, transpirat şi cu vinele dela

frunte umflate şi vinete, se lăsă pe treapta dela uşă. Voia să se odihnească şi, apoi, să procedeze la interogator.

Obişnuit cu asemenea scene, Honig privise indiferent maltratarea la care fusese supus Ion.

„La urma-urmei, ce-i poate strica o bătaie sdravănă?" — şi, serviabil, alergă în cancelarie, de unde aduse un scaun.

Dreher se aşeză şi-şi şterse fruntea îmbrobonată.

Aluion leşinase; încet, îşi reveni şi când, deschizându-şi ochii, îl zări pe jandarm, izbucni în plâns; lacrimile îi astupau ca o sticlă translucidă irişii. Începu să geamă:

— Mămulică, vai, mămulică, tare mă doare . . .

Wachtmeisterul îl privi mult, urmărind cu o vizibilă satisfacţie şuviţa de sânge, care ajunsese până la brâu.

Potrivindu-şi glasul, tuşi — şi spuse:

— Mă! Ce-ai făcut tu azi, pela orele opt dimineaţa? —

. . . însă plânsul îl copleşea prea mult pe Ion şi băiatul nu putu răspunde imediat. Totuşi, un semn din mână, ameninţător, îi gâtui icnitul şi Ion reuşi să bolborosească, abia perceptibil:

— Am . . . am . . . fost . . . în . . . în . . . câmp . . .

Dreher nu-l slăbi:

— Şi ce-ai făcut acolo?

— Am fost să văd dacă grâu-i bun de seceră . . .

— Pe urmă, ce-ai mai făcut?

— Am fost p'in ţintirim . . .

— Şi-ai furat mere, ticălosule!

— Da . . . da . . . — şi, crezând că Dreher se va repezi dinnou, se scuză în hohot de plâns: — Da' n'am mâncat multe, zău că nu . . . că m'a văzut Ivan şi-am fugit . . .

— Neam de hoţi, scârba naibei!

Îşi răsuci o ţigară şi şi-o aprinse. Fumul, aromat, se împrăştie în carceră, atenuând duhoarea de mucegaiu stătut a beciului.

— Dupăce-ai ieşit din cimitir, un' te-ai dus?

— M'am dus acasă, — spuse Ion cu un fel de uşurare.

Credea că fusese închis din cauza merelor. Pentru bătaia mâncată, se jură în gând să dea foc într'o noapte colibei Lipoveanului, care ţinea în arendă pomii cimitirului. Era convins că Ivan îl pârîse jandarmilor.

Reluă:

— Acasă, am mâncat şi m'am dus iarăşi în câmp, la fânaţ. Era cald şi-am adormit pe-un hat.

Dreher, schimbându-şi vocea, ţâfni imitativ:

— Da' nainte de-a merge acasă, de-a

mânca şi de-a adormi pe-un hat, cu cine te-ai întâlnit?

Ion, considerând lichidat incidentul — chestia cu merele —, începu să vorbească mai liber:

— Păi . . . am întâlnit nişte cazaci . . .

— Aha! — şi ochii lui Dreher luciră pisiceşte, clipind victorios. — Şi . . .?

— Un ofiţer mi-a dat de ceea dulce . . .

— Ciocolată.

— Da, ciocolată.

Dreher, devenind nerăbdător, îl grăbi:

— Şi ce-aţi vorbit?

— 'nic. Adică da. El mi-a spus că seamăn c'un fecior de-al lui şi m'a mângâiat.

— Altceva n'aţi vorbit nimic?

— 'nic, — răspunse Ion după o scurtă ezitare.

— Ia vină 'ncoace.

Ion se sculă cam anevoie depe buştean. Avea mereu impresia că toată carnea i se desface depe şolduri — căci durerile persistau atroce, sfârtecându-i nervii.

— Mai aproape!

Băiatul, crezând că wachtmeisterul vrea să-l elibereze, înaintă şi se opri în faţa lui Dreher, care-l apucă de mână, sucindu-i-o brusc din încheetură.

Ion scânci uimit şi 'ncercă să se smuncească, însă jandarmul îl ţinea strâns şi nu-l slăbea nici o clipă.

— Stai liniştit, că de nu... — şi, cu gesturi încete, îi suflecă mâneca dreaptă.

— N'aţi vorbit nimic, nimic altceva? Gândeşte-te bine înainte de-a răspunde.

— N'am vorbit nimic altceva, zău că nu...

Dreher rânji şi-apropie vârful ţigării de pielea băiatului.

— Spune, mă!

Ion nu răspunse. Parcă-l zugruma cineva cu un laţ ghimpos. Gâfâia şi broboane de sudoare îi răsăriră pe frunte, năclăindu-i sprâncenele.

„Dece nu mă lasă'n pace? Doamne, dece nu mă lasă'n pace?" — şi se 'nfioră.

— Spune, mă! Spune, că...

Dreher apăsă de carne jarul ţigării, dar nu atât de tare, ca să-l stingă.

— Taci? Hm! Aşa... aşa...

Pielea, albindu-se ca scrumul unui tăciune, răspândi aburi neplăcuţi, înecăcioşi, de şpârc ars. Degetele wachtmeisterului plimbară cu voluptate ţigara peste braţ, alcătuind capricios monograma HD — Hans Dreher — pe epiderma încreţită de durere.

— Comic, Honig, nu?

Deastădată, Honig nu mai găsea că lucrurile ar fi comice, şi se limită la un mormăit gutural, fără nici o nuanţă interpretativă.

— Nu spui?

Gura arestatului se întredeschise, lăsând să se scurgă pe bărbie şuviţe de salivă. O picătură căzu pe mâna wachtmeisterului, care, enervat, îi plesni o palmă peste buze. Băiatul şi le strânse, înghiţindu-şi tot mai repede scuipatul. Meticulos, degetele îşi reluară plimbarea, trecând dinnou capătul de ţigară peste arsură.

Deodată, nemaiputând îndura durerea, care-i sfâşia cu dinţi ascuţiţi de pisică braţul, Ion scoase un geamăt din tot pieptul — şi par'că urla un câne încolţit de lupi în beciul cu lumină cenuşie de şobolan.

— Spune, mă!

— Hî . . .

— Spune, mă, ce-ai mai vorbit cu Ruşii.

Băiatul reuşi să articuleze:

— 'nic altceva, zău 'nic.

De fapt, lui Dreher îi convenea ca Ion să nege c'ar fi vorbit şi alte lucruri cu ofiţerul rus. Asta-i justifica întrucâtva barbaria procedurii faţă de un copil, care abia trecuse de cincisprezece ani. Wachtmeisterul ţinea să aibă cât mai puţine păcate de mărturisit. Duminica, dacă serviciul nu-l împiedica, era nelipsit dela biserica romano-catolică, unde, alături de funcţionarii dela percepţia locală, şoptea pe latineşte rugăciunea domnească.

— Zi, mă!

Buzele lui Aluion, învineţite acuma, ca

de frig, tremurau. Îi mai picura sânge din nas, murdărindu-i bărbia şi gâtul.

Ploaia stătuse. Nourii se sdrenţuiseră şi câteva fragmente de azur limpid străluceau mat printre crengile pline de apă ale mărului.

Vrăbiile făceau sgomot asurzitor, rar întretăiat de câte un tunet, care se rostogolea tot mai departe, după dealuri.

Beciul se luminase, însă pereţii rămâneau aceeaşi, cenuşii şi pătaţi cu sânge vechiu şi cu urme de gângănii.

Privirea lui Dreher fixa un punct invizibil depe tavan. Citise undeva, în vre-o revistă ilustrată din Viena, despre o pedeapsă înfiorătoare, practicată de Arabi în nordul Africei. Printr'o gaură cu diametru de patru sau cinci centimetri, se introducea un şoarece într'un butoiaş de tablă. Butoiaşul era fixat cu curele în aşa mod de spatele sau de pieptul condamnatului, ca gaura să vină la piele. După câteva ore, şoarecele — flămând şi înspăimântat de această captivitate —, începea să-şi caute drum de ieşire. Evident, dădea de gaură şi rodea în carnea vie a condamnatului, care îndura cele mai cumplite chinuri, trebuind, uneori, să treacă zile'ntregi până la moartea victimei.

Dreher regretă profund că acest fel de execuţie, practicat odinioară de şeicii Islamului, era inaplicabil aici, întrucât Ruşii ur-

mau să intre cel târziu a doua zi după-amiază în comună.

Ţigara se stinse. Căzuse pe ea un strop de sânge, care sfârâi ca o picătură de grăsime pe metalul încins al unei plite.

Dreher bătuse de multe ori, fără să aleagă, bătrâni şi tineri, bărbaţi şi femei, sfârşind prin a-şi crea o faimă, care depăşea comuna. Însuşi jandarmul cu părul roş dezaproba, uneori, în sinea sa, brutalităţile fără margini ale wachtmeisterului, care mergea până la bestialitate cu chinurile. Pe un bătrân, suspectat de-a fi furat câteva lodbe de lemne din curtea moşierului, îl făcuse neom, isbindu-l până la ezuizare, cu patul puştii, în spate, în piept, pretutindeni, — şi Honig trebuia să se gândească amărît cum ucid unii hingheri neîndemânateci câniii: loviturile de ciomag căzând pe coloana vertebrală, animalul se târeşte urlând, cu partea dorsală paralizată.

Wachtmeisterul zâmbi dinnou, arătându-şi gingiile gălbui şi murdare, însă, deastădată, faţa lui Ion rămase crispată.

Lui Dreher i se năzări ceva:

— Te strâmbi la mine, ha?

— Nu mă strâmb! — protestă slab băiatul, abia mişcându-şi buzele.

— Să taci când vorbesc eu! — şi-l plesni cu pumnul în frunte.

După ce se plimbă de câteva ori încoace şi încolo, zurnăind cu nişte chei în buzunar, Dreher se răsti fără motiv către Honig:

— Să mergem! Încuie bine lacătul şi nu uita să tragi zăvorul.

În cancelarie, obosiţi şi flămânzi, îl aşteptau ceilalţi cinci jandarmi, cari patrulaseră până'n apropierea Cernăuţilor.

— Ceva nou?

— Nimic, să trăiţi! Se pare că evacuarea s'a terminat, — spuse unul din ei.

— Nimic! Nimic, mereu nimic! O patrulă de Ruşi s'a furişat, dracu' ştie cum, azi dimineaţă până la marginea satului, iar voi... „nimic"! Însfârşit... duceţi-vă de vă odihniţi... — şi murmură, mai mult pentru sine: — Numai eu nu mă odihnesc... veşnic pe picioare, până la epuizare... Nu-i aşa, Honig?

— Da, domnule wachtmeister, — răspunse maşinal şi plictisit jandarmul, obligat să-l confirme în toate împrejurările.

Dreher moţăi din cap şi se-aşează la birou. Trase cu creionul câteva linii fanteziste pe sugativă, dădu la-o-parte nişte registre prăfuite şi decolorate, cari îi stânjeneau coatele, şi se decise să vorbească:

— Honig, am pus mâna pe un spion foarte periculos. Te miri, nu? Am nas fin, băiete! Intuiţie... Ion Aluion acesta, merită să fie exterminat! — şi, fiindcă vocabulul îi

plăcea, îl repeţi, silabisindu-l: — ex-ter-mi-nat! Absolut... Ascultă! Eram din întâmplare lângă cimitir şi-am observat totul. Mă ascunsesem după un tufăriş de aluni, aşa că nu mi-a scăpat nimic, însă eram prea departe ca să pot auzi şi ce au vorbit. Dealtfel, chiar dacă eram mai aproape, cred că tot nu mi-ar fi ajutat prea mult, căci nu 'nţeleg tocmai bine limba ucraineană, de care desigur că s'au servit. Abia am reuşit să mă familiarizez cu limba românească. N'aveam de unde să prevăd în tinereţile mele că voiu fi odată în situaţia de-a da ochii cu Români, cari să cunoască şi limba ucraineană, ca'n satul aiesta de hoţi... Hm... Ce-ţi spuneam? A, da! Ar trebui să expediez pe arestat la Cernăuţi, dar cum, când toţi s'au retras în sudul Bucovinei, toţi sau aproape toţi? Colonelul Fischer e plecat încă de-alaltăieri la Vatra-Dornei... Hm!... Arestatul nostru nu poate rămâne nepedepsit... Exclus!

— Nu uită el bătaia de azi, — profeţi jandarmul.

— Prea puţin, Honig, prea puţin! Asta nu e pedeapsă... Câteva pălmi, acolo... Ce contează? Spionul ar trebui deferit curţii marţiale... Evident! Dar de unde scoţi acuma curte marţială? Din sertarul biroului, Honig? Hm! Ha-ha-ha...

— Ha... ha... ha...

— Nu-i aşa că e comic?

— Foarte comic! — şi râseră dinnou: Dreher din toată inima, iar Honig sforţându-se ca râsul său dogit de clopot spart să pară cât mai natural.

— Bestia merită să fie spânzurată.

— Sigur!

De fapt, Honig nu părea tocmai convins şi era inclinat să creadă că wachtmeisterul exagerează — şi că se va mulţumi să-i ardă băiatului încă o bătaie, deastădată soră cu moartea.

Tecla Aluion se tot uita îngrijorată spre poartă, însă Ion nu se arăta.

„L-or fi prins jandarmii, nu l-or fi prins? I-am spus de zeci de ori găliganului să nu mai şterpelească poame din grădinile oamenilor. Aşa-i trebuie! O bătaie bună n'are să-i strice... Numai să nu mi-l ţină prea mult închis, că nu-i cine să-mi ajute la gospodărie", — şi iarăşi privi spre poartă.

Ploaia spălase ograda şi iarba lucea înviorătoare, proaspătă. Ultimii nouri curgeau ca o apă înspumată după deal. Soarele scălda dinnou pământul. Copacii aruncau umbre bogate pe ţărnă. Găinile ciuguleau râme în noroiu, gâştele şi reţele explorau băltoacele, câinele privea ca un filosof bălăceala porcului, care se trântise lângă troacă, iar vaca îşi scotea botul umed prin ferestruica grajdului.

Scârţâitul leşinat al portiţei o făcu pe Tecla să-şi întoarcă faţa.

Întrebă desamăgită şi fără rost:

— Tu eşti, Rozalia?

— Eu, mătuşă Tecla. Ion nu-i acasă?

— Nu. Da' ce-i?

— A căzut ciutura 'n fântână şi n'are cine s'o scoată, că Toader nu s'a întors dela pădure.

— Apoi . . . când a veni, îl trimit la voi...

Rozalia, deşi mirată de 'ngândurarea Teclei, nu stărui cu 'ntrebări, ci se duse. Avea mers legănat şi trup frumos, cu toatecă neîmplinit. Deşi de numai patrusprezece ani, flăcăii din sat începuseră să-şi arunce pofticioşi ochii după dânsa. Când o necăjea prea insistent câte unul, îl repezea cu un: „Mai vezi de altele, că eşti mândru ca râtu' porcului!" Cu Ion, era altceva . . . Ion nu era flăcău; Ion era Ion, şi atâta tot! Mama Rozaliei nu prea vedea cu ochi buni prietenia dintre cei doi tineri — Aluion era băiat sărac şi prea tânăr —, dar n'avea 'ncotro, şi Ion se putea uita cu toată liniştea în ochii albaştri şi migdalaţi ai fetei.

— S'aducă şi cârligul! — mai spuse Rozalia şi închise portiţa după sine.

— Da, da . . . N'avea nici o grijă!

— Să nu pierdem vremea, Honig! Trebuie să luăm măsuri definitive.

„Asta 'nseamnă că, timp de vre-o două săptămâni, cetăţeanul Ion Aluion va zace pe burtă, cu obloţeli la părţile moi!" — fu constatarea tacită a lui Honig, însă Dreher îl desminţi imediat:

— Vom alcătui o curte marţială . . .

Jandarmul îl privi aiurit:

— Cum? O curte marţială?

— Ei! Da . . . o curte marţială . . . Ai asurzit, Honig? Ar trebui să te cauţi . . . Şi nu te mai minuna aşa, prosteşte.

Clămpăni enervat cu degetele 'n birou. Tam-tara-tam-tara-tam-tam-tam . . . Radetzcki- Marsch . . . Se uită la ceas.

— Trei şi jumătate . . . Du-te după primar. Adu-mi-l numaidecât! Din pământ să mi-l scoţi . . . Dacă nu-l găseşti la primărie, să-mi colinzi toate casele din sat . . . Ai înţeles?

— 'ţeles! — şi Honig făcu stânga'mprejur, ca să dispară în curte.

Rămânând singur, Dreher căscă plictisit şi-şi trecu mâna peste bărbie.

„Trebuie să mă bărbieresc . . ." — fu rezultatul gestului şi ordonă unui jandarm să-i aducă apă caldă şi aparatul de ras.

Gândindu-se la judecarea arestatului, mâna îi tremura de emoţie. Condamnarea lui Ion Aluion în baza depoziţiilor ce le va face, avea să fie cea mai frumoasă clipă din cariera sa glorioasă de k. u. k. Wachtmeister.

Clăbucii înzăpeziseră ca niște troiene obrajii și lama hârșcâia tușind prin perii aspri.

Dreher se făcea frumos . . .

În realitate, Honig era om cum-se-cade, destul de cum-se-cade. Îl înrăutățise slujba întrucâtva, dar, când se gândea la nevasta și la cei doi copii ai săi, lăsați în Stiria, îi dădeau lacrimile'n ochi și se jura să nu mai ridice pumnul asupra cuiva. Evident, jurământul era repede uitat, căci, dealtfel, și-ar fi bătut joc de el ceilalți jandarmi; totuși, nu bătea ca Dreher și, uneori, îi părea rău de un ghiont asvârlit prea vehement în falca sau în coastele vre-unui sătean.

În drum spre primărie, se gândi să treacă pela Tecla.

Deschise, mai puțin nervos ca dimineața, portița și intră în ogradă. Nevăzând suflet de om, se-apropie de casă și bontăni în ușă. Auzi imediat sgomot și Tecla se arătă la fereastră, uitându-se 'nfricoșată la dânsul.

— Femee, du-te la domnu' wachtmeister și scapă-ți plodul. Dacă trebuie, cazi și'n genunchi, până nu-i prea târziu, — spuse într'o răsuflare, ca pe-de-rost, jandarmul, pe care femeea îl privea cu ochi mari, frângându-și mânile.

— Pentru Dumnezeu! Da' ce-a făcut băiatul?

Honig, încurcat, își scărpină bărbia cu gestul său obișnuit și răspunse nesigur:

— A arătat unei patrule de Ruși pe unde s'a refugiat armata noastră ... Trădare ...

— Doamne! Cum se poate? Ce știe un plod ca dânsul? Domnule jandarm, domnule ofițer, — și i-ar fi spus oricum, ca să-l convingă, — asta nu-i adevărat ...

Honig dădu din umeri și, întorcându-se către poartă, mai spuse odată, cu cel mai îngrijorat ton al său:

— Du-te la domnu' wachtmeister ... Nu sta mult pe gânduri! Du-te chiar acuma ... — și, dela portiță: — Pe urmă, poate, e prea târziu ...

„.... prea târziu ... prea târziu ..." — și Tecla se temu să nu cadă.

— Da! Intră ...

— Săru'-mâna ...

Dreher își șterse pudra depe față și-și întoarse capul spre ușă.

În prag — sta Tecla Aluion.

Wachtmeisterul se 'ncruntă: venirea femeii era o complicație, la care nu se gândise, și lui nu-i plăceau complicațiile, nu era deprins cu ele. Mama arestatului nu era prevăzută în program ...

Ca să-și dea mai multă prestanță, luă loc la birou și, dupăce răsfoi câteva ciorne de rapoarte, întrebă:

— Ce-i cu dumneata?

— Am auzit că l-aţi închis pe Ion, băiatu' meu . . .

— În primul rând, cine ţi-a spus asta?

Femeea se gândi să nu-l divulge pe Honig, însă n'avu încotro:

— Domnu' Honig . . .

Dreher tresări, mirat, căci ştirea îl surprindea:

— Aşa! Hm . . . Domnu' Honig . . .

Îşi ciupi buzele cu dinţii şi-şi spuse:

„Ce sentimental idiot! Am să i-o scot pe ochi . . ."

— Domnule wachtmeister, — îndrăzni Tecla să-i turbure gândul.

— Să nu vorbeşti până nu te-oiu întreba eu! — îi luă Dreher vorba din gură.

Femeea îşi trase mucii pe nas şi-şi şterse ochii cu dosul pălmilor. Wachtmeisterul îşi găsi de lucru între acte, — şi Teclei nu-i rămase decât să se sgâiască la chipul împăratului, pe fruntea căruia se plimba o muscă de bălegar, la harta multicoloră a Austro-Ungariei şi la faţa încruntată a jandarmului. Musca, plictisită de explorarea nărilor împărăteşti, sbură la fereastră, isbindu-şi mereu capul în geamul, care-o despărţea de copacii de-afară şi, mai ales, de hoitul intrat în putrefacţie al unei găini din şanţul dela portiţă. Bâzâitul dură câteva minute şi încetă brusc:

musca se răsturnase cu picioarele'n sus şi făcea eforturi zădarnice de redresare.

Tecla se gândi îngrijorată că, la ora asta, obişnuieşte să dea drumul vacii la păscut prin ogradă — şi oftă.

Dreher îşi culese ochii din hârtii şi-o'ntrebă:

— Dece oftezi aşa, femee?

Ea zâmbi stingherită şi-l lămuri:

— Păi . . . dacă mi-aţi închis băiatul . . .

Wachtmeisterul ripostă grav:

— Dumneata, Tecla Aluion, nu mai ai băiat!

Femeii i se tăie răsuflarea. Nu 'nţelegea.

„Ce spune omul aiesta? Ce . . ." — şi îşi chinuia, fără rost degetele, frângându-şi-le.

— Ion Aluion o să fie spânzurat.

— Spânzurat? Băiatul meu, spânzurat?

Dreher se stropşi:

— Ţi-am spus că nu mai ai băiat. Spionii sunt oameni morţi . . . Şi Ion Aluion nu-i altceva decât un spion, care şi-a trădat cu neruşinare patria!

Cuvintele wachtmeisterului erau atât de 'ngrozitoare, încât dânsa nici nu le putu sesiza dintr'odată înţelesul, care-i scăpa ca nisipul printre degete.

— Mângâie-te! Nu-i mare pagubă că l-ai pierdut . . . Plodul şi-a trădat ţara. Ştii ce'nseamnă asta? Şi-a dat ţara în mânile Ruşi-

lor! Înţelegi acuma? Fii pe pace... Îşi merită moartea! Şi-o merită pe deplin. Absolut! Sigur...

Satisfăcut că dădea o astfel de amploare cazului, se reaşează triumfător la birou, privind respectuos chipul lui Francisc Iosif, care zâmbea absent şi profesional deasupra camerei neprietenoase.

— Domnule comandant, nu se poate... nu se poate... E o greşală la mijloc... Fievă milă! Bărbatu' meu e pe front... de două ori rănit... Ofiţerii sunt mulţumiţi de el... Are şi decoraţii... Dacă nu vreţi să mă credeţi, aduc scrisorile lui... Am nişte scrisori... Vi le aduc, zău că vi le aduc...

Wachtmeisterul obiectă insinuant:

— Dacă bărbatul dumitale e un adevărat ostaş, supus şi cu credinţă către maiestatea sa împăratul, are să fie fericit că năpârca de fecior şi-a primit pedeapsa. Acuma, du-te! Am de lucru... Am o groază de lucru... Hai, cară-te!

Dar Tecla nu-şi putea mişca picioarele. Aerul se'ntunecase înaintea ei şi împăratul îşi tot deschidea gura, par'c'ar fi vrut să spună şi dânsul ceva.

Dreher îşi pierdu răbdarea:

— Du-te! N'auzi? Îndată va avea loc judecata. Aşteaptă afară. Plodul ţi-i închis în beciu. Dacă vrei, vorbeşte prin fereastră cu el. N'am nimic în contra!

Mâna Teclei caută clanţa uşii; o treaptă, a doua, „ce pietriş afurisit... cum îmi înţeapă picioarele...", peretele e încă ud de ploaie, o locomotivă foşneşte lângă canton, duruie pe pod, cu sgomot de fierărie răsturnată, „oare 'n ce parte e beciul?", lumea călătoreşte, înghesuită, şi pe acoperişul vagoanelor, „dece-or fi plecând atâtea trenuri astăzi...?... şi toate numai spre Hliboca...", la poartă, tabla galben-neagră, cu vulturul bicefal, s'a strâmbat, „săracu' Ionică! n'a fi mâncat nimic dela amiază...", fereastra beciului se deschide ca o gură cu dinţi negri, un vânt slab, neplăcut, trece prin mărul dealături şi stropii depe frunze o inundă de Tecla. Ea se scutură şi-i vine-a râde.

— Ionică, aici eşti? Tu, Ionică!

Un glas obosit îi răspunde ca dintr'o hrubă:

— Aici, maică, aici.

Şi Teclei i se pare că glasul e amestecat cu lacrimi şi cu sânge — atât de ciudat răsună din hruba întunecoasă.

— Ce-ai făcut, măi băiete, ce-ai făcut?

— 'nic, mămucă, zău că 'nic... — şi, şovăind, căutând să fie cât mai clar, îi istorisi totul.

— Dece n'ai fugit, Ionică? Dece? Când i-ai văzut pe Ruşi apropiindu-se de sat, trebuia să fugi în ţintirim...

— M'am temut, maică, m'am temut că m'or împuşca, — şi isbucni: —Vai, mămucă, tare m'a bătut şi m'a fript cu ţigara pe mână ...

— Auzi! Păgânu' ... — şi-şi făcu cruce.

— Dă-mi un ac, maică, să-mi scot un spin de sub unghie.

Dupăce termină operaţia, destul de anevoioasă, Ion se interesă:

— Ce-au de gând să facă cu mine?

— Te-or ţine până mâne-poimâne şi ţi-or da drumu' ... — minţi Tecla, cu inima grea.

— Numai de nu m'ar mai bate aşa ... Wachtmeisteru' m'a spetit, nu alta!

Undeva, în apropiere, mugi o vacă şi Ion îşi aminti:

— Joiana ce face?

— Stă'n grajd săraca ... N'am apucat s'o slobod în ogradă, c'am venit fuga 'ncoace, să văd ce-i cu tine ...

— Nu era nici o grabă ... Du-te acasă şi dă-i drumu' ... După aşa ploaie, are să pască de-a mai mare dragu' ...

— Atunci, rămâi cu bine. Mă duc ...

— Du-te sănătoasă, maică ...

Tecla simţi cum o năpădesc dinnou lacrimile. Ca să nu-i facă inimă rea băiatului, se duse după colţul clădirii şi 'ncepu să bocească, astupându-şi gura cu o batistă, ca să nu i se audă icnitul.

Primarul David Ivanovici, intră întovărășit de Honig. Strânse mâna lui Dreher, care, arborând un aer foarte preocupat, mormăi ceva ininteligibil.

„Oare dece m'a fi chiemat încoace?" — se'ntrebă îngrijorat și-l blestemă în gând pe Honig, care nu voise să-i dea nici o lămurire.

— Ia loc, domnule primar.

— Mulțumesc pentru onoare... — și se-așează numai cu jumătate de dos pe scaunul oferit.

Avea o frică nebună de jandarmi, mai ales decând fusese amenințat că va fi denunțat autorităților ca rusofil.

— Ca să nu pierdem timpul degeaba, dragă domnule primar, să trecem imediat in medias res...

Dreher auzise aceste cuvinte latinești într'o discuție cu colonelul Fischer și, de atunci, le întrebuința oridecâteori avea ocazia.

— Dumneata știi ce e o curte marțială, nu?

Primarul se făcu mic de-tot, — semn că știa —, așa că wachtmeisterul trecu mai departe:

— Am capturat un spion. Un spion foarte periculos... — și, fiindcă fața primarului nu exprima nici o emoție deosebită, adause cu necaz: — ... un spion, adică un individ, care, în timp ce ostașii își varsă sângele pe

câmpul de onoare, își trădează patria și'mpăratul...

Nici deastădată nu putu descifra altceva decât un vag sentiment de frică în trăsăturile bătrânului și-și spuse scandalizat:

„E complet senil boșorogul!"

— Dacă nu eram eu, domnule primar, vinovatul rămânea nepedepsit... și noi trebuie să-l pedepsim cât mai aspru... Nu?

Honig îl măsura curios pe Dreher. Deodată, omul acesta i se păru nebun. Știa că superiorul său e grandoman, dar de aici și până la „chestia asta, e exact distanța dintre grandomanie și nebunie".

— Vinovatul ar trebui deferit curții marțiale, însă, la Cernăuți, totul e evacuat... Colonelul Fischer e la Vatra-Dornei... Evident, am putea transporta acuzatul la Hliboca, unde să fie pus la dispoziția organelor în drept, însă cine ne garantează că nu va scăpa de sub escortă, dată fiind panica aceasta, care precede înaintarea Rușilor în interiorul Bucovinei? Și-apoi, la urma-urmei, cred că e mai bine ca trădătorul să-și primească pedeapsa aici, unde a păcătuit față de comunitate, nu?

— Sigur... sigur... — spuse primarul, căznindu-se să pară cât mai sincer.

— Dumneata, Honig, ce crezi? — îl puse Dreher la 'ncercare.

— Acelaş lucru, — răspunse jandarmul în silă, susţinând căutătura piezişă a wachtmeisterului.

— Fiindcă dumneata, domnule primar, eşti ... oarecum ... suprema instanţă ... instanţă civilă! ... aici, iar noi supremul for militar, e de datoria noastră, a amândurora, să procedăm de comun acord, cum vom crede că-i mai bine.

Primarul sări înspăimântat:

— Cum? Eu să judec?

— Da, dece nu? — răspunse Dreher ingenuu. — Suntem într'un caz de forţă majoră. Înţelegi? Sunt sigur că, dacă ...

— Mă dumiresc, însă ...

— Lasă, nu-ţi mai face griji degeabă. Toată răspunderea o port eu. Faptul că-l vom pedepsi pe trădător, va fi un excelent mijloc de prevenire a populaţiei ... mai ales că am informaţii precise asupra unei anumite mişcări de propagandă rusofilă în rândurile sătenilor.

Bătrânul tresări înfricoşat:

— Vorbe ...

— Vorbe? Eh! Dar să trecem peste asta. Momentan, chestiunea poate fi lăsată în suspensie.

Dupăce străbătu camera de câteva ori încoace şi 'ncolo, reluă înflăcărat:

— În realitate, aş putea să 'mpuşc spionul ... ca pe-un câne ... dar, cu asta, n'am

isprăvit nimic. Ni se prezintă o ocazie unică de-a arăta cum îşi ispăşesc trădătorii vina şi nu vreau s'o pierdem. Dumneata, ca şeful populaţiei civile, vei avea prilejul să-ţi exerciţi prerogativele, în conformitate cu sentimentele dumitale de cetăţean vrednic şi bun patriot.

Surâse fericit:

— Vom constitui un tribunal mixt. Dumneata vei fi judecătorul, eu voiu acuza . . .

— Şi cine-l va apăra pe acuzat? — întrebă Honig sarcastic.

Ochii lui Dreher se prelungiră pieziş şi răspunse încet:

— Apărătorul vei fi dumneata, Honig . . . Apărător din oficiu . . . — şi râse rău.

Jandarmul îşi încreţi fruntea şi se hotărî, cu orice risc, să-şi ia rolul în serios.

— Honig, chiamă-l pe Peter Redniczek! — şi-i explică primarului: — Ne trebuie un grefier.

Tecla îl văzu pe jandarmul Peter Redniczek şi vru să-i ceară lămuriri, însă acesta nu-i răspunse, ci se duse la beciu.

Descuie lacătul şi-l scoase pe arestat.

Când îl văzu, cu cămaşa însângerată şi abia ţinându-se pe picioare, femeea îşi acoperi gura.

— Tot aici eşti, maică? Dece nu te duci

acasă? Joiana ... — dar Peter Redniczek îl repezi brutal înainte.

Femeea vru să intre şi ea în cancelarie, însă jandarmul îi trânti uşa'n nas.

Primarul luase loc la birou, Dreher la stânga lui, Honig la dreapta, iar Peter Redniczek, dupăce-i dădu un scaun lui Ion Aluion, se aşează la măsuţa de lângă fereastră, cu tocul şi hârtia pregătite în faţa sa.

Văzându-l pe acuzat, primarul nu voi să-şi creadă ochilor.

— Cum? Acesta-i acuzatul?

Dreher îi răspunse veninos:

— Exact.

Turburat, bătrânul îşi scoase ochelarii de sub brâu, îi şterse cu migală, spre enervarea wachtmeisterului, şi se hotărî să înceapă conform instrucţiunilor primite dela Dreher, care-i arătase detailat cum trebuie să procedeze.

— Acuzat, scoală-te'n picioare.

Ion se mira că e şi primarul prezent. Şovăind sub privirea aspră a wachtmeisterului, se conformă clătinându-se.

— Cum te numeşti?

— Ion Aluion.

— Câţi ani ai?

— Cin'sprezece.

— Ocupaţia?

Ion nu 'nţelegea.

— Adică modul, în care-ţi câştigi pânea.

— Păi... lucrez... şi-mi dă maica de mâncare...

Dreher interveni:

— Redniczek, scrie: „agricultor".

Primarul continuă:

— Naţionalitatea? Adică naţia...

— Român.

Raţionamentul lui Ion era simplu:

„Dacă aş fi Austriac, aş vorbi nemţeşte..."

Wachtmeisterul nu-şi putu ascunde furia şi mormăi printre dinţi, ca şi cum ar fi morfolit un capăt de ţigară:

— Neam de ticăloşi!

Cravaşat, primarul se'ndoi, strângându-se mic-mic pe scaun.

— Cum se numeşte tata?

— Anton Aluion şi-i soldat. A fost decorat, — spuse cu mândrie băiatul.

— Nu te-am întrebat asta. Numele mamei?

— Tecla. Aşteaptă afară...

— Taci! — se răsti bătrânul, el însuşi surprins de tonul autoritativ ce-l căpătase glasul său, deobiceiu moale şi hârşcâit ca o maşină de cusut.

Pe Dreher îl satisfăcu brusca energie a primarului şi-l încurajă din ochi, să continuie.

Ion îşi plecă privirea. Carnea arsă a mânii îl ustura la cea mai neînsemnată miş-

care, iar piciorul stâng îi amorţea încet, dela degete spre gleznă.

„Are să facă puroiu degetul . . ."

— Ştii dece eşti arestat?

— Da . . . adică nu . . .

— Da sau nu?

— Nu, — se decise Aluion.

— Eşti acuzat de înaltă trădare. Poţi să şezi!

Făcu o pauză, par'c'ar fi ieşit subit din rol, aşa că Dreher trebui să tuşească semnificativ. Primarul îşi schimonosi faţa într'un oftat de 'ngrijorare şi reluă:

— Domnule wachtmeister, aveţi cuvântul.

Jandarmul se ridică fără grabă, calculându-şi fiecare gest pentru a obţine un maximum de impresionare. Regreta că n'are auditoriu, care să-l asculte emoţionat şi, eventual, să-l aplaude ca la teatru.

Dupăce-şi netezi ceafa cu mâna dreaptă, la care sclipea un inel cu piatră mare, şlefuită, fu gata să înceapă rar, sforăitor, însă Honig găsi de cuviinţă să-şi sufle nasul. La auzul fornăitului strident, ca de trombon, Dreher îşi întoarse indignat capul — şi numai faptul că momentul era prea solemn, îl determină să nu-l apostrofeze pe jandarm pentru obrăznicia de-a-l fi întrerupt cu atâta desinvoltură, ratându-i efectul propus.

— Domnule preşedinte, patrulând azi dimineaţă lângă câmp, am văzut la un moment dat un pâlc de câţiva cavalerişti ruşi, cari se apropiau în galop de satul nostru. Înainte de-a putea fi observat, am reuşit să mă ascund după un tufăriş, bine'nţeles fără să pierd din vedere inamicii. Deodată, constat că patrula se opreşte şi că ofiţerul îi face semne unui băiat, care trecea pe-un hat din apropiere. Băiatul, Ion Aluion, după cum am văzut imediat — pentrucă am o memorie excelentă şi nu cred să pot uita o figură, chiar dată am văzut-o o singură dată —, s'a apropiat de ofiţer. Trebuie să remarc că acuzatul nu s'a arătat deloc înspăimântat sau suprins, ceeace mă determină să bănuiesc că această întâlnire nu era întâmplătoare. După o convorbire de circa un sfert de ceas, în care timp individul Ion Aluion a arătat cu mâna, în repeţite rânduri, diferite puncte . . . hm . . . cum să le spun . . .? . . . topografice, ofiţerul inamic i-a dat un pachet de ciocolată şi bancnote, cred că o sumă apreciabilă, judecând după numărul mare de hârtii . . .

— Nu-i adevărat! Nu-i adevărat . . . — protestă Ion din răsputeri.

Dreher se 'ntorse către dânsul:

— Să taci, bestie! Nu te-a 'ntrebat nimeni nimic! — şi, onctuos, către primar: — Domnule preşedinte, constat cu regret că nu sunteţi destul de energic. Sunt întrerupt fără

ca dumneavoastră să-l chiemaţi pe acuzat la ordine.

Honig era buimăcit:

„Ce parodie! Îngrozitor... Cuvântarea asta... Gesturile..."

Primarul îşi călcă pe inimă:

— Domnule wachtmeister, eu cred c'ar fi mai bine dacă acuzatul ne-ar lămuri imediat asupra acestui punct...

Dreher îşi muşcă buzele şi-şi promise să-l înfunde pe primar la primul prilej.

— Deşi nu cred să fie în uz, admit să fiu întrerupt prin explicaţiile acuzatului. Domnule preşedinte, vă rog să-i acordaţi cuvântul.

Bătrânul, bucuros că a scăpat numai cu atâta, se adresă sever lui Ion:

— Ţi-a dat bani, sau nu?

— Mi-a dat, da' n'am vrut să-i primesc.

— Va-să-zică ţi-a oferit... — interveni Dreher. — Şi dece n'ai vrut să-i primeşti?

Ion răspunse sincer:

— I-am spus că n'am ce face cu rublele lor. Nu le primeşte nimeni.

Dreher îl întrebă dulce pe primar:

— Pot continua?

— Poftim...

Dreher reluă victorios, apăsând cuvintele:

— Îl întreb pe domnul preşedinte: pentruce i-a oferit ofiţerul bani lui Ion Aluion?

Şi voi răspunde tot eu: pentrucă Ion Aluion i-a arătat încotro s'a refugiat armata noastră. Gesturile acuzatului indicau Molodia şi Hliboca, adică de unde a venit spre Cuciurul-Mare şi'n ce direcţie s'a retras armata. Trădarea e evidentă. Şi cine ştie dacă Ruşii nu vor fi mâne disdedimineaţă aici numai şi numai datorită indicaţiilor lui Ion Aluion.

— Ioane, e-aşa cum spune domnul wachtmeister?

„Cam impertinent formulată, întrebarea!" — se'nfurie lăuntric wachtmeistrul.

— Nu, domnule primar, zău că nu. Ofiţerul m'a 'ntrebat de unde's, şi eu am arătat încoace, spre sat. Pe urmă, mi-a spus că seamăn cu un băiat de-al lui şi mi-a dat ciocolată. Când m'a 'ntrebat dacă ştiu unde e Rusia, am arătat spre Molodia, că'n partea ceea ştiu că vine ţara rusească.

Primarul privi scârbit către Dreher, dar wachtmeisterul nu admise să fie umilit şi ripostă, trântind cu pumnul în birou şi făcând să sară hârtiile în faţa bătrânului, care se ridică speriat.

— E-aşa cum zic eu! Sunt sigur că a primit şi banii, dar a avut grijă să-i ascundă undeva în câmp sau într'o scorbură de răchită. Dacă domnul Honig s'ar fi grăbit cu arestarea acuzatului, desigur că am fi găsit şi banii asupra lui. Nu mă 'ndoiesc deloc de asta!

Honig își duse mâna la gură, ca să-și roadă unghiile, și nu răspunse.

Pufnind pe nas, Dreher reluă furios:

— Nu putem admite ca un spion să ne scape din mâni pentrucă știe minți cu nerușinare. Declarațiile mele nu pot fi puse la'n-doială. De nimeni . . . De nimeni! Înțelegeți, domnule președinte? Nu-pot-fi-pu-se-la'n-doia-lă . . . — scandă wachtmeisterul. — Pedeapsa pentru spioni și trădători, știți care e, domnule președinte. Cea mai strictă aplicare a legii e necesară în cazul acesta. O cer cu toată energia, de care-i capabil un patriot!

„Mă doare piciorul . . . Degetul o să facă puroiu . . ."

„Dumnezeule! Dreher e nebun, pur și simplu nebun!"

„Cine m'a pus să fiu primar . . .?"

Numai Peter Redniczek era calm:

„Trebuie să bag bine de seamă, să nu se strecoare greșeli în procesul verbal, că se supără wachtmeisterul și, atunci, e rău de mine!"

După o scurtă pauză, în care nu se auzise decât scârțâitul peniței pe albul hârtiei depe măsuța lui Peter Redniczek, Dreher adăugă:

— Condamnarea! Cer condamnarea la... — dar îl podidi o tusă, care-i răpi continuitatea. —Nu trebuie să uităm, — își reveni,

— că toţi cei ce scuză pe spioni, devin şi ei, la rândul lor, spioni. Cu aceasta, am încheiat! — şi-şi trecu batista peste frunte, simulând extenuarea.

La ameninţarea ascunsă, dar destul de lămurită, a wachtmeisterului, primarul roşi. Ştia depe acuma că nu poate face altceva, decât să se supună, ca 'ntotdeauna, de câte ori venise în contact cu el, voinţei îndârjite a lui Dreher.

— Domnule apărător, aveţi cuvântul.

Honig se sculă stânjenit şi 'ncepu stângaciu:

— Domnule preşedinte, eu... eu... cred c'ar fi bine s'avem oarecare milă faţă de acuzat...

În timpul cât vorbise Dreher, Honig se gândise la nevasta şi la copiii săi. Revăzuse, ca prin ceaţă, casa din Stiria, ornată cu amoraşi de gips, înflorită... Avea şi balconaş, care dădea în grădiniţa cu garoafe şi gura-leului, — şi-l cuprinse un dor sfâşietor după tot ce lăsase acasă.

Ştia că Dreher vrea cu orice preţ condamnarea lui Ion Aluion, ca să se poată lăuda apoi în faţa colonelului Fischer, căruia îi impuneau jandarmii bătăuşi şi negri la inimă.

Să se opună wachtmeisterului, echivala cu o nebunie. Deaceea, se hotărîse să adopte o tactică împăciuitoare.

— ... deşi suntem sigur că e vinovat, dată fiind vârsta fragedă a lui Ion Aluion, să ne mulţumim cu condamnarea lui la muncă silnică ...

„Nu, asta nu!" — îşi spuse Dreher, strângându-şi pumnii. — „Dacă nu e condamnat imediat la moarte, acuzatul trebuie transportat la Hliboca, unde justiţia militară va pune mâna pe dânsul şi, atunci, tot procesul acesta improvizat se anulează. La urma-urmei, te pomeneşti că-l achită şi-mi face neplăceri. S'au mai văzut ciudăţenii de astea, cu achitări surprinzătoare, şi n'aş vrea ca..." — însă trebui să fie atent la vocea lui Honig.

— Deci, vă rog, domnule preşedinte, şi-l rog călduros şi pe domnul wachtmeister, să aibă milă de copil ...

— Copil? — sări Dreher. — Copil, spui dumneata? Sunt sigur că a şi avut timp să se molipsească de vre-o boală venerică! Şi domnul jandarm ... pardon, apărător ... vrea să ne ceară milă ...

Primarul vedea că totul se reduce la un capriciu diavolesc al lui Dreher şi că nimic n'ar reuşi să-l salveze pe Ion.

— Acuzat Ion Aluion, mai ai ceva de spus?

Băiatul îşi şterse ochii şi 'ngăimă îndurerat:

— Domnule primar ... sunt nevinovat... nu's spion ... n'am vorbit cu nimeni despre

oastea noastră ... Să n'am parte de maica, dacă mint ...

Wachtmeisterul epilogă solemn, cu ameninţări voalate în glas:

— Domnule preşedinte, onoarea patriei e'n mânile dumneavoastră.

Bătrânul căută să-şi stăpânească tremurul mânilor. Îşi luă ochelarii depe nas, îi aburi şi-i şterse, dar nu-i mai puse la loc. Apoi, se sculă în picioare şi, privind spre fereastră, ca şi cum n'ar îndrăzni să suporte ochii lui Ion, pronunţă răguşit sentinţa.

Honig îngălbeni. Lumina ruginea ca nişte pete de sânge şi zăbranice negre căzeau peste fruntea condamnatului, care zâmbea nedumerit.

Dreher, complet satisfăcut, îşi frecă mânile şi luă dela Redniczek procesul-verbal. Dupăce-l parcurse grăbit, îl invită pe primar să semneze.

— Acu e rândul dumitale, Honig. Aici, în stânga.

Jandarmul îşi caligrafie numele şi-i trecu lui Peter Redniczek condeiul.

După o scurtă convorbire, pe şoptite, cu wachtmeisterul, primarul spuse:

— Execuţia avea loc mâne dimineaţă, la orele zece. Ai auzit, măi băiete?

Deoarece Ion tăcea, ca şi cum n'ar fi înţeles, bătrânul se simţi obligat să-i explice:

— . . . Adică vei fi spânzurat încă înainte de amiază.

— Redniczek, du-l pe condamnat la carceră.

Ion, împins mereu de jandarm, se duse ca beat.

— Acuma, domnule primar, să redactăm sentinţa. Şi s'o motivăm . . . — adause Dreher, neglijent.

Când Peter Redniczek îi spuse cum s'au desfăşurat lucrurile în cancelarie, Tecla se clătină ameţită. Buzele i se albiră şi un fel de sfâşiere îşi făcu drum la inima ei.

Deastădată, intră fără să mai bată în uşă şi se 'ndreptă, sfioasă şi nehotărîtă, către Dreher. Jenat, Honig îi întoarse spatele şi se duse la măsuţa lui Peter Redniczek, să frunzărească foile procesului-verbal.

Femeea vorbi câteva minute. Fiecare cuvânt cădea ca o frunză; se clătina încet, par'c'o purta vântul, şi se lăsa uşurel pe buză. Mâna se ridica uneori — un fel de fâlfâire obosită —, cerea un răspuns, o desminţire, însă Dreher clipea des din gene şi zâmbea larg, amuzat. Se plimba şi zâmbea — zâmbea neomeneşte de urât. Primarul căuta ceva pe hartă. Culorile, multe şi variate, intrau una în alta; brunul de cafea se topea pe nesimţite în verde; şuviţe roşii şi albastre alergau ca nişte fire de mătasă. Pu-

se arătătorul pe un cerc minuscul: Kuczurmare — şi măsură distanţa până la Viena.

„Wien . . . aici e . . . aici îşi fumează împăratul luleaua . . .!" —şi privi, ca fascinat, harta.

Multe văzuse primarul în viaţa sa. În tinereţe, vrând să-şi încerce norocul, emigrase în Statele Unite.

Hamburg . . . vaporul, fioros ca o namilă de coşmar . . . oceanul . . . oceanul, noaptea . . . sirena în ceaţă . . . ùuùuùuùu . . . vâjâitul ei învinge sgomotul valurilor . . . şi, într'o dimineaţă minunat de curată, ca de bună-venire, statuia Libertăţii . . .; după rătăciri îndelungate pe străzile halucinante, monstruoase de-atâta fier şi beton, iar călătorie . . . San-Francisco . . . Chicago . . .

Le revede şi se miră câtă lume a colindat. Cu prea multă înţelepciune nu s'a ales, dar, când ia în mâni o gazetă, ştie s'o citească şi nimeni nu l-ar putea trage pe sfoară cu vre-o şmecherie. Când a fost ales primar, şi-a pus pecetea la brâu şi se gândea că nu mai are ce să ceară dela viaţă.

Pe urmă, a venit războiul — şi totul s'a complicat. De când cu Ruşii, tremură să nu fie ridicat într'o bună zi de lângă nevastă şi expediat în cine-ştie ce lagăr de suspecţi politici — şi nu 'ndrăzneşte să iasă din cuvântul lui Dreher.

„Aici e Viana ... Împăratul ... De-aici pornesc poruncile cele straşnice şi cutreeră ţările stăpânirii ..."

Plictisit de răsfoirea procesului-verbal, Honig ajunse la copacii depe culmea dealului. Câteva vite păşteau liniştit, iar nişte copii sburdau pe pajişti; auzea, ca de departe, glasul plângăreţ al Teclei şi cuvintele îi sfredeleau urechea. Un nour alburiu se topea în azur, câţiva hulubi lunecau în rotocoale.

Tecla vorbea mereu. Vocea i se subţia tot mai mult, sfârşind în oftaturi.

Când tăcu, ducându-şi basmaua la gură, Dreher o privi fără interes şi mormăi în felul său — „Hm! hm" —; apoi, obosit de-atâta plimbare, se aşeză pe colţul biroului.

— Ui-te ce-i, femee: judecata s'a ţinut... după lege ... — minţi el cu neruşinare, — ... nu după capul meu ... şi judecata a hotărît, nu eu ... N'am judecat eu, ci domnul primar ... şi dumnealui a aflat că e drept ca plodul dumitale să fie condamnat la moarte prin streang ... Dumnealui, domnul primar, nu eu ... Ion va fi spânzurat mâne dimineaţă. Nu pot schimba nimic.

Primarul ar fi vrut să nu audă, dar fiecare cuvânt îi intra în urechi. Ca să scape, îşi luă pălăria şi se repezi la uşă, însă wachtmeisterul fu mai repede şi-l reţinu:

— Se poate, domnule primar? Trebuie

să rămâi ... Mai avem de aranjat unele lucruri ... unele amănunte ...

Oftând resemnat, primarul se duse la fereastră, lângă Honig, şi dorinţa de-a uita totul îl cuprinse copleşitoare.

Când Tecla îi apucă mâna, stropindu-i-o cu lacrimi, tresări ca muşcat de şarpe.

— Domnule primar, eşti om de-al nostru ... Ajută-mi ... Scapă-mi băiatul ... Ţi-oi munci fără plată până la capătul vieţii...

Bătrânul îşi retrase speriat mâna şi şi-o ascunse la spate. Nu putea răspunde nimic, n'avea ce să răspundă. Simţea cum îl priveşte Dreher, batjocoritor, şi-l imploră din ochi pe Honig, s'o ia de lângă sine.

Jandarmul îl înţelese. Vedea că primarul nu poate schimba nimic şi-o luă pe femee, ducând-o spre uşă. Hohotind, Tecla ieşi din cancelarie.

Honig stătu un moment la 'ndoială şi, în cele din urmă, se hotărî să iasă şi el.

— Foarte milos domnul Honig, nu? — constată Dreher maliţios.

Tecla se rezimase de perete şi tremura ca scuturată de friguri. În ochi i se-adunaseră, tulburi, nourii — toţi câţi fuseseră în ziua aceasta pe cer.

„O biată femee," — îşi spuse jandarmul şi-o examină amănunţit, par'că n'ar mai fi văzut-o.

Mânile Teclei erau crăpate de muncă şi degetele se mişcau necontenit, într'o înfrigurare fără stavilă. Honig se-apropie de dânsa şi vru să-i spună câteva cuvinte de 'mbărbătare, dar nu găsi nimic potrivit şi trebui să renunţe. Tecla nu mai ştia dacă trăieşte. I se părea că s'a prăbuşit, de undeva, din vre-o neguroasă împărăţie a morţilor, în locul acesta — şi se mira că mai stă aici, fără s'o risipească vântul în cele patru colţuri ale lumii.

— Tecla . . .

— Domnule Honig, dumneata eşti bun, nu ca . . . — şi-arătă spre cancelarie.

— Primarul nu-i de vină. L-a prins Dreher în ghiare . . .

Altădată, n'ar fi îndrăznit să vorbească în astfel de termeni despre superiorul său, însă, acuma, se 'ndoia dacă wachtmeisterul e om şi o mânie surdă îl cuprise împotriva cinismului absurd al lui Dreher.

— Am văzut că Ionică-i rupt în bătaie... Domnule Honig, să nu-l mai bată aşa . . .

— Fii fără grijă! N'are să-l mai bată . . . Am să veghiez eu . . .

Tecla mai nădăjduia:

— Nu se poate face nimic?

Honig dădu din umeri:

— Nimic . . . Aşa i-a fost scris . . .

— Doamne! Cum rămân eu? Cui? Doamne-Doamne . . . N'oiu mai avea putere să

trăiesc dupăce-l vor . . . — şi se feri să rostească îngrozitorul cuvânt, care i se oprise'n gâtlej, zugrumând-o.

— Nu se mai poate face nimic, Tecla. Nimic . . . Mâne dimineaţă . . .

Ca aducându-şi aminte de ceva, îi puse mâna pe umăr şi-i spuse:

— Femee, roagă-te lui Dumnezeu să intre încă as'noapte Ruşii în sat . . .

Ochii femeii, luminaţi de speranţă, se lărgiră, înfrigurând-o.

— Am să mă rog. Am să stau în genunchi şi-am să mă rog. Poate-mi ajută Dumnezeu.

Honig se gândi:

„Poate că Dumnezeu vrea să-l pedepsească pe Dreher prin moartea asta, pe care-o va purta în vecii-vecilor pe conştiinţă", — şi spuse aproape aspru:

— Du-te şi te roagă! Nu te'ngriji de mâncarea lui Ion. Am să-i dau eu de-ale gurii. Du-te, Tecla.

Până să-şi poată retrage mâna, Tecla i-o sărută.

Honig simţi ca o arsură.

— N'ai alta de lucru, femee?

Primarul, atât de pierdut, încât nici nu-i dădu „bună-seara" lui Dreher, se duse, urmat de Peter Redniczek, fără să-l mai vadă

pe Honig, care rămase în curtea jandarmeriei.

Ajungând la primărie, împărți ordine în dreapta și'n stânga, îl lăsă pe jandarm să supravegheze totul și intră într'o cârciumă, unde goli câteva rachie la rând, fără să-i pese de mirarea cârciumarului, care-l cunoștea ca pe un om foarte cumpătat.

Amintindu-și de sfânta scriptură, primarul avu sensația că mânile îi sunt pătate, și — tentat să și le spele — le privea mereu, deși sângele era nevăzut.

Un soldat, care era de serviciu la gară, își făcu apariția în cancelaria lui Dreher și-i raportă că ultimul tren pleacă la orele opt seara.

— Noi plecăm abia mâne la amiază. Avem cai la dispoziție, — răspunse wachtmeisterul.

— Ar fi mai comod să plecăm cu trenul, — obiectă jandarmul Anselm, însă Dreher nu-l onoră nici măcar cu o privire.

Ploaia fusese prea vehementă, ca noroiul să se usuce complect, așa că Tecla, abia ținându-și echilibrul, luneca uneori. Când o'ntâlnea câte-un trecător, care-o cunoștea, se uita mirat în urma ei și clătina din cap.

Unul spuse chiar:

— Nu știam că Tecla lu' Anton e bețivă.

Ochii femeii îngheţaseră. Coti uliţa mai mult instinctiv, sprijinindu-se cu mânile de gardul vechiu şi ghimpos, care-i înţepa degetele.

„Să ai grijă de Ionică," — îi spusese Anton înainte de-a pleca pe front. — „Am să am," — îi răspunsese dânsa, — „că doar' numai atâta copil ne-a dat Dumnezeu."

La o nouă cotitură a uliţei, îşi încurcă picioarele într'un pisoiu de vre-o două luni, care zăcea acolo, jegos şi cu un ochiu înecat în puroiu.

Îl ridică şi văzu că o labă îi atârnă moartă. Pisoiul mieuna slab şi ochiul sănătos îi lăcrima — şi-o ură cumplită împotriva oamenilor inundă sufletul Teclei.

— Lasă, mâţ... Lasă, mâţule... Nu mai plânge, că te-oiu îngriji şi ţi-or trece durerile...

Când trecu pe lângă gospodăria Paraschivei Boldea, mama Rozaliei, o văzu Toader, fratele fetei, care se 'ntrebă dacă Tecla Aluion n'a înebunit, căci femeea vorbea singură şi ochii ei păreau de mort.

La poartă, se lovi de prag şi trebui să se prindă, cu mâna liberă, de stâlp, ca să nu cadă. Dupăce intră în ogradă, se aşeză pe prispă, să se odihnească puţin.

Joiana îşi scoase botul prin fereastra grajdului şi mugi.

— Aşteaptă, Joiana, că vin îndată. Am un mâţ bolnav aici şi vreau să-l îngrijesc. Pe urmă, vin la tine, să-ţi dau de mâncare.

Trecând în casă, aşternu un ţolişor pe laviţă şi puse acolo mâţul, care nu contenea să miaune, dar tot mai slab. Îi aduse o farfurioară cu lapte şi, fără să-l îmbie, animalul mâncă lacom şi-şi linse lăbuţele. Tecla îi şterse ochiul bolnav cu o cârpă udă şi-i mai turnă lapte.

— Acuma, mă duc la Joiana, că m'aşteaptă şi ea. Să fii cuminte, mâţule, auzi? Să nu cazi, că te doare piciorul . . . M'ai înţeles?

— Miau!

— Da? Bine . . .

Când o văzu pe Tecla, apropiindu-se în grabă de grajd, vaca mugi în surdină, prietenoasă şi gata de joacă. Îi întinse gâtul, să fie scărpinată şi, când femeea o deslegă, îşi scuturâ sgomotos lanţul, care căzu în iesle.

— Du-te'n ogradă, Joiana, — şi-i dădu drumul să pască iarba bogată de lângă poartă.

Vaca smulgea lacom din mătasa verde şi noui umbre trecură peste Tecla.

„Lui Ion îi plăcea s'o ducă în câmp, toamna, pe mirişti . . ."

Tecla vorbea despre Ion ca despre un mort.

„Îi plăcea . . .", nu „Îi place . . ." — şi-o apucă plânsul.

De-atâtea lacrimi, ochii se roşiseră şi vine subţiri înaintau până la irişi.

Se-abătu pe lângă buda cânelui, care-o prinse, în joacă, de catrinţă, şi-i dădu o bucată mare de mămăligă, pe care i-o aruncă, îmbucătăţind-o. Se sprijini de gardul de nuiele dinspre grădină şi'ncepu să-şi adune gândurile.

Cum a venit Honig. „Dacă trebuie, să cazi şi'n genunchi . . ." Se duce la jandarmerie. Ionică e'n beciu. Plin de sânge, cu cămaşa sfâşiată. Cancelaria. Judecata. Îl roagă pe Dreher. Şi pe primar. Dreher, D r e h e r, **Dreher, DREHER**. Pământul e încă umed de ploaie. Stă singură. Totul roteşte'n jurul ei. Se-apropie Honig. „Du-te şi te roagă!" I-a sărutat mâna, jandarmului. Drumul. Pisoiul bolnav. „Vai, cum mă doare capul!" Şi trebuie să aibă multă, foarte multă putere, să nu cadă. „Dealtfel, nu mă voiu mai putea ruga . . ." Tatăl-nostru. Crezul. Alte rugăciuni nu ştie, n'are de unde să ştie. Iar trece un tren spre Hliboca. Oamenii călătoresc şi pe acoperişul vagoanelor. „Să nu cadă! Numai să nu cadă sau să nu le taie vre-un pod capul . . ." Joiana paşte liniştită. Se-aude cum rupe iarba. „Ce proaspătă-i iarba . . ." Brusturii de lângă grajd au stropi de apă în frunze. Lui Ion îi plac garoafele sălbatice. Le-a semănat cu mâna lui în grădină, între două straturi de conopidă. După

ploaie, cerul miroase a floare; par'că e răsuflarea unui înger. „Tatăl-nostru, carele eşti în ceruri, sfinţească-se numele Tău, vie 'mpărăţia Ta . . ." Soarele coboară încet spre asfinţit. Tecla îl are în ochi, întreg, strălucitor. Ion spunea că soarele e faţa lui Dumnezeu. Tecla nu mai poate continua. Cuvintele i se'ncurcă, soarele se lasă tot mai jos, mai aproape de ochii ei. „Numai să nu mă cuprindă ameţeala . . ."

Îşi închide ochii şi-şi strânge pumnii, să-i intre unghiile în carne, ca durerea s'o ţină trează. I-a trecut.

Portiţa scârţâie. Rozalia se-apropie zâmbind.

„Ion s'ar fi însurat cu Rozalia", — şi Tecla simte dinnou cum i se destramă sufletul, par'c'ar fi de carne şi l-ar tăia cineva în bucăţi.

Rozalia nu se duse-acasă, ci sări gardul şi se pierdu în porumbişte. Până ajunse la nucul din mijlocul grădinii, frunzele îi udară complet mânecile cămăşii. Fata nu se lăsă impresionată de-acest fapt, căci voia să fie singură, pentru a se putea dumeri. Cele istorisite de Tecla o scoseseră din minţi. N'o interesa deloc dacă Ion era sau nu vinovat. Stăruia numai gândul că băiatul urma să fie spânzurat a doua zi dimineaţă.

„Nu se poate!" — i se revoltă întreaga fiinţă şi fata se'ncăpăţină să creadă că s'ar reuşi ca Ion să fie salvat cu forţa: ajungeau douăzeci de oameni, cari să-i atace prin surprindere pe Dreher şi pe ceilalţi jandarmi — şi condamnatul ar fi liber. Ce resistenţă ar fi reprezentat cei şapte jandarmi şi, eventual, soldaţii dela gară (presupunând că wachtmeisterul ar mai fi avut timp să le ceară ajutorul)? — mai ales că Ruşii urmau să ocupe cât de curând comuna.

Totuşi, după ce cumpăni îndeajuns planul, el nu-i mai păru realizabil: oamenii se temeau prea mult de jandarmi; nu era exclus ca, peste câteva zile, armata austriacă să se reîntoarcă şi, atunci, ar fi plouat cu ordine de arestare şi deferirii la curtea marţială.

O şopârlă ieşi de sub o frunză de dovleac şi se furişă după un vrej de fasole.

Văzând-o, fata avu altă idee:

— Dacă m'aş furişa la noapte pe lângă arest?

Rozalia cunoştea locul, căci fratele ei fusese închis odată pentru o încăierare cu nişte flăcăi şi-i dusese de mâncare la jandarmerie.

„Lacătul era puternic, dar putea fi scos uşor din cârlige cu o vergea de fier", — îşi aminti dânsa.

Apoi, gândurile se deslânară. Veneau ape'nvolburate, cu sclipit ciudat de promoroacă, ostroave de ghiaţă, cu străluciri transparente de albăstrime noptatecă, şi iar se topea totul, reînchegându-se, mai la vale, în florării şi ierburi de verdeaţă exuberantă, cari copleşeau lucrurile, înecându-le în irizări suave de stea brumoasă. Trecutul era ca un coridor subteran, căptuşit cu muşchiu mut, luminos când paşii fetei străbăteau tot mai adânc, la isvoarele amintirii, cari colcăiau între pietre şi lut, înfruntându-le.

„În Joia Paştelor, săream mai sus decât dânsul deasupra focului din grădină. Se prefăcea că-i supărat şi, când nici nu m'aşteptam, mă prindea în braţe şi mă săruta".

O umplu răcoarea. Pământul era jilav ca'ntr'o pivniţă şi Rozalia se strădui să-şi închipuie ce face Ion în clipa asta. Apoi, gândul săltă la ziua de mâne — şi fata se cutremură.

Era hotărîtă să întreprindă orice, ca să-l salveze pe Ion. Se va duce la noapte şi va sfărma lacătul. Dacă va păzi un jandarm la uşă, Rozalia are mâna destul de vânjoasă ca să-i poată înfige cum-se-cade un cuţit în grumaz.

„Cum de nu i-a venit mătuşii Tecla aşa ceva în gând?" — şi se bucură că totul va decurge atât de simplu. — „Până vor sosi Ruşii, va sta ascuns în pădure", — şi-l şi

vede pe Ion, fugind în noapte, prin grădini şi câmp, spre Storojineţ, unde stejarii şi fagii se ţin laţ deasupra dealurilor cu coline domoale. — „Când Ruşii se vor retrage, Ion va trebui să plece şi el cu dânşii. La urma-urmei, mai bine'n ţara străină, decât . . ." — şi, înaintea ei, se ridică o împărăţie de neguri nesfârşite.

Deveni aproape veselă:

„Lui Dreher nici prin cap nu-i trece c'ar îndrăzni cineva să-l răpească pe Ion. Cu atât mai uşor pentru mine . . ."

— Rozalia! Rozaliaaa! — o strigă fratele ei din ogradă, însă fata nu se răspunse.

Suflă depe braţ o gâză şi se gândi că va trebui să pregătească o traistă cu de-mâncare pentru Ion, „. . . că doar n'o să mănânce numai pădureţe cât va sta ascuns!"

Rozaliei îi era frig, însă îşi dădea seama că nu aerul jilav, ci mirosul crud al porumbiştei îi ustura nările. Genunchii îi tremurau uşor, ca atunci când Ion o cuprindea, sărutându-i cămaşa pe umeri. Inima îi bătea mai repede şi sângele îi aprinsese obrajii peste cari lumina clară a soarelui cădea îmbelşugat, în valuri aurii — şi lumina era călduţă ca răsuflarea lui Ion.

Prinse cu piciorul, între două degete, un fir de lobodă şi-l desprinse de pământul fărămicios, îmbibat de ploaie. Frunzele luceau înviorător şi fata regretă că smulsese planta.

O aruncă departe, între foile late ale unui dovleac, duse mânile după cap, îşi încrucişă degetele şi-şi sprijini ceafa de ele. Vru să şi-l închipuie pe Ion, atârnând în spânzurătoare, dar nu reuşi. Nu putea să-l vadă altfel decât plin de viaţă, clipind ştrengar din pleoape şi sorbind-o din ochi.

„Degeaba-şi face griji şi plânge mătuşa Tecla. Mai degrabă plesneşte Dreher decât să fie spânzurat flăcăul!"

Măsură cât mai are soarele până la dealul după care trebuia să dispară într'un nimb de-argint, suflat cu sânge de balaur.

„Oi! De s'ar face mai degrabă noapte..."

Se sculă să se ducă acasă şi trecu din-nou printre frunzele de porumb, cari o umeziră ca ploaia.

Când ajunse în ogradă, dădu de fratele ei, care deschise ochi mari.

— Da' unde te-ai scăldat aşa, fa hăi?

— M'am scăldat în lacrimi, mă Toadere, — glumi fata, însă cuvintele sunară trist şi flăcăul o cercetă mirat:

— Ai fost la Tecla?

— Da.

— Ce-i cu dânsa? — o'ntrebă el, curios să afle explicaţia înfăţişării ciudate a femeii.

— I-l spânzură pe Ion.

Toader căscă gura.

— Cum „i-l spânzură"?

— Aşa, cu o funie, — răspunse Rozalia răstit şi se duse'n casă.

— Ha?

Băiatul îşi luă pălăria, decis să afle din gura Teclei ce s'a 'ntâmplat, căci, din vorbele fetei, nu prea înţelesese mare lucru.

— Un' te duci, mă? — răcni Paraschiva din fereastră. — Dă fân la vite! — însă Toader îşi îndesă pălăria pe urechi şi deschise portiţa, ca şi cum n'ar fi auzit întrebarea, apucând-o spre casa Teclei, care seascundea sub nişte frasini înalţi cât cerul.

„Par' c'a dat dracu'n plozi astăzi!" — se stropşi lăuntric femeea, şi închise fereastra, ca s'o ia pe Rozalia la trei-parale.

Nişte sunete de tam-tam se-auzeau de lângă jandarmerie. Dum-dum-dumul tobei ciocănea aerul şi scotea la fereastră oamenii.

— Ce s'a 'ntâmplat, bade Nicalai? — îşi subţie plângător glasul cârciumarul Wender, cuprins de panică.

— De unde vrei să ştiu? — se răsti ţăranul. — De bună seama că iar ne chiamă la vre-o corvoadă, — şi se desprinse din pragul cârciumii, să vadă ce-i.

Mai mulţi săteni se strânseră în jurul pristavului, care, constatând că s'a adunat destulă lume, aduse la cunoştinţă, tărăgănat şi nazal, că individul Ion Aluion, va fi executat mâne, la orele zece dimineaţa.

Nicolai se 'ntoarese către o femee:

— Să ştii că s'a 'mbătat pristavul şi vede cai verzi pe pereţi!

Ţăranilor nu le venea să creadă.

— Execuţia se va face prin spânzurare şi va avea loc în faţa primăriei.

Sătenii priviră spre casa Teclei, care se'nălţa albă în soare. Unul îşi făcu cruce. Priveau mereu într'acolo — şi casa par'că nu mai era albă: se lăsau umbre, ca o negură cenuşie, blestemată, isvorîtă din crăpături de pământ, peste ea.

O fată se 'nfioră. De mâne încolo, nu va mai călca nimeni, după apusul soarelui, prin faţa primăriei, iar pe lângă casa Teclei vor trece câni negri, urlând cu botul întins spre cer.

Pristavul se urni spre altă parte a satului. Trebuia să vestească pretutindeni că, de mâne încolo, nimeni nu va mai călca, după apusul soarelui, prin faţa primăriei şi că, pe lângă casa Teclei, vor trece câni negri.

Dum-dum-dum . . . Acuma, sunetul tobei s'a multiplicat, răsărind din toate crucile drumurilor. Copiii se tem şi scâncesc, pitulându-se după paturi. Câniı îşi ciulesc urechile şi mârâie duşmănos.

Dum-dum-dum . . . Tecla ascultă şi plânge. Dum-dum-dum . . . dum-dum-dum . . . Par'că ies din pământ sunetele; se 'ncolăcesc

ca vrejii, se răspândesc pretutindeni, ca apele; şuvoiesc, cresc; în curând, răsună tot satul; loviturile cad ca grindina.

Abia târziu — se topesc în aerul liniştit, în care rămân numai ciripitul vrăbiilor, mugetul vitelor şi lătratul cânilor — paşnice, ogoitoare.

Câte-o căruţă durduie pe şosea, împrăştiind pietrişul. La gară, tampoanele pufnesc a gol.

Dar, în auz, sunetele tobei persistă, lovesc necontenit timpanele, — şi Tecla nu ştie lămurit, n'are cine s'o lămurească: toba sau sângele îi svâcneşte aşa în urechi?

Peter Redniczek, furios că primarul lăsase totul în seama lui, se 'ndârjea la oameni, ţipa şi 'njura, căci nimeni nu voia să pună mâna pe copacul care urma să fie doborît. In cele din urmă, în schimbul unei retribuţii destul de mari, groparul comunei conveni să se-apuce de lucru şi copacul — un cireş cu coroana bogată, din grădina primăriei — fu tăiat dela rădăcină, cu ferestrăul.

Groparul şi ajutorul său curăţară ramurile şi, în curând, spânzurătoarea, în formă de T cu un braţ rupt, fu gata.

Se-adunară o mulţime de oameni, însă Peter Redniczek — încă furios — vru să-i împrăştie. Deşi întrebuinţă şi patul armei, lo-

vind orbește în ei, nu reuși să-i alunge, așa că, plictisit, îi lăsă să privească'n voie.

Dupăce groparul și ajutorul său — un zălud guşat — pregătiră stâlpul, începură să sape groapa pentru piciorul spânzurătorii. Cu toate că plouase din belşug, lucrul înainta greu, căci pământul era bătucit şi cu pietriş.

Dorind să scape mai repede de corvoadă, jandarmul îi îndemna mereu, şi chiar le plăti un rachiu, însă pământul era ca afurisit şi casmalele nu desprindeau decât bucăţi mici de lut amestecat cu piatră.

Ultimul tren din Cernăuţi sosise pela orele patru după-amiază. Vagoanele erau pline de funcţionari inferiori şi de soldaţi obosiţi şi demoralizaţi, cari încercau să-şi refacă prin cântece dispoziţia.

Staţia Cuciurul-Mare nu mai avea unde să gareze trenurile, aşa că ultima garnitură rămăsese după canton.

Şeful, extenuat de-atâta sgomot şi de-alergătură, începu decongestionarea. La fiecare jumătate de oră, semaforul îşi ridica braţul şi câte-un tren pornea gâfâind la Hliboca.

In cele din urmă, liniile se eliberară şi mai rămase o singură locomotivă, la care se-ataşaseră trei vagoane. Se dădură ultimele dispoziţii şi impiegaţii îşi învagonară familiile, aşteptând să plece deîndatăce gara

Chicera[1]) va fi dat semnalul de sosirea trenului anterior, dar, spre disperarea impiegaţilor şi-a soldaţilor de serviciu, mecanicul anunţă că s'a defectat locomotiva. Se deslănţui o adevărată panică, însă, la un examen mai amănunţit al maşinei, se constată că defectul nu prezintă gravitate şi că, în decurs de câteva ore, va putea fi înlăturat.

Calea robilor scânteia, de-argint, deasupra liniştii.

Fetele priveau luceafărul şi, uneori, când flăcăii le îmbrăţişau, râdeau — şi dinţii păreau de zăpadă.

Părintele Avacum, care, fiindcă bunul său prieten de taifas, Gavriil Burcuteanu, şeful gării, trebuia să plece din comună, era cam plictisit, se uita şi el la cer şi vechea sa pasiune pentru astronomie îl determină să deschidă un lexicon, în care citi numele stelelor enorme, ca, apoi, să caute să le identifice „sur le vif", însă îl stingheri doamna Pulcheria, încunoştiinţându-l că bate cineva la poartă.

— Cine poate fi la vremea asta? — şi se gândi, oarecum emoţionat, că vor fi intrat Ruşii în comună.

Deşi luminozitatea nopţii era destul de mare, aprinsese felinarul şi se duse la poar-

---

[1]) Astăzi: *Dumbrava-Roşie.*

tă, unde întrebă cu voce fără motiv prea ridicată:

— Cine-i acolo?

— Dela domnul wachtmeister, o scrisoare dela domnul wachtmeister . . .

Părintele Avacum avea o repulzie aproape fizică pentru Dreher şi luă neliniştit plicul, pe care, nerăbdător, îl deschise în ogradă.

După ce termină să citească scrisoarea, alergă în casă, isbucnind:

— Ticălosul! Bestia! — spre uimirea Pulcheriei, care nu ştia ce să creadă.

— Na! Citeşte şi tu, nevastă!

Dreher îi cerea, în formă destul de ameninţătoare, să ţină a doua zi o cuvântare la execuţia spionului Ion Aluion, a cărui condamnare la moarte i-o aducea la cunoştinţă.

— Auzi! Imi cere să vorbesc despre iubirea de patrie . . . o cuvântare pilduitoare. . .

Pe lexiconul deschis la cuvântul Abendstern — căci lexiconul era scris în limba germană —, un fluture de noapte se aşezase să-şi odihnească aripile brumate cu praf de stea viorie.

Ştirea despre execuţia de mâne se răspândise în tot satul şi, împotriva obiceiului, mulţi ţărani încă nu dormeau. Femeile se uitau cu grijă la copiii lor, cari respirau liniştiţi prin somn, — şi făceau cruce deasupra pernei.

Absent, cu îmbieri de somn, Ion ședea pe buștean, sprijinindu-și capul în mâni.

— Ți-am adus de mâncare și niște vin, — spuse Honig, așezând pe pământ farfuria cu pâne și mezeluri, sticla și un pahar. — Ține un tutun și chibriturile, — și Ion simți mâna lui Honig, liniștitoare și bună, pe creștet.

Băiatul împinse tutunul și chibriturile sub brâu. Vru să spună ceva, de mulțumire, dar i se puse un nod în gât și nu răspunse nimic.

— Nu pierde nădejdea, Ioane. Maică-ta se roagă pentru tine.

— Maică-mea . . . Maica . . .

Vârful țigării lui Honig ardea ca un foc văzut din depărtare. Ion o privi îndelung și-și aminti de povestea cu băiatul rătăcit în pădure, care s'a suit în stejarul cel mai înalt, ca să dibuiască în frunzișul nesfârșit o așezare omenească.

Scuturându-se ca după o cădere în vis, întrebă:

— Pentru mine a bătut toba?

Jandarmul găsi că e inutil să-i ascundă.

— Da. A vestit în tot satul că . . .

Și iar numai ochiul țigării, întrerupt într'un târziu mai mult cu oftatul, decât cu cuvântul:

— Maica . . .

Ion ar vrea să-și culce capul pe-o pernă, să se scufunde în apele călduțe ale somnului, dar nu îndrăznește să-i ceară lui Honig o pătură.

„N'am să pot dormi . . ." — şi gândul acesta îl chinuieşte, căci vede înaintea sa o noapte nesfârşită de svârcoliri şi coşmar aici, în împărăţia şobolanilor şi-a gângăniilor, cari vor ieşi din crăpăturile zidurilor, să-i mişune printre picioare, pe mâni, pretutindeni.

„O noapte . . . şi, mâne dimineaţă, o altă noapte . . ." — de astădată fără zori, eternă, o prăbuşire în toate nopţile veacurilor.

Honig s'a înecat cu un fum şi tuşeşte. Aerul e jilav. Cerul se face scund — o năruire de ceţuri.

— Să bei, Ioane. Are să-ţi facă bine.

— Da.

Rozalia pregătise de cu seară, pe furiş, căci se temea ca Paraschiva să nu-i încurce planurile, o traistă plină de pâne, slănină, muşchiu afumat şi pere. Ascunzând-o în fân, se urcă în podul şurii, să aştepte miezul nopţii, până la care mai era destul timp.

Fânul mirosea a câmp, a hat presărat cu cimbru.

— Ce-i, fa? Incă nu te culci?

— Mă culc îndată, Toadere! — şi seaşează la portiţa acoperişului, pierzându-şi lutul în jarul fantastic al cerului.

Toader se gândi şi el, cât se gândi, la prietenul său mai tânăr, însă, ajungând la concluzia că nu poate întreprinde nimic pentru salvarea lui, trânti o înjurătură cât toate

zilele la adresa lui Dreher şi, doborît de oboseală, îşi lăsă capul pe pernă, adormind imediat.

Nemaiputând răbda să stea nemişcată, fata coborî din podul şurii şi se duse în grădină, unde-o inundă potopul de miresme al florilor.

Cânele mârâi încet în budă, însă, recunoscând-o, tăcu şi-şi lăsă iarăşi botul pe labe.

Departe, deasupra Cernăuţilor, cerul era mai luminos.

— Acolo îs Ruşii, — murmură Rozalia şi cuprinse trunchiul neted şi lucios al unui măr.

La gară, nu mai erau semnale luminoase. Numai ochii roşii ai unei locomotive priveau în noapte, ca doi ochi de lup.

„De-ar răsări mai repede luna!" — oftă fata şi se-aşternu pe-aşteptate.

Grădina murmura turburător şi pomii fremătau, îmbrăţişându-şi ramurile.

Peter Redniczek nu-şi mai stăpânea nervii şi se simţea tentat să-l pălmuiască pe gropar, care tot nu isbutise să ridice spânzurătoarea.

— Încă vre-o două lovituri de cazma şi groapa-i gata, — se scuză Gherasim, lovind cu mai multă putere pământul sgrunţuros.

Jandarmul abia se ţinea pe picioare. Patrulase întreaga dimineaţă, înfruntând căldura şi praful, şi se 'ntorsese abia după-

amiază la jandarmerie, unde sperase să se-odihnească puţin. Şi, când colo!

— Mai repede! Mai repede!

— Gata! — răsuflă uşurat groparul.

Stâlpul fu ridicat şi fixat în pământ.

— Par'că arată cu degetul la stele! — constată Peter Redniczek, însă oamenii nu-i apreciară lirismul şi nu spuse nimeni nimic, — numai groparul privi lung spre cer, cu un fel de dragoste, şi dădu din umeri.

Jandarmul puse mâna pe stâlp, să vadă dacă nu se clatină, şi se declară mulţumit.

Uitându-se bănuitor la ţărani, ameninţă pe cât putu mai aspru:

— Nu care-cumva să-mi faceţi o şotie pe-aici, că e vai şi-amar de capul vostru!

Jandarmul intră în primărie şi-i spuse pristavului să aibă grijă de-o frânghie potrivită pentru a doua zi dimineaţă,

— ... că, dealtfel, îţi confisc brăcinarii şi fac streang din ei! — şi gluma îl bine-dispuse atât de mult, încât se cutremură de râs.

Bodogănind scandalizat, pristavul îi întoarse spatele.

Mâţul bolnav visa şoareci de catifea cenuşie şi miorcăia fericit prin semn, mişcându-şi lăbuţele cu ghiare de sidef încă moale. Joiana se mira că nu vine nimeni s'o mulgă şi, după destulă aşteptare zădarnică,

se lăsă, în cele din urmă, pe paie, ca să doarmă. Tecla îşi rezimase capul de crucea ferestrei şi sta cu ochii deschişi, a vis.

„Dacă nu l-aş fi trimis azi dimineaţă în ţarină, nu i s'ar fi întâmplat nimic . . ."

Cânele lătra răguşit; mâţul visa un şoricel, cânele visa un mâţ, pe care să-l hârjonească.

Tecla se măritase la şasesprezece ani. La şaptesprezece, un plod îi şi orăcăia întreaga zi în covată, asurzind vecinii, iar acuma avea trei-zeci-şi-doi şi era încă frumoasă. Soldaţilor le plăceau ochii ei negri, umbriţi de gene lungi, mătăsoase, faţa arsă de soare, dar netedă ca oglinda, şi sânii cu sfârcuri ca nişte bobiţe de soc sub pânza cămăşii — şi-i amăreau zilele, urmărind-o adesea până'n casă, de unde trebuia să-i scoată cu mătura. Unul, mai îndrăzneţ şi mai încăpăţânat, o trântise la pământ, însă dânsa începuse să ţipe ca'n gaură de şarpe, atrăgând astfel toate cumetrele din vecinătate, cari tăbărîseră cu pumnii peste honvedul aţâţat de dragoste.

De când îi lipsea bărbatul, carnea o chinuia uneori, noaptea, dar îşi strângea pumnii şi nu se dădea supusă. De câte ori nu i-au bătut flăcăii la fereastră! — însă nu li s'a răspuns niciodată, deşi nopţile, mai ales cele de primăvară, erau afurisit de turburătoare în tăcerea lor de liliac înflorit sau de iarbă fragedă, la 'ntâia coasă.

— Tecla, am venit să-ţi spun că nu puteam face altfel. Crede-mă. Dreher mi-a pus mâna'n gât.

Femeea simţi că gura primarului miroase a rachiu şi se dădu îndărăt.

— Am băut, — conveni bătrânul, ruşinat, — am băut, pentrucă nedreptatea strigă ca un clopot în mine, şi nu pot face nimic. Dumneata nu trebuie să mă urăşti . . .

— Eu nu te urăsc, domnule primar. Nu te judec şi nu te osândesc. Nu ştiu dacă ai făcut bine sau rău. Numai Dumnezeu poate să te judece şi să te osândească.

Bătrânul întrebă, întâiu înfricoşat, apoi nedumerit:

— Dumnezeu? Numai Dumnezeu? Da, da . . . numai el . . . — şi, chinuit, îşi plecă fruntea, par'că n'ar mai fi putut suporta strălucirea căii robilor, care covârşea copacii cu atâta lumină de smaragd apos.

— Ştii . . . au ridicat spânzurătoarea . . . Sus, lângă primărie . . .

— Au ridicat spânzurătoarea . . . — şi se'nfioră de glasul ei, iar primarul tresări.

— Au început să spânzure copii, nu i-ar mai ierta Sfântul! — spuse copleşit bătrânul şi-şi luă cârja.

Nu mai putea sta în casa asta de moarte.

„Mâne" se-apropia cu paşi mari şi Tecla îşi dădu seama abia acuma cât de îngrozi-

toare se desfăşurau lucrurile. Totul părea atât de straniu, încât nu se putea obişnui cu situaţia creată prin condamnarea lui Ion. Erau momente când, uitând de această după-amiază care rostogolise o avalanşă de evenimente aproape fantastice, — aştepta ca băiatul să-şi facă apariţia în bucătăria cu icoana sfântului Gheorghe de-asupra ferestrei.

Îl cunoştea prea puţin pe părintele Avacum, însă i se 'nfăţişa om sfătos şi binevoitor, aproape de urechea lui Dumnezeu, mai ales că părintele Avacum slujea cu glas dulce în biserică şi nu se stropşea niciodată la oameni.

„Ce preţ poate avea rugăciunea mea în faţa lui Dumnezeu?" — se gândi Tecla cu grijă. — „Până la cer e mai departe ca de aici până la Viana, şi glasul meu se pierde printr'atâţia nouri şi-atâta amar de stele."

Întâiu, crezu că nu se cade să-l mai stinghereasc pe părintele la aşa ceas târziu de noapte; pe urmă, găsi că e cazul destul de grav, ca să nu i se ia în nume de rău îndrăzneala.

Trecu în odaia-mare, să-şi schimbe cămaşa, căci se jena să apară în faţa preotului în haina de toate zilele.

Altădată, când rămânea goală, se'nfiora: era o plăcere abia perceptibilă, dar reală; acuma, îmbrăcă repede o cămaşă curată şi

se 'nfăşură în catrinţă fără să 'ntârzie cu găteala.

Înainte de-a ieşi din ogradă, îşi spălă faţa şi mânile, ştergându-şi-le cu o năframă de pânză aspră.

Se duse fără să mai încuie uşa dela casă. Un fel de speranţă nebună o determina să creadă că Ion s'ar putea întoarce în absenţa ei.

Cânele lătră încet, a singurătate. Tecla îl mustră dela poartă.

— Cuţule, mă'ntorc îndată. Dece latri aşa?

Uliţa se 'ngusta spre casa parohială. Răchiţile-şi resfirau crengile într'un talmeş-balmeş de nuiele, cari întunecau pământul. Par'că era o hrubă sau un horn orizontal, cu funingine multă şi cu câteva scântei prea mici, ca să lumineze temeinic în atâta întunecime. Când se mai răreau răchiţile, luminişurile se lărgeau ca nişte fântâni, în cari se vedea pietrişul de aur licăritor. Apoi, iar se 'nchideau crengile deasupra, — şi Tecla îşi simţea inima strângându-i-se mică, tot mai mică, de teamă.

Femeea nu mai umblase singură în timpul nopţii. Auzise că, uneori, sar draci negri din scorburi, răpind glasul oamenilor, să-l închidă în nişte cutii fermecate, — şi se-aştepta să vadă diavoli cu nări de foc şi limbă

de şarpe, despicată, însă nu i se năzări nimic.

Când ieşi la drum, i se ridică o piatră depe suflet. Mai făcu câţiva paşi şi ajunse în faţa casei părintelui Avacum.

Câteva ferestre îşi aruncau până'n drum lumina clară, care colora aerul cu o uşoară pulbere argintie.

„Slavă Domnului! Încă nu s'a culcat . . ."

Preotul uitase să'ncuie portiţa şi Tecla păşi în ogradă, unde câinii, lătrând a străin şi smuncindu-se din lanţuri, o porniră cu mare hărmălaie. Atras de sgomot, se arătă un servitor, care o conduse, codindu-se, la părintele Avacum.

Nerecunoscând-o imediat, preotul o privi surprins:

— Da' ce te-aduce la ceas aşa de târziu? Ţi-i bolnav cineva?

— Eu îs Tecla Aluion . . .

— Dumneata . . . dumneata . . . mama lui Ion . . .

Şovăind, alegând cuvintele, ca să fie cât mai limpede, Tecla îi istorisi totul. Părintele Avacum se sculă îngândurat dela masă. Îl cunoştea-pe wachtmeister. Ştia că Dreher se mândreşte, oriunde are ocazie, cu arestările operate în rândurile preoţilor dela munte, cari fuseseră trimişi în baza rapoartelor lui tocmai la Thalerhof, în lagărul de internare al

suspectaţilor politici. Totuşi, credea că-l va putea îndupleca pe jandarm să renunţe la executarea sentinţei.

— Femee, am să mă duc la Dreher. Voiu încerca să-l abat dela ticăloşia ce şi-a pus-o în cap. Am să fac tot ce-mi va sta în putinţă. Chiar dacă nu veneai dumneata, tot mă repezeam în bârlogul fiarei. Când ai intrat, mă gândeam ce să-i spun ... Ce năpastă cumplită, Doamne!

— Numai cin'sprezece ani are băiatu' meu ...

— Cin'sprezece ... numai cin'sprezece ani ... Oh, Dreher, Dreher! Ce bestie! — rosti preotul, amărît şi, par'că, mai bătrân.

— Îi băiat cu frica lui Dumnezeu, părinte. Are inimă bună ... Şi numai atâta bucurie mai am pe lumea asta! Ce mă fac, dacă mi-l spânzură?

— Aşa ceva! Aşa ceva! — murmură Avacum şi deschise fereastra, căci i se părea că se sufocă.

— Am vorbit şi cu dom' primar. L-am rugat, am plâns, dar degeaba ...

„Doamne! Cum poate fi condamnat la moarte un plod de numai cin'sprezece ani?" — se chinuia preotul, plimbându-se nervos şi 'mpiedicându-se în covoare.

— Numai cin'sprezece ani spui că are feciorul dumitale?

— Numai, părinte.

Preotul, înfricoşat de-atâta răutate omenească, se gândi la tinerii macabei din cuptorul de foc.

— Aşteaptă-mă aici, Tecla. Mă duc să-i spun cucoanei mele că am treabă'n sat.

Ion se ridică depe buştean şi se-apropie de uşă, încercând-o. Ca şi cum l-ar nedumeri faptul c'o găseşte încuiată, se 'ndepărtează, clătinând din cap, şi trece la fereastră, să se uite la cer. Închizându-şi ochii, aspiră puternic aerul tare de plantă şi floare, şi se gândeşte la Rozalia. Îndesându-şi pieptul în zid, îşi pipăie carnea, care tremură ca un fruct copt, gata să-şi împrăştie sămânţa în pământul sfinţit de dragoste. Ştie că fata îl aşteaptă în fiecare noapte, învăluită de mătăsurile visului, şi că-l strânge în braţe aşa cum o strânge el acuma. O prinde şi-şi îndeasă bărbia în umărul ei. Trup cu trup, un cireş fraged, îmbinat în căldura trunchiului, şi mânile se 'ncolăcesc ca nişte ramuri.

Simte frenetic bucuria aspră şi binecuvântată a sămănătorului, care'mprăştie grâul până'n cele mai adânci măruntaie ale pământului.

În noaptea asta, Rozalia e'n întregime a lui; Ion e pentru 'ntâia oară bărbatul ei, şi ea e femeea, pe care-a luat-o ca pe-o bucată de pâne albă.

— La ceasul aiesta, treabă'n sat? — se minună Pulcheria.

— Da. Vreau să 'ncerc ceva mai greu decât a stoarce apă din pietrele drumului.

— Te duci la Dreher. Da, trebuie, Avacum!

— Poate că Dumnezeu mă va ajuta...

Situaţia părintelui Avacum, ca, dealtfel, aproape a tuturor preoţilor români din Bucovina războiului mondial, era destul de tristă. Suspectat mereu de sentimente rusofile, i se deschidea corespondenţa la poştă şi autorităţile îl şicanau cu orice prilej. Dreher îl pândea de mult şi se interesa în fiecare Duminică şi sărbătoare dacă Avacum pronunţă la liturghie cu destul respect numele împăratului.

Deastădată, se ducea fără frică la wachtmeister.

„Trebuie să 'nţeleagă ticălosul că vin în numele omeniei şi se va'nfricoşa de pedeapsa ce i-o va da Dumnezeu, dacă va îndrăzni să-l ucidă pe Ion Aluion".

Îşi căută bastonul şi-o rugă pe Pulcheria s'o mângâie pe Tecla.

— ... şi 'ntreab-o dac'a mâncat, că biata femee abia se ţine pe picioare.

După ce scăzu flacăra lămpii, căci ochii preotesei nu suportau lumina prea tare, se aşeză lângă Tecla. Cu grijă, ca şi când ar fi

umblat cu degetele pe lângă o rană deschisă, o rugă să-i vorbească despre Ion, — şi ţăranca ar fi vrut să-i sărute mâna pentru bunătatea asta.

— Era aşa de cuminte... Când l-a botezat părintele, moaşa mi-a spus că nici n'a ţipat măcar. Odată, nu ştiu dacă 'mplinise şase anişori, a 'nceput să plângă, de nu mai credeam să-i pot opri lacrimile. Vreau să-l ogoiesc şi-l întreb: „Ce-i, Ionică? Te doare ceva?" — şi mi-a gângurit că plânge de mila vrăbiilor, cari îngheaţă de frig în viscolul iernii. „A' să fie om bun", — i-am spus bărbatului meu. Şi bărbatu' meu s'a 'ntunecat la faţă: „Oamenii buni duc în cârcă toate păcatele celor răi..." Cucoană preoteasă, inimă de câne să aibă cineva, şi tot îl întrece wachtmeisterul în nedreptate.

Stan fu trezit de nişte paşi grei, de cizmă, cari bontăniră pe lângă fereastră.

„Cine să fie?" — se 'ntrebă el, cam înfricoşat, şi se duse la geam.

— Deschide, Valia! Sunt eu, părintele Avacum. Trebuie să vorbesc cu stăpân' tău, — se auzi.

— Îndată, părinte. Iaca, numai s'aprind lampa.

Se auzi sgomotul cheii şi preotul bontăni în verandă.

„Ce s'o fi întâmplat?" — se temu şi mai mult Stan[1]), căci parohul nu obişnuia să umble noaptea pela casele oamenilor, şi deschise încet uşa salonului, ca s'asculte ce vor vorbi Avacum şi Ioniţă în dormitor.

La 'nceput, nu prea desluşi mare lucru, însă, pe urmă, auzi cuvânt cu cuvânt istorisirea aici monotonă, aici înfrigurată, a parohului, şi se înapoie, clătinându-se, în odaia sa.

Deşi atât de obosit şi ne mai putând de somn, Redniczek trebuia să joace concina cu Dreher, căci, dacă l-ar fi contrariat, risca să cadă în disgraţie, ceeace era imprudent în aceste împrejurări.

Wachtmeisterul, căruia nu-i plăcea, mai ales când avea „foaie bună", să fie întrerupt la jocul de cărţi, trânti de masă, înfuriat la culme, cărţile soioase şi pătate de muşte.

— Du-te şi deschide!

Văzând că-i părintele Avacum, schiţă un zâmbet afabil:

— Ce plăcere, părinte, ce plăcere!

Preotul — zâmbi şi el; în silă, dar zâmbi, ca nu cumva să-l enerveze pe jandarm.

— Am primit scrisoarea . . .

— Care scrisoare? A! Da . . . da . . . Un caz interesant, nu?

— Foarte interesant. Da, desigur . . .

---

[1]) Vezi romnanul *„Viaţa în pădure"*.

Dreher se bucura de jena preotului, care nu ştia cum să se exprime mai conciliant.

— Domnule Dreher, după câte am auzit, condamnatul are abia cin'sprezece ani . . . şi cred că ar fi mai potrivit ca Ion Aluion să nu fie executat . . .

Wachtmeisterul simulă o totală consternare:

— O! Imposibil, părinte paroh. Dealtfel, nu eu, ci domnul primar a dat sentinţa . . .

— Domnule wachtmeister, tot satul ştie că primarul nu-i decât o jucărie în mânile dumitale. Sunt sigur că bietul bătrân s'a 'nfundat în vre-o cârciumă, să-şi înece în rachiu mustrările de conştiinţă. Dacă nu-i pretindeai dumneata, primarul nu-şi încărca sufletul cu un aşa păcat!

— Exageraţi, părinte, exageraţi! Domnul primar nu-i o jucărie în mânile mele, ci un bun, un foarte, îndrăznesc să spun un foarte-foarte!, bun patriot . . . ceeace nu se poate afirma şi despre alte persoane . . . hm! da . . . desigur . . . despre alte persoane. Care-i părerea dumitale, Redniczek? — însă Redniczek, profitând de ocazie, se şi furişase în odaia alăturată, ca să se culce.

— Dreher, nu te gândeşti c'o să-ţi vină şi dumitale rândul să mori?

Wachtmeisterul îşi sburli părul printr'o mişcare vehementă:

— Părinte, cred că asta-i o chestiune . . . cum să-i spun? . . . a, da! . . . particulară, cu totul particulară, strict particulară . . .

Preotul nu ţinu seamă de avertisment şi continuă pe ton de mânie abia reţinută:

— Dumnezeu are să te pedepsească, Dreher! Să nu uiţi ceasul acesta, care va fi o cruce neagră în calendarul vieţii dumitale. Să nu-l uiţi! Auzi? Ceeace faci dumneata, nu mai e inconştienţă sau răutate. Dreher, dece-l sfidezi pe Dumnezeu?

— Dumnezeu n'are ce căuta în cazul acesta de spionaj evident, părinte Avacum! — şi, cu un cinism, care-l cutremură pe preot, adause: — La urma-urmei, dacă l-aş prinde pe însuşi Dumnezeu făcând spionaj, l-aş spânzura şi pe el! Nu-i aşa c'ar fi interesant? Gândiţi-vă ce-ar mai scrie ziarele pe tema asta! Noroc că Dumnezeu stă sus, în ceruri, şi nu se-amestecă în afacerile noastre . . .

Avacum îşi crispă degetele pe mânerul bastonului.

— Iartă-mă, domnule Dreher, dacă sunt indiscret . . . Care e numele dumitale de botez?

Wachtmeisterul răspunse cu o nuanţă de mirare în glas:

— Hans.

— Credeam că Satana, — spuse preotul şi-şi luă bastonul. — Te las. Cred că, până

mâne dimineaţă, te va lovi damblaua sau îţi vei pierde complet minţile.

Dreher roşi de furie:

— Aşa ţi-i vorba, părinte Avacum? Atunci, să-ţi spun ceva . . .

Spânzurătoarea dădea semne cu luciul ei de lemn proaspăt jupuit. Braţul orizontal se pierdea între stele, ca un pod de lemn peste valuri de râu limpede, în care se vede nisipul de culoarea lunei.

Un copil bolnav dintr'o casă din apropiere, îşi întrebă mama:

— Oamenii fac un scrânciob lângă primărie?

— Da, un scrânciob . . . — şi-şi sărută copilul pe frunte, rostind în gând un descântec pentru gonirea duhurilor rele, cari se lasă între oameni pe timpuri de mare cumpănă.

Groparul bătu în uşa cancelariei.

„Multe vizite mai primesc astăzi!" — îşi spuse Dreher, cu satisfacţie plictisită.

— Domnule wachtmeister, aţi trimis jandarmi să patruleze călare prin sat? — se interesă groparul, care, după cum se clătina pe picioare, părea cam beat.

Dreher, convins că Ruşii nu vor ocupa comuna decât a doua zi pela amiază, renunţase să ia vre-o măsură de precauţie.

— Nu. Da' dece întrebi? — şi-şi duse arătătorul sub bărbie, să-şi lărgească gulerul, care începuse să-l sufoce.

— Am văzut nişte soldaţi călare, lângă cimitir.

Wachtmeisterul fluieră încetişor printre dinţi.

— Eşti sigur că erau soldaţi?

— Da. Că doar nu's chior!

„Totuşi, nu cred că Ruşii vor ocupa încă astă-noapte comuna. Mâne, pela amiază . . . Poate şi mai târziu . . ." — se gândi Dreher. — „În orice caz, e mai bine să iau măsuri", — şi se duse să-l trezească pe Redniczek, căci în Honig nu mai avea nici o încredere.

Însă, când să-i spună dece l-a trezit, nu putu decât să îngaime încurcat:

— Asta-i bună! Am uitat ce voiam să-ţi spun . . .

Honig îl privi strâmb, iar Redniczek ar fi avut mare poftă să-l înjure pentrucă i-a stricat somnul, dar îşi înghiţi cuvintele şi-şi înfundă capul mai adânc în perna care duhnea lânced a untură râncedă.

Pulcheria îi ţinea de urât Teclei şi se străduia să-i îndepărteze cât de cât durerea, în care ţăranca se sbătea disperată. Lampa nu prididea să lumineze pe deplin odaia şi arunca palori sumbre pe faţa femeilor. Zugrăveala pereţilor, dealtfel albastră, luase

nuanţe violete, stranii, de descompunere — şi ochii Teclei păreau şi mai adânci.

Femeile aşteptau să se întoarcă Avacum — şi aşteptarea le chinuia mai rău decât o veste rea.

Auziră abia târziu paşii preotului.

Acuma descuie uşa dela priďvor, îşi sprijineşte cârja de peretele din tindă, se apropie . . .

— Însfârşit!

Flacăra lămpii ameninţă, pâlpâind, dar, par'că, s'a mai mărit lumina.

Uşa se deschide şi părintele Avacum îşi aruncă pălăria pe masă, stârnind un fluture de noapte, care-şi ia, şovăitor, sborul spre fereastră.

Preotul nu se uită la Tecla; nici la Pulcheria.

Vrea să vorbească, însă nu mai e nevoie; femeile au înţeles — şi iar se 'ntunecă odaia.

Avacum se-aşează la masă şi-şi şterge fruntea cu o batistă mare, tăiată de dungi verzi şi roşii.

Tecla îl priveşte mai atent pe preot: s'a 'ngândurat şi seamănă cu un mag împovărat de ani şi de griji; barba i s'a resfirat, răsvrătită, şi mânile îi tremură.

„Nu mai e nimic de făcut, nu mai e nimic de făcut! Mântuieşte-ne, Doamne, de cel rău . . .“ — imploră Tecla tainic şi aşteaptă ca Dumnezeu să-i asculte cuvintele.

— Părinte, Dumnezeu ascultă tot ce i se spune?

Ochii preotului se ridicară miraţi şi căpătară luciu de chilimbar.

— Da; dar dece mă 'ntrebi?

Tecla nu auzi întrebarea şi, cu toatecă nu prea înţelegea cum poate Dumnezeu să fie atent la glasul tuturor oamenilor, îşi continuă gândul:

„Atunci, trebuie să mă asculte şi pe mine", — şi iar îl privi pe părintele Avacum, care deschise dulapul, ca să scoată evanghelia.

— Pulcheria, lasă-ne singuri, — o rugă blând preotul.

Cu pas mărunţel, preoteasa ieşi pe vârful degetelor, închizând încetinel uşa după sine.

Părintele Avacum deschise la nimereală cartea şi păru mulţumit de locul ales prin hazard.

Întâiu, Tecla crezu că preotul citeşte pentru sine, ca să-i dea a 'nţelege că poate pleca. Apoi, se dumeri că lectura e pentru dânsa — şi inima i se umplu de mare bucurie.

„Sfânta scriptură va muia inima duşmanului . . ."

Glasul părintelui Avacum se făcea tot mai cald. Cuvintele se topeau în dulce mireasmă şi serafimi băteau din aripi, lopătâdu-le departe.

„Ruşii sunt în Cernăuţi. Acuma pornesc încoace . . ."

Doamne, cum creşte nădejdea asta. Ca o flacără. Crezi că se stinge, dar apele ei sfarmă cenuşa şi isbucnesc spre cer, cotropind cu strălucirea lor toate celelalte lumini.

„Ruşii au pornit . . ."

Tecla îi vede. Caii galopează şi ofiţerii agită săbiile în vânt. Înaintează mereu. Peste o oră-două vor fi aici . . . Vor înconjura jandarmeria. „Cine eşti dumneata?" — întreabă ghinărarul Ruşilor. — „Îîî . . . eee . . . eu sunt . . . eu sunt Dreher, wachtmeisterul Hans Dreher . . ." — „Aşa? Dumneata eşti Dreher?" — şi Ruşii îi pun cătuşe wachtmeisterului. Unul din ei — „Doamne, răsplăteşte-i bunătatea!" — se duce şi-i dă drumul din beciu lui Ion. — „Vai, Ionică! Tare te-au mai bătut păgânii . . . Hai iute acasă, că încă n'am muls-o pe Joiana . . ." Ruşii vreau să-l lege şi pe Honig, dar ea, Tecla, nu-i lasă. — „Eu sunt Tecla Aluion, mama băiatului istuia, pe care voia să-l spânzure Dreher . . ." şi le explică repede că Honig e om cum-se-cade şi Ruşii îl bat pe umeri: „Haraşo! Haraşo!"

Părintele Avacum socoti că e deajuns şi închise cartea, însă Tecla, înfrigurată de farmecul vocii lui, îl rugă să mai citească. Plin de bucurie că lectura îi aduce mângâiere fe-

meii, preotul redeschise cartea cu scoarţe roşii şi Iisus coborî în odaie.

— ... ci unul din ostaşi l-a împuns cu suliţa în coastă, şi îndată au ieşit sânge şi apă ...

Femeea se cutremură:

— Aşa a pătimit ...

— Aşa ... — răspunse, şi el turburat, părintele Avacum.

Flacăra lămpii scăzuse şi mai mult. Era prea puţin petrol şi ţilindrul se afumase, înăbuşind-o.

Părinte, aş vrea să vă cer ceva ... — îndrăzni Tecla, cuprinsă de-o nouă speranţă.

— Spune, femee.

— Vreau să mă rog în biserică, singură ... — şopti Tecla, înspăimântată de propria sa voce, care suna şters şi străin.

Impresionat, părintele Avacum îşi scăzu şi el glasul:

— Singură, acuma, noaptea?

— Da, părinte. Vă rog ... Poate că Dumnezeu mă va asculta ... — şi se opri, cu speranţă în ochi.

— E mult ce-mi ceri, Tecla, dar voiu merge cu tine la biserică, — şi se duse în cealaltă cameră, să ia cheile din sertar.

Pulcheria îl întimpină plină de griji:

— Ce-a spus Dreher?

Faţa lui se posomorî la amintirea jandarmului.

— Mi-a spus că bietul copil va fi spânzurat mâne.

— N'ai încercat să-l abaţi dela gândul aiesta?

— N'am încercat? Oho! Aproape c'am plâns, rugându-l, însă Dreher e fiară, nu om. Când i-am comunicat că nu vreau să ţin predica, pe care mi-a cerut-o, mi-a râs în nas şi mi-a zis că nimic nu-l împiedică să mă aresteze ca suspect. Şi ştii că unii din cei arestaţi ca suspecţi sunt împuşcaţi ca nişte câni, pe motiv c'ar fi 'ncercat să fugă de sub escortă. Wachtmeisterul mi-a dat a 'nţelege asta. Aş face orice jertfă ca să-l pot salva pe bietul copil dela moarte, dar totul e 'nzădar. Mâne dimineaţă . . .

— A fi trecut de orele zece . . . — spuse părintele Avacum, gâtuit de emoţie, mai mult ca să-şi audă glasul.

Până la biserică nu era departe. Clădirea se ridica albă din curtea cu copaci bătrâni, cari vâsleau tăceri în lumina stelelor. Câte-un liliac fâlfâia grăbit din clopotniţă, ca să taie în sute de bucăţi aerul tare al nopţii.

— S'a făcut frig . . .

Limpezimile înstelate ale cerului se lăsau tot mai greu pe umerii dealurilor, împrăştiindu-se ca nişte bobi de aur în iarba albastră a plaururilor celeste.

Paşii răsunau, pe drum, ca pe lespezi.

În curând, cheia scârţâi în uşa bisericii şi intrară în întunericul stătut şi parfumat cu miroznă veche de tămâie.

Părintele Avacum aprinse câteva lumânări dinaintea altarului şi-i părea că sfinţii depe iconostas îşi deschid ochii, să vadă cine le turbură liniştea la oră aşa de târzie, mai potrivită stihiilor cu ochi de promoroacă însângerată decât paşilor omeneşti. Preotul intră în altar şi, cu mai multă inimă ca oricând, îşi sprijini de pristol fruntea şi se rugă, până o auzi pe Tecla plângând înaintea uşii împărăteşti.

Trecând printre heruvimi, se-apropie de femee.

— Linişteşte-te, Tecla. Se mai poate întâmpla o minune.

— Părinte, m'aş lega să dau şi cămaşa depe mine, dac'aş apuca s'aud mâne dimineaţă tropotul cailor căzăceşti pe uliţele satului.

— Poate ai să-l auzi, — o mângâie Avacum şi îmbrăcă un patrafir verde, tivit cu aur nou.

— Am să-ţi citesc ceva, — şi-şi potrivi glasul, ca să şi-l înalţe curat sub bolţile de piatră cenuşie.

Biserica tăcea. Lumânările pâlpâiau şi cuvintele lui Avacum se făcură dulci ca un fir de lună.

— Cela ce ai scos pre Petru din legături şi din temniţă, şi nevătămat l-ai redat bisericii Tale, Christoase, miluește, ca un milostiv, şi pre robul Tău, care se roagă Ţie prin noi, şi din închisoare scapă-l; rugămu-ne Ţie, întru tot milostive Mântuitorule: auzi-ne şi ne miluește. Cela ce scapi pre săracul de cel puternic şi pre nenorocitul care n'are ajutoriu, eliberează, ca un milostiv, şi pre cela ce este în primejdie, în închisoare, în temniţă şi în legături; cu deadinsul ne rugăm: degrab' ne auzi, şi — ca un îndurat — ne miluește. Cela ce minunat ai liberat oarecând în Egipet pre Iosif din închisoare şi din amara primejdie, eliberează şi acum pre cela ce Te chiamă pre Tine, prin noi; rugămu-ne Ţie, Mântuitoriule milostive: auzi-ne şi degrabă ne miluește . . .

Paşii părintelui Avacum, sunând apăsat pe pietrişul din curtea bisericii, se depărtau. Tecla, încă în genunchi, asculta încordată. Mai auzi portiţa, care scârţâi plângător, şi totul căzu într'o tăcere apăsătoare, ca de criptă. Abia acuma cuteză femeea să-şi ridice din pământ privirea obosită de-atâta sbucium şi să şi-o arunce împrejur. Singurătatea aproape c'o înspăimânta; însă, târându-se până la iconostas, Tecla îşi reveni şi se 'nchină în faţa uşilor împărăteşti. Sfinţii din icoane păreau vii şi femeea avu impresia că

ochii lor nemişcaţi o măsoară cu curiositate. Cedând unui impuls momentan, stinse lumânările şi nimeni n'o mai stânjeni. Întunericul se făcu atât de des, încât Tecla se 'ntrebă dacă nu e oarbă şi nu se obişnui decât târziu cu el, când luminişuri sure, lăsând să se desprindă, ca nişte livezi, cadrul ferestrelor cu stele, începură să vâslească între zidurile de cetate ale bisericii. Mireasma tămâii se amesteca în nări cu izul de lemn al iconostasului. În unghere, umbrele se 'nvălmăşeau ca nişte herghelii negre, fără frâu, şi icoanele, cenuşii de noapte, păreau guri de mormânt.

Satul spunea că omul nu trebuie să calce decât ziua în biserică. La ceasurile de somn, sfinţii coboară din zugrăveală şi slujesc liturghia mută, pe care n'o pot auzi aevea decât pruncii şi muribunzii. Maica-Domnului, cu faţă ca floarea mărului, cu ochi de apă albastră şi cu păr de aur, se-aşează 'n genunchi pe un nour şi ascultă răstignirea zilnică a lui Iisus. Atunci, biserica se luminează ca soarele, dar numai orbii îi văd razele. Pereţii se 'mpodobesc cu trandafiri roşii, iar pristolul e plin de crini, al căror argint se subţiază ca sticla, când îl iei între degete.

Tecla îngenunchie. Mânile se sprijiniră de lespezi şi, apoi, îşi plecă şi fruntea, pe care o lipi de piatra rece. Nu ştia rugăciuni din cărţi, dar se ruga, — o rugă, care era suspin al inimii, şi săruta lespezile. Spunea

cuvântul „Doamne", şi biserica se umplea de smerenie. Spunea „Isuse", şi se luminau ochii heruvimilor, iar serafimii, inimi de iubire, cântau curcubee de caval.

Sângele îi bătea în vine ca rachiul — lucru cu atât mai straniu, cu cât luciditatea femeii se ascuţise ca un colţ de stea. Era un fel de despărţire între trup şi suflet, un fel de moarte voluntară, foarte ciudată: mâinile, pieptul, grumazul — se petrificaseră; nici un muşchiu nu mai acţiona; cu toate acestea, creerul lucra febril, construind ipoteze, dărămându-le în căutarea altora, mai probabile — şi sângele pulsa plin de viaţă în nemişcarea trupului.

Uneori, îngerii ridică acoperişul bisericii. Asta o simt deasemenea numai pruncii şi bătrânii; bătrânii — înainte de moarte, când gândul se destramă în nouret subţire; copiii — până a căpăta glas pentru primul cuvânt.

Catapeteasma se deschide la mijloc, ca o poartă. Îngerii se adună în naos, iar sufletul copiilor, cari au murit fără să fie botezaţi, în pronaos; pe pristol, Isus se răstigneşte şi sângele curge din răni, ca lumina să nu se mai stingă; deasupra bisericii, Dumnezeu se poartă peste jertfă.

Stihiile veghiază.

Atunci, apele fântânilor se tulbură de

stele şi nourii îşi albesc marginile, ca şi cum i-ar aginta luna.

La ceasul acesta, nu se cade ca omul să pună piciorul pe lespezile bisericilor.

Sătenii mai ştiu ceva: odată, foarte demult, un dascăl, prea curios din fire, a pândit noaptea la o fereastră, să vadă totul. A doua zi, glasul i-a pierit din senin — şi buzele lui s'au uscat, aşa că n'au putut întina minunea.

Când Isus se sacrifică pe sfântul pristol, copacii din ogradă nu-şi mai folosesc frunzele; câniĭ amuţesc; liliecii nu cutează să fâlfâie prin apropiere. Clopotele sună, dar ca inima în piept. Atât de neauzit.

„Maica-Domnului cea mai presus de îngeri . . .” — însă Maica-Domnului dispărea, căci aburul cărnii se topea în licori albastre, cari curgeau dintr'un potir nevăzut. Tecla mai simţea poala veştmintelor divine; apoi, adiară zefiruri şi le desfăcură în păinjenişuri de întuneric vâscos.

Începu să ţiuie în urechile femeii — sau lilieci de sticlă loveau cu aripa în clopotele bisericii.

Cineva risipise jar pe lespezi. Tecla nu-l vedea, dar îi ardeau genunchii şi ea-l simţea, deşi i-ar fi fost mult mai uşor să creadă c'o dureau de mult ce stase aşa.

„Tatăl-nostru . . .”

Tecla nu știa, însă sfinții coboriseră din icoane și se 'nchinau și ei, cu glasul tăcut al inimii.

„Maica s'a așezat acuma pe pat și se gândește la mine."

Își ascuți auzul, dar nu era decât un gândac sau un șobolan plictisit de singurătate.

„Dacă mă spânzură mâne, n'am s'o mai văd pe Joiana." Vaca îi mânca mămăligă și coji de mere din palmă. Răsuflarea îi gâdila palma și Ion îi spunea Joianei: „Sufli ca un horn, fa!" — „Muuu!" — îi răspundea dânsa și-i mai cerea bunătăți aduse din casă. „Mă Ionică," — îl mustra Tecla, — „ian lasă mămăliguța, că n'am ce da la găini," — însă Ion n'auzea și iar o ștergea la grajd.

„Taica la războiu, eu la spânzurătoare... Rămâne maica singură . . ." — și, deodată, îl cuprinse o durere încă necunoscută: Rozalia. „Ce va face Rozalia?" De-acu, noaptea nu mai era noapte; era o apă, care-i înneca; zidurile nu mai erau ziduri; erau uriași, cari îl striveau.

„Damian vrea s'o ia de nevastă . . ." Damian, flăcăul chiaburului Sgârcea, împlinise două-zeci-și-cinci de ani; îl dispensaseră de armată — „. . . că are ceva la mărunțaie . . ." — și tat'său îi dăduse o casă lângă biserică.

„Toader spunea că vor s'o mărite, mă-sa şi neamurile, cu-al chiaburului . . ." — şi se frământa neputincios în cuşca de piatră.

Când îşi dădu seama că pereţii par'că se lărgiseră, Ion se-apropie de fereastră şi'ncercă zăbrelele. „Poate că's vechi şi mâncate de rugină," — nădăjduia. Nu mai simţea că-l împunge rana dela picior. Nici durerile din şale şi arsura dela braţ. Sgâlţâi din răsputeri gratiile.

„Dumnezeule!"

Una plesnise, ca o trestie uscată.

Îşi înverşună puterile.

Încă una.

De-atâta bucurie, sângele îi colcăia la tâmple.

Săltă şi căzu cu genunchii în ogradă.

Nu stătu pe gânduri, şi fugi la poartă. sărind-o, uşor ca un fulg. Repede, repede, tot mai repede, până nu prinde Dreher de veste. Iar îl doare piciorul înghimpat, însă asta nu face nimic; trebue să se grăbească şi înjură când lunecă într'o băltoacă murdară, care-l stropeşte până la piept. N'are de gând să se oprească la casa fetei şi aproape că sboară pe lângă ea. Înainte! — să isprăvească, să isprăvească numaidecât!, cu Damian. Ştie că rivalul său gospodăreşte singur. La urma-urmei, chiar dac'ar fi slugi prin apropiere, nu-i pasă. „Îi bat pe toţi!" — şi puterile îi cresc, ca unei fiare încolţite. A

ajuns. De fugă, sufletul i-a venit la gură. E leoarcă de sudoare. Se odihneşte o clipă, să ia aer în plămânii, cari se sbat ca nişte păsări. Vede biserica. Lunecă o corabie neagră. Biserica lunecă în întunericele copacilor şi dispare repede după uliţă.

Tecla se roagă cum crede că-i mai frumos. I-a spus lui Dumnezeu că Ion are numai cin'spreze ani şi că, de când e, n'o păcătuit nici cu gândul, nici cu fapta, împotriva aproapelui.

„Atâta, că fură poame din grădinile oamenilor, dar n'are s'o mai facă."

I-a spus Maicii-Domnului că Ion ştie să colinde frumos ca o vioară.

„Când îţi cântă numele, copiii, cari ascultă după geam, zâmbesc de bucurie."

Le-a spus îngerilor că-i pomeneşte în vis şi că n'a ucis rândunele, ca alţi plozi.

„Iubeşte animalele şi florile."

Inima i s'a liniştit şi răsuflă mai uşor. Se târâie pisiceşte până la fereastră şi-şi îndeasă cotul într'un geam. Sticla se sparge şi sgomotul îl trezeşte pe Damian, care, încă buimac de somn, sare din pat şi iese cu un topor din casă. Flăcăul bănuieşte că duşmanul trebuie să fie pe-aproape, chiar lângă sine, dar, par'că, s'a'nourat şi nu-l vede. Ion

se bucură; oh! Ion n'are nici o grijă! O să-l lovească drept la mir; îl deslușește, întins la pământ, cu țeasta sfărâmată și nasul în iarbă. S'a limpezit și Aluion nu mai are ce aștepta. Smulge un par din gard. Fierul toporului lucește, însă mâna băiatului e mai iute și parul a și despicat, ca un cuțit de căsăpie, capul flăcăului, din care curge sânge amestecat cu creeri. Pe Ion îl scutură groaza, dar e mulțumit că l-a omorît pe Damian. Liniștea crește din piatră. Nici o vale nu răsună de lătratul cânilor. Pretutindeni — umbre cețoase și Ion o rupe la fugă spre casa Rozaliei, la care ajunge în câteva clipe. Se agață de scândurile podului. Toader nu s'a trezit. „Rozalia!" — „Îs aici. Nu face sgomot!" — „Rozalia, l-am ucis pe Damian." Toader s'a mișcat, mormăind în pernă. „Nu te teme. Visează . . ." — „Rozalia, mâne dimineață au să mă spânzure și . . ." — „Știu, Ioane." Rozaliei nu-i pare rău. Mințile lui Ion se'ncurcă — o amestecătură de creeri, de sânge, de stele, de noapte. „Rozalia, credeam că mă ai drag." — „Te am, Ioane," — și buzele ei sunt una cu ale lui. „Dece să ne pară rău, Ioane? Mâne vom fi acolo." Mâna fetei arată, vag, infinitul înstelat, care se alburește printre șindrilele putrede. „Cum, și tu?" — „Da, Ioane." Băiatul regretă că l-a ucis pe Damian. „Nu era nevoie," — se gândește. — „dar nu mai pot schimba ni-

mic." Rozalia îi şopteşte ispititor: „Să mă ucizi, Ioane, dragostea mea."

„Doamne, Ion n'a păcătuit nici cu gândul, nici cu fapta."

Tecla spune mereu cuvintele acestea. Dumnezeu trebuie să le audă. Dumnezeu îi ascultă pe toţi oamenii. Părintele Avacum aşa i-a zis — şi Tecla îl crede, pentrucă părintele Avacum e bătrân şi nu minte.

Caii tropotă tot mai aproape. Săbiile sclipesc. Caii tropotă... tropotă... Ruşii vin să-l scape pe Ion. Tecla s'ar putea ridica, să se ducă acasă. Rugăciunea i-a fost ascultată. Caii tropotă aproape; Tecla îi aude... Aproape...

Mânile lui Ion strâng grumazul Rozaliei. Trupul ei s'a lăsat moale şi nu dă nici o împotrivire. „Numai de nu s'ar trezi Toader! De nu s'ar trezi..."

Dreher scrie la birou. Lângă el, a treia sticlă de bere.

În cealaltă odaie, Honig se plimbă, boncănind furios sau, poate, neliniştit, în podele.

„Am să-l aranjez eu!" — ameninţă wachtmeisterul în gând. — „Am să-i scot pe nas aerele ce şi le dă. Dumnealui îl face pe nervosul, par'că nici n'ar fi soldat!"

Privirile i se pierd visătoare în viitor:

„A! Dreher . . . Mă bucur că te revăd..." — „Să trăiţi, don colonel!" — „Mă temeam c'ai căzut în mânile Ruşilor . . ." Dreher îşi permite să clipească viclean dintr'un ochiu, numai dintr'un ochiu, strengăreşte. „Le-am tras chiulul, dom' colonel!" Colonelul Fischer e foarte bine dispus şi-l bate prietenos pe umăr: „Nu mai spune! Cum asta?" — „Am pus mâna pe-un spion de-al lor." Aici, faţa colonelului devine serioasă. Când e vorba de spioni, colonelul Fischer devine întotdeauna serios. „Istoriseşte-mi totul pe larg." Colonelul ascultă cu atenţie şi, la urmă, îl felicită: „Foarte bine! Ai procedat foarte bine. Voiu ţine cont de asta. Da! De sigur . . . De mâne, faci parte din personalul meu special," — şi Dreher îşi mai toarnă un pahar de bere, fericit de gândurile roze şi moleşeala, în cari îl transpune băutura.

Lui Honig nu-i era somn; îi privi cu invidie pe ceilalţi jandarmi, cari dormeau duşi, şi ar fi vrut să fie nepăsător ca dânşii, să nu mai ştie nimic, niciodată. Redniczek, lăbărţat pe patul de campanie, sforăie ca un ferestrău. Enervat de lumina lămpii, care-i cădea în ochi, Honig o stinse, sperând ca, astfel, să poată adormi mai uşor, şi se lungi alături de Redniczek.

Wachtmeisterul râdea încet în cancelarie. „Oare ce-l face să râdă?" — şi-l apucă

o curiozitate chinuitoare, care-l determină să reia plimbatul încoace şi încolo prin cameră.

O muscă bâzâia strident în întuneric şi Honig avu sensaţia că-l roade un burghiu în creeri.

„În definitiv, aş putea să-l suprim pe Dreher," — însă gândul îl înspăimântă atât de mult, încât îşi făcu cruce.

Rozalia s'a stins ca o rândunică sub apăsarea mânilor lui Ion, care se apleacă buimac, să asculte dacă fata mai respiră, însă n'aude decât sforăitul lui Toader, care mână harnic porcii la jir. Acuma, îi e tot una dacă se trezeşte sau nu. Rozalia a trecut în vis. „Ce prostie am făcut, ce prostie!" — şi-o priveşte rătăcit. Abia târziu reuşeşte să'nţeleagă c'ar fi putut fugi cu Rozalia în pădure, unde să se ascundă câteva zile, până vor veni Ruşii. N'ar fi fost nimic mai lesne decât să fugă, dar, când fata i-a spus: „Să mă ucizi, Ioane . . ." — par'că şi-a pierdut mintile. „Nu mai are rost să m'ascund . . . Mă'ntorc la carceră şi-aştept ziua de mâne." Ia mâna Rozaliei. Mâna e caldă, ca şi cum ar trăi. Ion se'nsufleţeşte de-o speranţă şi'ncepe s'o sărute, însă fruntea începe să'nghete. „A murit. Rozalia a murit." Pipăie obrajii ei şi-i închide ochii. Coboară din pod şi vrea să'nchidă poarta şurii. Când simte o mână după gât, se'ntoarce — fără spaimă sau ui-

mire — şi-un felinar luminează din plin faţa lui Dreher, care zâmbeşte cu răutate, lungindu-şi până la urechi gura femeească şi fără sânge'n buze.

Ion se cufundase într'atâta în gânduri, încât nici n'auzise paşii wachtmeisterului, care intrase pe vârful degetelor, ca o pisică la pândă; ridicând felinarul, Dreher îl agăţă de un cuiu; când observă farfuria cu mâncare şi vinul, îl privi printre gene pe băiat şi-l întrebă enervat:

— Cine ţi-a adus asta?

Ion nu vru să răspundă.

— Dumnealui tace... Hm! Aşa... aşa... Foarte interesant!

Împinse la-o-parte, cu piciorul, farfuria şi-şi comprimă supărarea de-a nu-l putea pune imediat la punct pe Honig.

Wachtmeisterul era neliniştit.

„E, totuşi, foarte posibil ca Ruşii să intre încă as' noapte în comună. Ar fi trebuit să trimit un jandarm la capătul satului, să supravegheze şoseaua spre Cernăuţi..." — şi-şi aminti: — „Mă şi duceam să-l trezesc pe Redniczek. Mă duceam să-l trezesc şi, deodată, am uitat. Ah! Mi se pare că am şi eu nervi... Da... nervii... nervii mei nici nu mai suportă..."

Îşi aprinse o ţigară şi-l privi cu atenţie pe băiat.

„Din cauza golanului aiestuia, atâtea griji!" — şi se decise să-l trimită, dupăce va ieşi din beciu, pe Anselm în patrulare. — „Redniczek e un prost observator. Şi veşnic somnoros!"

Un gândac se desprinse depe plafon şi-i căzu pe nas. Vru să-l strivească între degete, dar se răsgândi şi-l puse în cutia de chibrituri.

„Numai necazuri! Şi popa acela . . . Păcat că nu-mi rămâne timp să mă ocup şi de el!".

Dreher l-ar fi suprimat bucuros pe părintele Avacum, însă îşi dădea seama că n'are nici un motiv şi c'ar fi riscat ca ţăranii să-l sfâşie, căci ţineau din tot sufletul la preotul lor.

Lui Ion îi era indiferent dacă va fi sau nu bătut. Se gândea la mama sa, care se interpunea între el şi wachtmeister. „Desigur că plânge . . . plânge . . ." — şi-i trecu prin minte câtă dragoste trebuie să aibă Tecla pentru dânsul. Îşi aminteşte cum a fost bolnav astă-iarnă. „Mama n'a dormit câteva nopţi dearândul. Focul duduia în vatră şi ea mă desmierda pe obraji . . ."

Dreher sesiza straniul situaţiei, dar îl înregistra fără nici o participare emoţională. Omul dinaintea lui era un vinovat — atâta tot.

„A trădat. Asta e sigur!"

Dacă n'ar fi fost convins, prin autosugestionare, de vinovăţia lui Ion, risca să aibă remuşcări — şi jandarmul fugea de tot ce i-ar fi putut complica sufletul. Violenţa îi părea naturală. Vinovatul trebuia să sufere. Dealtfel, la ce l-ar mai fi condamnat? Atât, categoric.

Felinarul, ca o faţă de copil palid de boală, lumina puţin; totuşi, destul ca ochii lui Ion să cuprindă stele ciudate între genele mătăsoase.

Noaptea copleşea. Deşi răcoare, aerul era plăcut, cum e într'o odaie ţărănească, împodobită cu frunze şi fructe, — aşa că nu mai ştii cui i se'nchină omul: icoanelor sau roadelor?

Când bătea vânt, felinarul îşi tremura flacăra şi pereţii păreau o apă agitată de braţele înotătorilor.

Pe Dreher îl năpădea un fel de groază inexplicabilă, însă se stăpânea, rânjind viclean şi cu toţi dinţii.

— Mă băiete, mâne ai să fi spânzurat.

— Ştiu, — răspunse Ion, duşmănos şi pieziş, căci i se treziseră în suflet toţi strămoşii, hârjoniţi şi învinşi în lupta cu viaţa, însă drepţi, dârji, ştiind să muncească şi să moară cinstit şi frumos.

— Mâne, pela amiază, ai să stai în pământ.

„Nu face nimic. Mie mi-i drag pământul." — ar fi putut răspunde Ion.

— Au să calce oamenii deasupra ta şi tu vei putrezi. Viermi mari ţi-or umbla prin ochi şi râmele îţi vor colcăi prin burtă.

— Nu mă tem de viermi. Am văzut destule râme în viaţa mea. Unele, cu două picioare, — isbuti să spună, printr'o extraordinară sforţare: calm, însă întreaga viaţă se revolta în el; o căldură amară i se urca până la tâmple, svâcnind ca oţelele unui ceasornic.

Deşi copil, îşi dădea seama de oribilul situaţiei sale; neputinţa de a reacţiona, inutilitatea oricărui efort de exteriorizare a revoltei ce-l cuprinsese, oribilul împrejurărilor absurde, cari îl destinau fără milă unei morţi inutile, — toate acestea începeau să-l descompună.

„... şi ticălosul nu mă mai lasă în pace!"

Încă nu gustase din vinul adus de Honig şi se'nspăimânta la gândul că wachtmeisterul l-ar putea răsturna sau vărsa în curte. Nu băuse niciodată atâta, cât i-ar fi trebuit să se'mbete. Aştepta cu un fel de curiozitate bolnavă efectele vinului, din care ar fi vrut să se'mpărtăşească până la pierderea cunoştinţei.

Honig dormea dus. Oboseala şi tensiunea morală de peste zi îl făcuseră să nu mai poată rezista somnului, care biruise în cele din urmă asupra nervilor extenuaţi ai jandarmului. Dormea adânc, cu faţa în jos, strângând perna în pumni şi răsuflând greoiu, ca'ntr'o boală, pe când Redniczek se svârcolea în visuri urâte, cu mormane de leşuri, cari cădeau dintr'un cer nebulos şi cenuşiu peste pământuri îmbibate de sânge.

Lampa, făcută mică, avea ceva ireal, par'c'ar fi aparţinut unui căutător de comori misterioase, ascunse prin hrube de munţi prăpăstioşi, cu vârfurile veşnic în nouri.

Noaptea asta era o noapte rea, când n'ai voie să părăseşti odaia liniştită şi familiară, că nu ştii al cui e drumul în asemenea ceasuri de turburare a sufletelor. Fiecare copac, fiecare şanţ, fiecare umbră — totul îţi pare tainic şi'nspăimântător. Ai fi bucuros să auzi câniі lătrând, dar nu sunt decât urlete, încete, lungi, ca valurile unui râu mocirlos, care se rostogoleşte fără grabă, într'un ralenti de coşmar sau de nebunie.

Honig gemu şi se'ntoarse cu faţa în sus. Respiraţia îi reveni la normal, deşi, la răstimpuri, i se'nodau înecăciuni în gâtlej.

Lui Redniczek, mâna îi atârna din pat şi un gândac dădea târcoale degetelor. O tresărire — şi palma se lăţi peste insectă, terciuind-o.

Wachtmeisterul se apropie de Ion. Băiatul nu se feri, căci, acuma, îi era indiferent ce va urma, complet indiferent. Dreher bănuia aceasta şi era furios. Voia să-l chinuiască şi nu poţi chinui decât ceva ce e viu şi sensibil la suferinţă. Ce poţi face cu o piatră sau cu un lepros, a cărui carne o tai în făşii, fără ca el să simtă ceva? Piatra e piatră, chiar dacă o sfărmi în mii de bucăţi: n'o doare şi nu curge sânge, iar leprosul îţi râde în nas, când îi vâri foarfecele'n plăgi. Wachtmeisterului nu-i trebuie o piatră, ci un om, — care să urle, care să se svârcolească şi care să strige: „Mă doare!" — şi băiatul acesta nu va striga: „Mă doare!" E încăpăţinat şi rabdă; îşi strânge pumnii şi-şi încleştează dinţii, dar nu urlă. Dreher vede că Ion e piatră; Dreher are destulă experienţă şi ştie ce ştie. A mai văzut el pietre de astea, cari rămân până la sfârşit piatră. Nu degeaba îl dă ca exemplu colonelul Fischer.

Totuşi, wachtmeisterul se'ncăpăţinează să aibă de-aface cu un om.

Dar Ion nu vrea să fie om.

„Piatră!" — şi o luptă titanică începu între dânşii.

Dreher, precaut în faţa conştiinţei sale, încerca să-şi justifice violenţa. Îşi repeta mereu că însăşi condamnarea era o justificare, şi încă „perfect valabilă."

„Am dreptul să-l bat, trebuie să-l bat, trebuie să-l fac să sufere."

Deodată, wachtmeisterul uită totul: conştiinţă, remuşcări, teamă de nopţile fără somn.

— Măi, am să-ţi rup urechile! — şi-şi înfipse unghiile în sgârciul urechilor înfierbântate de sângele urcat la cap; apoi, îl trase de păr şi-l isbi de perete, dar Ion era tare, era uriaş, — Ion îşi strângea dinţii şi tăcea, Ion rămânea piatră, într'adevăr piatră.

Lăsându-l din mâni pe băiat, Dreher îl ameninţă:

— Urlă, bestie, urlă! că, dealtfel, nu mai aştept dimineaţa şi te omor acuma, — însă Ion dădu din umeri şi nu spuse nimic, ba chiar rânji, sau cel puţin aşa i se păru wachtmeisterului.

„Nu, nu! Nu trebuie să-l bat prosteşte, fără metodă. Bătaia asta îi dă putere să mă'nfrunte. E mai bine să-l chinuiesc încet, să-l demoralizez, — şi, scotocind în buzunar, scoase un briceag, pe care-l deschise.

Luând mâna dreaptă a lui Ion în a sa, rânji:

— Tot ai să urli tu, băiete!

Aluion îl privi batjocoritor, dar Dreher nu se mai stropşi, ci râse aproape bonom.

— Am să-ţi vâr fierul sub unghie.

Ion tăcea.

Zidurile fugeau spre capătul lumii şi privirile băiatului lunecau tot mai departe, prin ascunzişurile cele mai tulburii ale încăperii, care era atât de puţin luminată, încât felinarul părea aşezat într'o ogradă.

De astădată, Aluion nu-şi strânse dinţii şi nici nu-şi încordă muşchii. Aproape că-l interesa cum pâlpâie flacăra felinarului, pe care-l înconjurau câteva musculiţe. Când simţi că-i intră ceva ascuţit, geros, sub unghie, se gândea la figura mereu înspăimântată a primarului. Durerea îl sguduia ca o urzică şi primarul se scufundă în nişte nopţi fără fund. Era să scape un ţipăt, însă reuşi să-l comprime într'un sunet nedefinit, care aducea a sughiţ. Avu un şoc şi se redresă, aşa că, la a doua împunsătură, nervii aproape nici nu înregistrară durerea.

Nedumerit, Dreher nu mai continuă operaţia. Şterse cu băgare de seamă briceagul şi-şi făcu de lucru la felinar. Lumina se stinse şi'ntunericul năvăli ca o apă mocirloasă în ochii băiatului. Înjurând de toţi sfinţii, jandarmul căută chibriturile, însă constată că nu-i mai rămăsese niciunul. Auzi un oftat uşor, de eliberare.

— E-he-he! Nu te grăbi cu bucuria, măi băiete, că n'ai scăpat de mine, — se'nveseli Dreher şi se duse în cancelarie, de unde, după câteva minute, se înapoie cu felinarul reaprins.

— Măi Ioane; dacă erai deştept, încercai uşa . . . Puteai să fugi, căci am uitat să încui lacătul.

De fapt, wachtmeisterul avusese prudenţa să tragă zăvorul, aşa că uşa nu rămăsese descuiată, dar, prevăzând câtă amărăciune îi va produce lui Ion prin aceste cuvinte, le rostise cu o rară satisfacţie şi se felicită pentru ingenioasa inspiraţie.

Într'adevăr, condamnatul isbucni în plâns şi Dreher gustă cu plăcere spectacolul, însă rezultatul nu-i păru suficient. Voia să-l audă urlând sau împroşcând cu cuvinte murdare. Plânsul fiind de desnădejde, nu de durere, hohotele şi lacrimile copilului nu-i prezentau jandarmului decât o simplă satisfacţie momentană.

— Ai fi putut să te-ascunzi în pădure şi scăpai de mine. Vezi că, pe lângă toate, mai eşti şi prost!

Dupăce conteni, Ion se gândi că, oarecum, cândva, chinurile sale vor fi răsbunate. Gândul deveni certitudine şi-l şi vedea pe Dreher svârcolindu-se sub o pedeapsă cutremurătoare.

Zâmbi.

Jandarmul îl privi aiurit, aproape cu frică.

„Eu îl bat, iar el zâmbeşte. Asta-i ceva nemaipomenit! Dumnezeule mare . . .”

Fu tentat să creadă că Aluion înebunise, însă își dădu seama că, de fapt, băiatul era mai tare. Constatarea îl derută și se simți jignit. Până'n prezent, dânsul, wachtmeisterul, omul colonelului Fischer, fusese invincibil și, acuma, un plod îndrăznește să-și bată joc de uniforma împărătească, la pieptul căreia strălucesc atâtea decorații.

„Nemaipomenit! Nemaipomenit! Iată cuvântul . . ."

Se angajase în luptă cu Ion Aluion și nu mai putea da îndărăt, căci lupta devenise chestie de onoare. Începu, deci, să se gândească serios, sistematic, „rațional", la modul, în care să-l învingă pe băiat.

În cele din urmă, se convinse că

„. . . trebuie să schimb maniera. Cu bătaia nu mai merge. Atunci?" — și întrebarea crescu enormă, peste cerurile înoptate și peste oameni, amenințând totul.

Ion se reașează pe buștean. Îl dureau picioarele și prefera să fie bătut decât să stea „drepți" în fața jandarmului.

Se uita la sticla de vin și cea mai vie dorință a sa era să fie lăsat singur, ca să poată bea. Temându-se să nu atragă atenția lui Dreher asupra băuturii, renunță s'o mai privească și-și contemplă cele două degete dela mâna dreaptă, mutilate de wachtmeister, din cari se prelingeau, de sub unghii,

dâre de sânge, murdărind palma scorojită de muncă.

Dela o vreme, se auzea bufnit de tunuri. Desigur pe frontul dela Rarancea, unde armata austriacă se'ncăpăţina să mai resiste, sacrificând zădarnic atâta material uman.

Bubuiturile răsunau surd, ca şi cum cineva ar fi isbit cu saci de cartofi la pământ. Urmau pauze scurte de tăcere şi, în pivniţă, nu se lămurea decât răsuflarea celor doi oameni, pe cari îi acoperea tavanul sgrunţuros şi şubred. Apoi, isbucni o canonadă violentă, care spărgea în mii de bucăţi tăcerile cerului. Totuşi, poate că soldaţii de acolo, dintre malurile de pământ, ce se surpau peste tranşee, erau mai liniştiţi decât cei doi oameni de aici, cari luptau înverşunat, atât de înverşunat, încât, dacă sufletul lor ar fi avut inimă şi sânge, s'ar fi văzut răni mult mai grozave decât cele produse de explozia obuzelor.

Ion asculta cu plăcere vuietul formidabil depe front, care ajungea aici domolit, dar atât de persistent, încât se putea ghici cu uşurinţă intensitatea lui.

Pământul se transformase în nebunie. Un monstru, care se lovea, cu milioane de braţe, pe sine însuşi. Totul era atât de nebunesc, încât teama dispărea, cedând unei porniri universale de distrugere.

Câniі nu mai voiau să latre. Nici un „hau-hau" nu ieşea din gâtlejul lor, să se arunce reconfortant în urechile oamenilor.

Ion văzu, prin fereastră, o stea lunecând printre frunzele pomului din faţă, ca să se stingă în cine ştie ce mirişte timpurie.

„Dumnezeule! Au început să împuşte în stele," — şi asta înseamnă sfârşitul lumii. Oamenii împuşcă stelele... Ce-o să facă Dumnezeu? Poate va veni foc, poate se va sdruncina pământul din temelii şi, apoi, se vor plimba îngerii peste ruine, la lumina fantastică a unei lume incendiate.

Caii din grajdul jandarmeriei sforăiau agitaţi în iesle şi băteau cu copita în podele. Ion ştia că şi caii fac semnul crucii, cu copita, rugându-se astfel lui Dumnezeu. Aşa-i spusese maică-sa şi aşa ştia întreg satul.

Rozalia se scutură de firele somnului, care încerca s'o înfăşoare în întregime. Se uită la cer. Luna răsărea, muindu-şi colorile în suavităţi de acvarium.

„Miezul nopţii... Dar e bine să mai aştept..."

Fratele ei icnea prin somn.

Pe vale, spre linia ferată, peste porumbişti şi pomete, se lăsa pâclă, ca toamna, înghiţind copacii şi stâlpii de telefon.

„Cum mai bat tunurile!" — şi-o cuprinse milă femeească pentru oamenii, cari

îşi vărsau maţele, acolo, la Rarancea, cari muşcau cu dinţii pământul, cum ai rupe dintr'o pâne.

Pipăi traista cu mâncare. Se speriase că n'o mai găseşte.

„Prostii! Cum să nu mai fie?"

Apoi, se ghemui mică, în sine însăşi. Aştepta cuminte, fără emoţie şi fără îndoială de reuşita expediţiei de salvare.

La gară, focurile locomotivei defectate mai luceau, roşii, împăienjenite de ceaţă. La semafoare, însă, ochii se'nchiseseră. Nu mai era nevoie de ei.

Dreher continua să mediteze. Ca fascinat de inelul împodobit cu o piatră ieftină, dar mare şi cu ape frumoase, albăstrii, îi juca febril luminile şi creerul lucra vertiginos, fără ca noaptea săi poată copleşi combinaţiile drăceşti.

Groparul nu prea cunoştea ce-i frica. Se familiarizase cu ea prin intermediul morţilor, cărora le făcea, aproape în fiecare săptămână sau, ca pe timpul epidemiei de holeră, chiar zilnic, gropi largi, încăpătoare, de se mira uneori părintele Avacum: „Da' dece le faci aşa de largi, Gherasime?" Groparul îşi sucea în mâni pălăria veche cât cimitirul şi zâmbea: „Păi să vedeţi, părinte, ca să aibă loc. Să se mişte şi ei oleacă . . ." — „Morţii nu

se mai mişcă, Gherasime!" — şi, încercând să-l convingă că: — „... abia la a doua judecată au să ia dinnou trup", — preotul clătina îngrijorat din cap. — „Ehei! Cine ştie..." — bodogănea Gherasim nesigur şi părintele Avacum, oţărîndu-se că n'o poate scoate la capăt cu dânsul, îl lăsa în plata Domnului.

Astă-noapte, deşi fusese pela cârciumă, unde, clandestin, căci trecuse ora închiderii, băuse destul ca să-şi piardă siguranţa echilibrului, somnul nu-l prindea. Faptul că ridicase spânzurătoarea — nu-l indispunea („Dacă n'o ridicam eu, tot se găsea cineva s'o ridice!"), dar, cu toate acestea, îl neliniştea ceva, aşa că nu se prea simţea în apele sale.

Ieşi pe prispă, să asculte bubuitul artileriei şi să vadă cât mai au stelele până dimineaţă. Asta îi era plăcerea secretă: să iasă din casă noaptea, pentru a cerceta atent bogăţiile cerului. Cunoştea exact locul fiecărui astru. Nedispunând de numele populare ale tuturor stelelor şi ca să nu le încurce, le botezase dânsul, cu întreaga sfinţime din calendarul ortodox. Steaua aceea, deasupra şurii, se chiamă Gheorghe. Cealaltă, de-alături, Glicheria. Şi, aşa, pe rând: Vasile, Silvestru, Gorgian, Teopempt, Domnica, Polieuct, Grigore, Teodosiu, Tatiana, Epifanie... până la Ignat, Iuliana, Eugenia, Anisia şi Melania. Epuizase şi calendarul catolic, cu Francisc

Borgia, Nicasiu, Eduard, Ursula, Cordula, Caprasiu, Wolfgang şi ceilalţi. Dar stelele sunt multe şi Gherasim apelase şi la calendarul protestant, cu Emerenţiana, Hermangild, Erasm, Charitas . . . — şi erau şi câţiva Turci între stelele groparului: Mohamed, Soliman, Suleica şi Baiazid, pe lângă Avraam, Noe, Isaac, Moisi, Ioil . . ai Evreilor.

Casa groparului se 'mbulzea în imediata apropiere a cimitirului. Dintre pomi, se desluşeau câteva cripte albe, cari îl ameninţau cu braţe lungi, de var, pe Gherasim, când se 'ntorcea beat, pe două cărări, acasă. Dânsul le 'njura şi le-arăta pumnii, aşa că pietrele, mai de frică, mai de plictiseală, se linişteau, recăzând în nemişcare, iar răchitele stufoase dela marginea cimitirului murmurau ceva în barbă, gardul de nuiele trosnea furios şi pitpalacii tresăreau cu un strigăt scurt, precis, ca un „prezent!" la datorie.

Gherasim se-aşează pe prispa crăpată de căldura verii. Cerul de Iunie îşi scutură belşugul pe toate plaiurile şi groparul se mira: „Nu 'nţeleg! În fiecare noapte cad zeci de stele şi, totuşi, nici una nu-mi lipseşte dela numărătoare . . ." Îi veni în gând că, poate, stelele cari cad sunt de mai sus decât cele ce le vedea. Flatat că reuşise să găsească această ipoteză, îşi aprinse luleaua, pufnind des şi satisfăcut.

Un sgomot uşor, abia perceptibil, îi a-

junse la ureche şi-l determină să-şi îndrepte spre cimitir privirile.

O mogâldeaţă neagră se furişa printre morminte, apropiindu-se fără grabă de poartă.

— Dumneata eşti, Ivane?

— Eu, Gherasime. Cine vrei să fie? Credeai că se scoală morţii din morminte?

Umbra trecu poarta şi sări în ogradă. Strânse mâna groparului şi, după-ce tuşi în barbă, se-aşeză pe prispă, lângă Gherasim.

— N'ar fi de mirare să se scoale morţii din morminte, — chibzui adânc Gherasim, sorbind gânditor din lulea, — că tare's ciudate vremurile.

Lipoveanul scrută faţa groparului, atâta cât putu s'o desluşească la 'ntunericul de sub streaşină:

— Mi se pare că eşti cam amărît, bade dragă.

— Oiu fi, dece să nu fiu? Ori nu mi-i da dumneata voie? Aud?

— Din partea mea, cât vrei! Numai că strică la sănătate şi ne 'mbătrâneşte prea repede inima... Da'n loc să ne sfădim ca nişte proşti, mai bine să bălăcuim, Gherasime frate, — şi se scociorî prin buzunare, ca să-şi sucească, din chiştoace, o ţigară cât toate zilele.

— Avar mai eşti dumneata, Ivane! Nu poţi cumpăra un tutun ca lumea? Până şi copiii râd de sgârcit ce eşti.

— Ţi-oiu răspunde ca şi dumneata mai 'nainte. Oiu fi, dece să nu fiu, ha? Ori nu mi-i da dumneata voie? — şi căscă lung, a somn.

Ascultară un timp bubuitul tunurilor, care par'că, mai scăzuse întrucâtva.

— Mare măcel, Gherasime.

— Mare.

Ivan oftă, se suci şi, în cele din urmă, şopti confidenţial:

— Am un băiat... — şi adause gânditor: — ... dacă l-oiu mai avea! M'a lăsat amu cinci ani şi-a plecat în Rosia, ştii dumneata, că ţi-am mai spus... Zicea că-l chiamă sângele la Moscova cea cu mii de biserici, unde-a murit moşu'-său, tata nevestei mele, Dumnezeu s'o ierte! Pentru băiat strâng bani. Ca să ştii! Dacă trăieşte, se 'ntoarce el! N'am nici o grijă... Aştept încă zece ani. Dacă nu vine, împărţesc săracilor banii şi m'apuc de băutură, criţa ei de viaţă!

— Ciudat neam de om mai eşti, bre Ivane! — se minună groparul.

— Ciudat şi blăstămat. Ce să-i faci? Eh! Dac' aveam şi alţi copii decât numai pe Cosma, nu eram aşa de nefericit. Când ai mai mulţi copii, nu-ţi pasă. Se duce Cosma, rămâne Vasia, se duce şi Vasia, rămâne Volodea... Da' aşa? Aştept, frate Ghera-

sime, să-mi răsară băiatu' înaintea ochilor... În fiecare seară mă culc cu gându' că l-aş putea vedea a doua zi, da' totu-i zădarnic... — şi, fără transiţie, ca şi cum i-ar fi fost ruşine că s'a spovedit, trecu la alt'ceva: — Ştii, s'au copt merele din pomul de lângă cripta boierului. Straşnic frumoase! Ţi se face poftă numai amirosindu-le... Ţi-am adus şi dumitale unul. Mănâncă-l sănătos! Îi dulce şi acrişor la gust. Cumu-i mai bun!

Groparul clefăi de două-trei ori şi nu mai era urmă de măr.

— Acuma, dacă nu te superi şi n'ai alta de făcut, te rog să-mi spui ce se mai aude nou prin sat, că eu, tot păzind pomii ţintirimului, habar n'am de ce se petrece în lume.

— Ce să fie? Năcazuri şi boclucuri. Iaca, mâne-l spânzură pe-un băiat... Ion Aluion... — şi-i spuse toată istoria, fără emoţie, fără tremur în glas.

Lui Gherasim nu-i păsa de oameni. Îşi avea stelele şi morţii. Stelele clipeau ca aurul, iar morţii dormeau liniştit. Dacă nu se pustnicea prin vre-o pădure undeva, era pentrucă-i plăcea băutura şi, ca să bei, îţi trebuie bani, iar banii se pot câştiga numai printre oameni.

— Aşa... — încheie groparul, căscând lung şi cu poftă.

— Se sfârtică oamenii... ca fiarele...

Lipoveanul se sculă depe prispă, dar Gherasim nu reuşi să se dumerească dacă istoria l-a turburat sau nu pe Ivan.

— Apoi . . . eu mă 'ntorc la pomii mei, bade dragă . . . Noapte-bună!

— . . . bună, Ivane. Da' dacă vrei, mă duc şi eu cu dumneata prin ţinterim, să-ţi mai ţin oleacă de urât.

— Nu, lasă, nu te mai osteni, Gherasime. Noapte-bună! — şi se 'ndepărtă grăbit.

Gherasim mai rămase pe prispă, cu felurite gânduri, cărora părintele Avacum le-ar fi spus „filosofice".

„Dacă şi pomii ar avea suflet, de bunăseamă că s'ar spânzura şi ei întreolaltă . . ." — şi râse, găsind foarte comică ideea.

De când îşi tot păzea pomii cimitirului, pe care, încă dela venirea sa din sudul Basarabiei, îl arenda în fiecare an dela epitropia bisericii, Ivan se familiarizase cu toate mormintele.

„Aiesta-i a' lu' Petraşcu, aiesta a' Licheriei, care s'a aruncat as' primăvară în fântână, aiesta a' lui . . ." — şi pomelnicul putea să continuie fără nici un greş până la cel mai proaspăt mormânt.

„Va-să-zică mâne mai moare unul . . ."

Însă nu era sigur dacă-l vor înmormânta în cimitir pe Ion Aluion. Poate-au să-l arunce pe bietul copil, ca pe-un câne, într'o groapă

din toloaca de-alături, de lângă cimitirul evreesc, unde se-adună o mulțime de strigoi în fiecare noapte.

Se opri tocmai la mărul de lângă cripta boierului, ultimul boier al Cuciurului-Mare năpădit de Lauferi și Glaubachi perciunați, care se ridica albă în bătaia lunei. Își descălță ghetele — Ivan era unul dintre rarii Lipoveni cari nu purtau cizme pe vremea aceea — și se urcă în pom. Fructele pârguite, pe cari le culegea, păreau reci ca bruma, și pulberea lor se lua pe degete.

Văzut de departe, Lipoveanul se topea ca o fantasmă în apele de aur fumuriu ale cerului și stelele cădeau ca și cum ai scutura un cireș.

Pivnița se luminase, toată, de lună. Felinarul își topea umbrele în potopul de raze care se lăsase ca o binecuvântare pe fruntea lui Ion.

Mai în întuneric, Dreher. Wachtmeisterul părea încă nehotărît. Trecuse destul timp până se scutură din nemișcare. Însfârșit, după multă chibzuială, planul i se desemnă clar, perfect conturat, în cele mai mici amănunte, înaintea ochilor.

Wachtmeisterul renunțase definitiv la bătaie; avea altceva, mult mai potrivit, în gând. Începu să vorbească. Glasul i se muiase

cu miere şi avea modulaţii amăgitoare de violoncel.

— Măi Aluioane, crede-mă că-i destul de neplăcut... hm!... foarte neplăcut!... că trebuie să te spânzurăm, însă legea e lege... Îmi pare rău de tinereţea ta, zău că-mi pare rău... Da, hm! Desigur... Îmi pare rău... Bietu' tat'-tău luptă pe front, iar tu eşti condamnat la moarte pentru trădare. Ar fi trebuit să fugi. Dece nu ţi-a dat asta prin cap? Eu, să fi fost în locul tău, fugeam şi nici dracu' nu mă prindea!

— Oare ce mai scorneşte diavolul? — se 'ntrebă Ion, presimţind noui curse.

— Spune-mi drept, n'ai v'o mândră în sat? Am văzut băieţi ca tine cu câte două-trei drăguţe. Dacă ai o ibovnică, mâne dimineaţă te las să vorbeşti cu dânsa. Hm! Desigur... Vezi? Şi oamenii spun că's rău! Nemaipomenit! Eu şi rău...

Glasul lui Dreher începu să se unduiască insinuant şi în prietenii:

— Aş fi vrut să te scap, dar nu puteam. Am jurat credinţă împăratului. Ehehei! Îl deplâng pe tat'-tău. Tu, spânzurat.. iar maică-ta...

Prevăzând ceva odios, murdar, — Ion se strânse ca un ariciu.

Căinând, Dreher continuă:

— Maică-ta, măi băiete, deh... cum să

spun? ... Sunteţi oameni fără noroc, tat'-tău şi cu tine ... Ştiu eu ce spun!

Ion nu se putu stăpâni dela râs; par'că n'o cunoştea el pe maică-sa! Bună şi curată ca o icoană... Vai, că prost mai e şi Dreher aiesta!

— Râzi, ha? Râzi? Hm! Hm! Dumnealui, iată, nu se satură de râs! Ahi! — făcu wachtmeisterul cu o consternare perfect simulată. — Nu vrei să crezi? Ascultă, mă! Maic'-ta s'a culcat cu tot satul. De când a plecat tat'-tău de-acasă, mă-ta s'a curvit ca o otreapă, m'auzi tu, ha? Hm! Dumnealui nu crede! Mă, maic'-ta s'a desgolit în faţa lui Honig şi s'a 'ntins ca o şopârlă sub dânsul ... Se vede că-i plac bărbaţii cu păru' roşu! Dacă vrei, îl chiem pe Honig, să-ţi spună şi dânsul ... — însă nu sfârşi, căci Ion se repezi asupra lui, muşcându-l de gâtlej.

Lupta se desfăşură sălbatic, fără cruţare. Ion sgâria, muşca, isbea cu picioarele. Întâiu, atacase din revoltă împotriva calomniilor aruncate asupra Teclei; apoi, îi fulgeră prin minte că l-ar putea doborî pe Dreher, mai ales că-l luase prin surprindere; căuta să-l lovească în burtă, ca să-l facă să leşine; wachtmeisterul, complet buimăcit, nu isbutea decât să se apere, căci loviturile îl năuceau. „Numai de n'ar veni vre-un jandarm, atras de sgomotul luptei!" — se temu Ion. La acest gând, care-i înzeci forţele, îl isbi pe Dreher

atât de puternic la tâmplă, încât wachtmeisterul se clătină greoiu, ca un burduf, lovindu-se cu cotul de-o piatră. „Mi-am fracturat mâna . . .” — se gândi jandarmul, disperat. Totuşi, îşi reveni imediat, înainte ca Ion să poată ajunge la uşă. Cu o sforţare, sări după dânsul şi-l prinse de poala cămăşii, târîndu-l înapoi în mijlocul beciului, însă mâna stângă îl durea prea mult şi nu reuşi să-l imobilizeze pe băiat. Aluion, observând că Dreher s'a lovit rău în cădere, îşi înteţi atacurile; terorizat de gândul că puterile l-ar putea părăsi, lovea orbeşte. „Doamne, Doamne, ajută-mi, Doamne . . .” Încă puţin şi wachtmeisterul era scos definitiv din luptă. „Îl încuiu aici, fug în pădurea Storojineţului şi-am scăpat, că lumea-i largă!” — şi Ion isbea necontenit, mirându-se uneori de unde atâta putere în muşchii săi chinuiţi până la epuizare. Dealtfel, wachtmeisterul, renunţând să-l doboare pe condamnat, n'avea decât o singură dorinţă: să ajungă la uşă. Apoi, s'o 'ncuie după sine, cât mai repede, şi să-l trezească pe Redniczek sau pe Anselm — „În Honig nu mai am absolut nici o încredere!” — ca să-i arate el lui Ion! „Mama lui! Am să-l jupoiu de viu . . .” O lovitură plasată la nas îi aduse sânge pe gură. „Mă va omorî, mă va omorî . . .” — şi încercă să strige după ajutor, însă sunetele se-amestecară, bolborosind, în sânge. Totul depindea de numai

câteva lovituri. Ion, căutând să-i dea un pumn în abdomen, nimeri greşit şi se găsi descoperit în faţa wachtmeisterului; fu destul ca Dreher, mai mult la 'ntâmplare, să-şi repadă mâna dreaptă în capul lui Aluion. Pumnul isbi în ochiu; pumnul, cu un inel de aur le deget, isbise din plin. Ochiul stâng al lui Ion Aluion crăpase, scurgându-se ca un albuş de ou. Pleoapele clipiră repede-repede; o mare nedumerire pe-obraji, un tremur pe buze, — „S'a sfârşit cu mine!" — şi, înainte de-a leşina, simţi un imens regret, care-i păru mai amar decât durerea ce-l sfâşia.

Bubuitul tunurilor încetase, dar liniştea era mai îngrozitoare ca infernul care-o precedase.

O linişte albastră, de nebunie.

Luna umbla, de vis, prin lucerne.

Par'că, din eternităţi, o chiema altă lună.

Dreher trase zăvorul şi se duse în cancelarie, să se spele şi să vadă ce răni îi cauzase condamnatul.

„Pe urmă, m'oiu 'ntoarce'n pivniţă, să mă răfuiesc. Am să-i smulg unghiile!"

Dupăce-şi spălă rănile, cari, deşi dureau, nu erau decât cu totul superficiale, wachtmeisterul constată cu destul sânge rău că nu va mai putea îmbrăca niciodată vestonul, murdărit şi sdrenţuit în decursul încăierării,

şi că-i vor trebui câteva zile până să-şi mişte în voie braţul lovit în cădere.

Un sgomot îl trezi brusc pe Honig, făcându-l să sară din pat, ca să alerge, pe jumătate încă buimăcit de somn, la fereastră; pleca ultimul tren; locomotiva, reparată provizor, înainta încet, foşnindu-şi aburii cari păreau răsuflare de monstru apocaliptic.

„Din cauza imbecilului de Dreher, o să cădem în mânile Ruşilor", — şi se gândi cât de neplăcut ar fi fost să plece cu trenul, nu călare, ameninţat să fie împuşcat la orice pas de-o patrulă inamică. — „Dacă plecam la timp, urcam caii într'un vagon de vite şi scăpam de-o mulţime de griji . . ."

Amintindu-şi de promisiunile date Teclei, sări la uşă şi ascultă încordat.

Nu, nu-l trezise sgomotul de râşniţă al locomotivei, ci paşii lui Dreher.

Cancelaria era goală.

Honig se simţi întrucâtva uşurat: dacă wachtmeisterul s'a dus abia acuma la beciu, înseamnă că încă nu l-a bătut pe Ion.

Alergă în curte.

Oprindu-se la fereastra arestului, se plecă şi-l desluşi pe băiat la lumina felinarului. Ion, aşa cum zăcea la pământ, părea că doarme.

„Bietul copil! L-a cuprins somnul şi visează. Mai bine astfel, decât să se gândească

mereu la ceeace-l aşteaptă dimineaţa," — şi deschise uşa.

Dreher se 'ntoarse şi-l privi cu ochi de lup încolţit.

— Ieşi! Ieşi! — urlă dânsul, scos din fire, aproape de-un acces de isterie. — Cine te-a chiemat? Ce cauţi aici? Afară! — însă Honig nu se sinchisi, ci privi spre Ion, observând abia acuma halul în care se-afla acesta.

— Dreher, eşti o fiară, o fiară afurisită şi turbată!

Wachtmeisterul dădu să-şi scoată revolverul, dar Honig fu mai repede şi-şi ţinti arma către pieptul şefului său.

— Dacă nu laşi imediat copilul în pace, te 'ncuiu aici şi-l trezesc pe Redniczek. Într'o astfel de situaţie, pot să te declar irresponsabil şi să preiau comanda. Înţelege, Dreher: te pot împuşca. N'are cine să mă tragă la răspundere . . .

Honig sfârşi stins. Ceeace făcea, era aproape peste puterile sale. Dreher n'o să-i ierte ameninţările şi jandarmul văzu înaintea sa curtea marţială, un colonel gulerat citind grăbit sentinţa, plutonul de execuţie într'o dimineaţă rece şi posomorîtă . . .

„Cine m'a pus să intervin? Ce-am eu cu oamenii aceştia? Ce mă interesează suferinţele altora?"

Orăşelul acela din Stiria, curat ca o grădină, casa cu balconaş şi îngeraşi de ghips,

florile — un potop de muşcate bătute . . . —, berăria depe ring, cromolitografiile din sufrageria albă ca zăpada, trandafirii roşii, cu miros pătrunzător din faţa casei, ghitara cu funde roze . . . O revedea pe nevastă-sa, durdulie, îmbrăcată în alb uşor, de muselină, ieşind la plimbare, pe 'nserate, — îl invidia lumea, cum îl invidia!, pentru femeiuşca asta, numai graţie şi bunătate! — şi-l cuprinse o mare scârbă, o plictiseală penibilă, care-l desorienta.

„Cum se schimbă toate într'o singură noapte! Ce caut aici? Dece nu dorm şi eu fără grijă, ca Anselm, ca Redniczek, ca Teichert, ca . . .?"

Însă nu poate altfel; trebuie să-l ajute pe plodul acesta; totul dispare din faţa sa; rămâne numai Tecla, cu ochii în lacrimi, desnădăjduită, tremurând şi implorându-l din privire.

Lui Dreher i s'a schimbat de furie culoarea feţei.

— Îţi permiţi . . .

— Mânile sus, Dreher! Mânile sus! Dealtfel, trag. Vorbesc serios, Dreher. Aşa să-mi ajute Dumnezeu! Te rog . . . mânile sus . . . astâmpără-te! — îl avertiză Honig, ale cărui buze deveniseră vinete.

— Lasă-mă să ies de-aici.

— Du-te. Dar crede-mă, Dreher, e destul că ai să-l spânzuri peste câteva ceasuri. Nu

trebuie să-l mai chinuieşti. Dacă nu te-astâmperi, te-omor ca pe-un câne.

Livid şi tremurând de furie, wachtmeisterul ieşi.

Honig îşi şterse fruntea.

Riscase totul. Execuţia, evident, n'o putea împiedica. Prea i-ar fi stat mulţi împotrivă: Redniczek, Anselm şi ceilalţi, — şi-i cunoştea destul de bine ca să ştie ce l-ar aştepta din partea lor. Desigur că, la cel mai mic gest suspect, l-ar fi trimis fără multă discuţie pe cealaltă lume. Nu, Redniczek nu-i era prieten lui Honig. Redniczek era jandarm şi-atâta tot.

Prima intenţie a lui Dreher fu să-i trezească pe subalterni, însă se răsgândi: ar fi ieşit la iveală bătaia căpătată dela Ion şi c'a fugit în mod laş din faţa lui Honig — şi asta ar fi şifonat demnitatea de militar a wachtmeisterului.

„Am să lichidez altădată socotelile mele cu dânsul, Dumnezeii şi mama lui! Chiar dacă s'ar ascunde'n buricul pământului şi tot nu-mi scapă!" — şi-şi strânse pumnii de-şi înfipse unghiile ascuţite ca nişte ghiare în carnea puhabă şi sleită de sudori.

Învingându-şi oroarea pe care i-o insufla ochiul deschis al leşinatului, Honig se-apropie de dânsul. Pleoapa era ca o unghie crăpată,

murdărită cu puroiu. Jandarmul îşi scoase batista din buzunar şi şterse obrajii năclăiţi de sudoare şi de sânge ai condamnatului, pe care, neavând apă la îndemână, îl stropise cu puţin vin.

Răsuflând greu şi bolborosind cuvinte ne 'nţelese, Aluion îşi reveni şi încercă să se ridice; Honig îi ajută şi, cu mari sforţări, băiatul se putu aşeza pe buştean.

Găsind inutil orice răspuns, jandarmul schiţă un gest cu umărul şi-i dădu să bea din sticla cu vin.

Ştergându-şi buzele învineţite de-atâtea chinuri, Ion îl întrebă:

— I-adevărat că dumneata eşti bun cu mine numai pentrucă te-ai... te-ai... cu maică-mea...? — şi gura i se strâmbă de durere.

Honig nu reuşi să ghicească dela 'nceput ce voia să spună băiatul. Când înţelese, mai mult din ochiul copilului decât din cuvinte, tot sufletul i se răsculă.

— Bestia! Nu, Ioane, nu-i adevărat! Asta-i o vorbă mârşavă a lui Dreher. Nu-ţi face griji de geaba. Maică-ta-i o sfântă...

Liniştea se 'ntipări pe faţa lui Aluion.

— Atunci totu-i bine,— şi tăcerea mocni între zidurile văruite de lună; apoi, Ion mai spuse: — Lasă-mă singur, domnule Honig.

— Nu te stingherește lumina felinarului?

— Nu, că se-amestecă'n razele lunei.

— Dacă poţi, dormi. Bea vinul şi dormi.

— Am să 'ncerc, Honig. Dă-mi nişte chibrituri, că aiestea s'au udat de sânge.

Jandarmul se duse.

Picături ca de puroiu cădeau mereu din orbită pe lutul bătucit al beciului. În jurul băltoacei ce se formase, roteau gândaci negri şi graşi, pe cari lumina felinarului nu isbutea să-i sperie din plimbarea nocturnă.

Înainte de-a intra în cancelarie, Honig ezită, dar, aproape în acelaş timp se şi revoltă:

„Ce dracu'! Doár' n'am ajuns să mă tem de Hans . . ." — şi deschise brusc uşa, ca să treacă, prin biroul wachtmeisterului, direct în dormitor."

Dreher tresări speriat la paşii apăsaţi ai jandarmului şi-i făcu semn să se-oprească.

— Va-să-zică mă insulţi . . . Îmi spui că's nebun . . . Eu, superiorul dumitale . . . — şi glasul lui cerşea o scuză din partea lui Honig; acesta vru să-i răspundă ceva, însă se răsgândi şi ieşi fără nici un cuvânt.

Wachtmeisterul, ca şi cum ar fi primit o lovitură de cravaşă sau un scuipat în faţă, se ghemui în sine. Văzându-şi umbra, un fel de sdreanţă informă, pe varul scorojit al peretelui, se sperie dinnou.

„Cui naiba să-i explic că am dreptate?" — se necăji şi, morfolind un capăt stins de

ţigară, se reaşează la birou. — „Hm! Eu, nebun! Totuşi... n'ar fi nici o mirare... Atâtea griji... patria..." — şi-şi aduse aminte de-o întâmplare din copilărie: Fusese bolnav şi-abia se ţinea pe picioare. Într'o bună zi, îi intrase în cap că, până nu va omorî pisica roşcată a vecinului, nu se va însănătoşi. O săptămână întreagă a pândit-o şi, în cele din urmă, după multă bătaie de cap, a reuşit s'o prindă, ca s'o spânzure de cheia uşii; remuşcări — n'a avut, însă alt' ceva, cu mult mai obsedant, pusese stăpânire pe dânsul: un fel de pornire inexplicabilă de-a ucide, fără motiv, diferite animale. — „Ia să analizăm faptele... Va-să-zică vreau să-l omor pe spion. Perfect! Una la mână... Dar dece vreau să-l omor? Pentrucă şi-a trădat patria... Perfect! Alta la mână..." — însă se văzu în oglindă, descompus, şi toate gândurile i se năruiră până'n fundul inimii, unde nu mai putea să intre pentru a face niţică ordine. — „Şi tot nu l-am trimis pe nimeni să patruleze... Doamne, ce uituc am devenit!"

— La naiba, Honig! Ce Dumnezeu? Nu poţi umbla mai încet? Sunt mort de-oboseală şi mă trezeşti mereu din somn!

— Ţine-ţi gura, Redniczek! De somnul tău îmi arde mie?

Redniczek mormăi ceva şi se 'ntoarse pe cealaltă parte.

— Dreher i-a scos un ochiu lui Aluion...

— Şi ce-i cu asta? — răspunse, calm, Redniczek. — Şi-aşa va muri peste câteva ore! Nu, Honig, nu te scandaliza. E inutil să ne scandalizăm. Nu trebuie să ne mirăm de nimic. Indignarea n'are nici un sens în astfel de 'mprejurări. Ar fi mai bine să-ţi aperi pielea. Aşa... Iar dacă mă mai deranjezi, îţi arunc cu cizmele'n cap!

Honig se-aşează pe pat. Somn nu-i era. Oboseală, da. O oboseală grozavă, care-l nimicea. Aproape că nu-şi mai simţea picioarele.

— N'ai ceva de băut, Redniczek?

— Nu. Nervii tăi nu mai suportă? Vezi... Recurgi la băutură... Vrei să-ţi amorţeşti afurisiţii de nervi. Dreher recurge la ceva mai puternic decât la sticla de bere sau la chilogramul de vin. Deh! Chestie de temperament. Nu-i aşa că-ţi plesnesc doagele capului? Sunt sigur că bietul wachtmeister e'n pragul nebuniei şi că n'o poate combate decât cu sânge. Condamn lucrul, însă aceasta nu schimbă situaţia. Dreher, deci, recurge la crimă. Scandalos, foarte scandalos. Dar ce te interesează? Tu, ai să răspunzi tu de ea? Beţie sau crimă, sunt, în fond, tot un drac. Aşa-i războiul... N'ai ce să-i faci!

Se'ntrerupse ca să-şi aprindă o ţigară.

— Mi-ai alungat somnul, fire-ai al dracului!

Honig se'ntinse pe pat şi par'că s'ar fi scufundat într'o apă călduţă.

— Zău dacă n'aş vrea să fiu pe front!

— Sigur! Par'că eu n'aş vrea? — se'nflăcără Redniczek. — Pe front, eşti erou. E uşor să fii erou acolo, unde nu mai există teamă. Acolo, omori, nu asasinezi, şi blestemata de conştiinţă te lasă'n pace! Pe front e bine, Honig! Am fost şi eu în tranşee, dar, pe urmă, un imbecil m'a repartizat la jandarmi. În orice caz, e mai plăcut acolo, unde moartea nu-ţi vine pela spate, ca aici, ci din faţă.

Honig îşi da silinţa să-l asculte, însă cuvintele fugeau pe-alături şi, ca să curme vorbăria obositoare a celuilalt, spuse:

— Fleacuri, Redniczek!

— Fie şi-aşa. Dar, acuma, nu te mai frământa atâta şi lasă-mă să dorm. Putem discuta şi mâne, nu . . .?

— Mâne? Mâne e tot azi, Redniczek.

Ion băuse tot vinul. Stinse felinarul şi se lungi la pământ; umbrele se desfăcură ca nişte evantalii deasupra băiatului, lăsând să curgă numai lună, o lună fluidă, mată ca laptele, în beciu. Îşi întinse puţin gâtul şi lumina i se revărsă pe faţă. O vedea mare, ne-

mişcată, peste crengile mărului, care se silea s'o prindă cu degetele lui uscate. Deşi sângele îi svâcnea mai viu în artere — îl simţea la tâmple, în grumaz, în mâni, pretutindeni —, vinul îi moleşise carnea. Aproape că nu-şi mai sesiza trupul, care, par'că, se topea în baia îngheţată a luminii de lună.

Desluşi, pe-un ram al pomului din curte, albul unei pisici, însă nu mai avu puterea să-i invidieze libertatea.

Încercă să-şi imagineze că e acasă, sub icoana sfântului Gheorghe, însă gratiile dela fereastră îi împrăştiară iluzia.

Îşi duse mâna la orbita goală, din care atârnau câteva sdrenţe de carne.

Carnea nu se mai înfiora.

Cu traista pe spate, Rozalia lunecă din pod în iarba înrourată a ogrăzii. Ascultă încordată, însă nici măcar hămăitul unui câne nu turbura tăcerea peste care ploua lună deasă, clară ca lacrima.

O luă, prin porumbişti şi umbre de răchită, spre jandarmerie. Avu noroc şi nu'ntâlni ţipenie de om. Fata sări peste un părâu, dar, greşind ţinta, căzu cu genunchii în apă şi, o clipă, se temu să continuie aventura. Revenindu-şi, se-aşternu la goană şi nu se-opri decât la gardul postului de jandarmi, unde se-ascunse lângă un stog de fân, să

vadă dacă nu cumva e o santinelă la uşa beciului.

Dreher intră în dormitorul jandarmilor. Făcând lumină, îi trezi pe toţi, ca să trimită o patrulă în capătul satului, — ... iar unul să stea de pază la beciu! ... —, însă nimeni nu vru să se urnească şi wachtmeisterul se retrase intimidat.

Închizând uşa, îl auzi pe Teichert:

— ... mama lui de măgar!

„Te pomeneşti că refuză cu toţii să mai stea sub ordinele mele ..." — se'nfricoşă wachtmeisterul.

Mlădiindu-se ca o şopârlă, Rozalia se furişă printr'o spărtură a gardului. Când fu în curte, un sgomot îi opri inima'n loc. Dându-şi seama că nu fusese decât tusa seacă a unui cal din grajd, trecu la uşă şi, încercând lacătul, constată că-l va putea sfărma fără prea multă bătaie de cap, însă, voind să se convingă întâiu de prezenţa lui Ion în beciu, se duse la fereastră.

— Ioane!

Nu-i răspunse nimeni şi, deodată, ograda se transformase într'un peisagiu neverosimil de var.

Mai şopti odată:

— Ioane!

Acuma, îi răspunse un

— Cine-i acolo? —

slab, abia înăbuşit, poate prin draperii largi de demenţă.

— Eu sunt... Eu, Rozalia...

— Rozalia! Rozalia... Rozalia...

Ridicându-se, Aluion reaprinse felinarul.

— Ioane, am venit să te scap.

Glasul îi era înfrigurat şi răguşit de emoţie.

Clătinându-se ca bătut de mari furtuni, băiatul se-apropie de fereastră.

Lumina îi căzu, plină, pe faţă.

Fata se plecă puţin, să-l poată vedea.

— Ioane, lacătul se... — însă sfârşi printr'un strigăt îngrozit şi, aruncându-şi traista depe spate, fugi din curte.

Neputându-şi explica subita oroare a Rozaliei, băiatul aşteptă, nedumerit, câteva minute.

Apoi, când îşi aminti că e chior, cu o rană monstruoasă sub frunte, îşi pierdu stăpânirea de sine şi'ncepu să lovească, urlând, în pereţi, până se prăbuşi lipsit de puteri.

Felinarul pâlpâi ca năpădit de fluturi şi se stinse.

Departe, pe front, canonada reîncepuse şi mai infernal.

Spre Cernăuţi, cerul se lumina de-un incendiu imens, care mistuia întreaga zare.

Rozalia ajunse acasă gâfâind şi cu tălpile rănite de pietre şi mărăcini. Buimăcită şi ca gonită de duhuri rele, nu se'napoie în pod, ci alergă deadreptul în bucătărie, unde-şi trezi mama, care-o întrebă speriată ce s'a întâmplat.

— I-au scos un ochiu lui Ion, — isbuti să'ngaime fata, cu pieptul scuturat de plâns.

Paraschiva îşi făcu cruce:

— Da' de unde ştii tu, fată hăi?

— Am ... am fost la jandarmerie.

— Ai înebunit? Vrei să cadă şi pe capul nostru năpasta?

— Maică, eu şi cu Ion ne-avem bine ... — şi glasul i se muie cu totul de plâns. — Am vrut să-l scap, să se-ascundă'n pădure. M'am dus la fereastra arestului, să-l văd şi ... Maică, i-au scos ochiul stâng ... Maică ... Doamne! Arată cumplit ... M'am temut şi-am fugit ...

Bătrâna o lăsă să plângă şi, încet, fata se linişti.

— Rozalie, nu se cădea să faci aşaceva. Ion nu-i de nasu' tău ... Maică-sa-i rea de muscă şi ...

— Nu-i adevărat!

— Fie cum spui, dar cum te-ai putea mărita cu un chior? Te-ai gândit bine, fa hăi? Vrei ca lumea să-ţi spuie Rozalia Chiorului?

— Lasă-mă'n pace, mamă! Mă duc înapoi, să-l scap dela moarte.

— Stai, c'aşa de uşor nu merge. N'ai să te duci nicăieri, că te fărm în bătaie...

Rozalia sări în picioare.

— Astâmpără-te, fată, că'ndată-l chiem pe Toader şi-ţi leg picioarele. Ptiu! Rozalia Chiorului... Eşti o mucoasă şi-ţi arde de bărbat! Las'... Ai să te măriţi, când ţi-a veni vremea, cu un bărbat întreg la trup, cu stare şi rând în sat, nu ca golanul Teclei[1]).

Dar, târziu, când stinse lumânarea, bătrâna se rugă în genunchi pentru viaţa lui Ion Aluion.

Lumina se'ndepărta de fereastră. Carcera începea să se'ntunece, par'c'ar fi coborît într'un fund de-ocean.

Deastădată, Ion se linişti cu mult mai greu, dar definitiv. Îşi dădea seama, lucind, că, acuma, revolta sa era fără sens. Nu se putea îndrepta nimic. Chiar dacă, până dimineaţă, ar intra Ruşii în comună şi l-ar salva, nimeni nu i-ar putea reda şi ochiul distrus de pumnul lui Dreher. Înainte de-a muri, Ion voia să-şi trăiască măcar în gând iubirea cu Rozalia. Fapte consumate de mult se'mpleteau cu probabilităţi şi zidurile căzură, lăsând numai lună în cuprinsul pietrelor. Mânile fetei îi înlănţuiseră mijlocul şi căldura se furişează cotropitoare în băiat. Aleargă amândoi prin trifoişte, simt aerul biciuindu-i şi chiuie victorioşi peste dimineaţa

[1]) Vezi romanul: *„Viaţa în pădure"*.

ce-i creşte limpezi pe-orizont. Se lasă pe-un maldăr de trifoiu proaspăt cosit şi Rozalia nu se mai fereşte de firele cari îi înghimpă ceafa. Dimineaţă de'nceput de lume. Nimeni decât dânşii în dimineaţa asta, care pătrunde copacii, ierburile, pământul, — totul. Picioarele fetei strâng mânile băiatului; apoi, ea nu se mai împotriveşte şi Ion se ridică stăpân peste zări. Par'că le-ar cuprinde, să le dea Rozaliei, care-şi odihneşte pântecele însămânţat cu neamurile viitoare. Şi iarăşi trec întunecimi. Zilele se-amestecă'n iureş şi Ion nu ştie pe care s'o aleagă. Când se face dinnou dimineaţă, stau într'o odaie de Paşte, sub icoane. „Par'c'am fi tată şi mamă . . ." — „Om fi, Ioane!" — „Dacă maică-ta n'a să mi te dea de nevastă, am să te fur . . ." Rozalia îşi ascunde faţa şi se bucură lângă umărul lui. Contururile se pierd până undeva, în copilărie, şi-i numai joc de lumini, o necontenită amiază, pe care nici măcar regretul nu reuşeşte s'o'ntunece.

Rozalia . . .

Un ciocănit în gratiile ferestrei îi scutură gândurile.

— Apropie-te, băiete! Ori dormi?

Ion privi mirat mogâldeaţa îngenunchiată din ogradă şi n'o recunoscu.

— Nu te teme. Eu îs, Ivan.

— Ivan? — şi băiatul se miră şi mai mult. — Da' ce vrei?

— Ţi-am adus ceva. Nişte mere straşnice. Şi, dacă ţi-i urât, putem sta oleacă la taifas.

Ion râse încet.

— Nu prea'nţeleg, măi băiete, cum de ţi se mai face-a râde...

Condamnatul nu conteni, însă spuse:

— Ştii dumneata, moş-Ivane, dece mă spânzură domnu' Dreher?

— Îi fi pus vr'o blăstămăţie la cale, turcule!

— Hm! Hm! Sigur... — îl maimuţări Ion pe wachtmeister. — Am luat nişte ciocolată dela un ofiţer rus. Şi-mi pare, dacă mă gândesc bine, că sămăna cu dumneata la vorbă.

Ivan tresări.

— Şi nu numai atâta, — continuă băiatul, — da' par'că avea şi chipul dumitale, numai că mai frumos, nu sbârcit ca un pădureţ. Dumneata ai un băiat în Rusia, nu-i aşa? Lasă, că ştiu eu. Acuma, Ivane, să nu mă'ntrebi dacă nu vreau să ies de-aici, că nu vreau. Şi nu mai lăcrăma, că mâne-poimâne ţi-i vedea băiatu'! Îi un ofiţer mândru ca un măr înflorit... Şi-acum, hai de-mi spune o poveste, moş Ivane, şi, când te-i duce, să iei cu dumneata şi traista aceea de sub perete, că Rozalia a uitat-o aici.

Cerul se tulbura la răsărit; bruma roză depe dealuri luneca spre văile satului, bul-

bucindu-se sub nourii de dimineaţă, cari clădeau cetăţi de coşmar între luceferii stinşi şi biserici vaste de-azur. Lumina se furişa prin case, inundând cu palori suave obrajii oamenilor şi-ai icoanelor. Un vânt cald se desprinse dintre răchiţile somnoroase ale haturilor şi, după-ce curse limpede prin porumbişti, spre uliţe, — trecu peste colb, stârnindu-l în valuri mici, cari tremurau ca frunzele, ca, apoi, să formeze vârtejuri repede oprite în nuielele uscate ale gardurilor.

La gară, vântul hotărî să facă inspecţie. Se uită prin geamuri: nimeni, nici în birouri, nici în magazii, nici la etaj, unde erau locuinţele impiegaţilor. Sforţându-se, vântul îşi opinti umărul şi deschise o uşă. Totul era vraişte. Scaune răsturnate, hârtii pe jos, fire de telefon tăiate.

„Nimeni, nimeni, nimeni . . ."

Un pustiu de moarte în toate încăperile. Între ramurile de viţă, puii de vrabie mai piuiau în somn; un câne traversa agale liniile; caprele părăsite ale şefului de gară păşteau slobode în grădină.

Vântul o luă încet, jucându-se cu nişte fire de nisip, printre şine, în direcţia cantonului de Molodia-Derehlui[1]). Semaforul de lângă moară închidea inutil drumul unui tren imaginar. Dincolo, era câmpul, în care fremătau, ca o mare, grânele. Gândaci smăl-

[1]) Astăzi: *Cosmin.*

ţuiţi circulau tacticos printre tulpine, stârnind roua, care se scutura îmbelşugat, oglindind cerul din-ce-în-ce mai împurpurat.

Părintele Avacum îşi deschise ochii, lăsându-i să călătorească pe covor până la fereastră. Ar fi vrut să mai doarmă, însă dimineaţa apropiată îl stingherea şi, amintindu-şi de Tecla, se sculă imediat. Îşi îmbrăcă în grabă reverenda şi, după-ce se spălă, ieşi în ogradă, stârnind câinii, cari, văzându-l, începură să latre veseli.

„Par'c'am îmbătrânit cu zece ani în noaptea asta. Nu-i de mirare..." — se gândi cu amărăciune, traversând ograda, care se lărgea ca o câmpie în lumina tulbure a dimineţii.

Era atâta tăcere în sat, încât preotul, aşa cum trecea dealungul gardurilor măcinate de timp, părea supravieţuitorul unui cataclism universal, — supravieţuitor blestemat de soartă să rătăcească prin golul unui început de zi nesfârşită.

Ajungând la biserică, descuie poarta, care se deschise cu scârţâit aspru de rugină, şi intră cu teamă, ca şi cum ar fi intrat într'un mormânt. Întunericul îl isbi cu pumni moi în ochi. În naos, se-opri, aşteptând să-şi deprindă privirile cu nourii de cenuşiu greu, aruncaţi în toate ungherele bisericii. Îl văzu întâiu pe Isus, binecuvântând tăcerile; apoi, desluşi iconostasul, cu sobor de liturghie mi-

nunată; în cele din urmă, o găsi pe Tecla, de care se-apropie în vârful picioarelor.

Femeea, răpusă de-oboseală, dormea.

Văzându-i paliditatea feţei, preotul se temu ca Tecla să nu fi murit cumva, însă, plecându-se asupra ei, constată că dânsa respiră şi, lovind-o uşor pe umeri, o trezi.

Uitându-se în ochii părintelui Avacum, ştiu numaidecât că totul a fost în zădar şi se ridică în genunchi.

— Părinte paroh, oare m'or lăsa să mai vorbesc odată cu Ion?

Preotul o linişti că da, — şi, ajutându-i să se scoale, o duse afară, în curte, unde nările femeii aspirară cu putere aerul proaspăt, brumos, care-o învioră, redând agerime trupului amorţit de zăcerea pe lespezile bisericii.

— Vină întâiu pela mine, să bei un pahar de lapte, ca să te'ntăreşti.

Biserica rămase singură, ca la pregătirea unui miracol; totuşi, nici un semn nu veni pentru îngeri, deşi faţa Mariei-Domnului se luminase de soare pe icoane.

Pe Dreher îl durea capul. Dormise incomod, cu fruntea pe birou, şi gâtul îi înţepenise, iar pe limbă simţea un gust amar, de cocleală, ca după o noapte petrecută în beţie şi fum de ţigară. Dupăce-şi turnă apă pe

gât, ca să se mai desmeticească, se duse să-i trezească pe jandarmi.

Copacii începură să se aurească pe dealul Volocei. Măgurile se limpezeau în albăstrimea cerului, care isgonise nourii cu întunerice în hăurile apusului, unde se prăbuşeau într'o cascadă uriaşă de neguri. Deodată, sfâşiind azururile, soarele se-arătă din spuma alburie a răsăritului, ridicându-se ca o corabie dintre valuri. Lumina, pură, strălucitoare, inundă ţarinile şi satul, trezind oamenii, animalele şi ierburile. Argintul ei cădea în snopi peste case, schimbându-le la faţă.

Ion se-apropie de fereastră. În ochiul său, lumina intra victorioasă, aprinzându-l. Băiatul aspiră întreaga dimineaţă, cu toată prospeţimea ei, în piept, umplându-l cu miresme de câmpie. Apoi, îşi aprinse o ţigară şi, jucându-se cu fumul, îl împrăştie în cercuri largi spre tavanul sgrunţuros şi cenuşiu.

În curând veni Redniczek, aducându-i un lighean cu apă şi-un prosop curat.

— Spală-te, măi, ca să nu te duci ca o capră râioasă pe lumea cealaltă, — îi spuse jandarmul, rânjind cu o gură până la urechi şi cinic; totuşi, evită să-l privească în faţă pe băiat.

Ion râse cu hohote, ca de-o glumă reuşită, aşa că Redniczek se sperie şi se grăbi să iasă din beciu.

Dând de Honig în cancelarie, îi spuse dușmănos:

— Știi că are haz protejatul dumitale?

— Deh! Toți avem haz astăzi . . . Și Dreher, și Aluion, și dumneata, și eu . . . Vom plesni de-atâta haz!

Redniczek isbi furios ușa, iar Honig isbucni într'un râs care semăna cu lătratul unui câne bolnav — și râsul dură până la intrarea lui Dreher.

— Ești teribil de bine dispus, Honig.

— Într'adevăr, domnule wachtmeister. Am un umor natural, care resistă și între hiene, — și aproape că strigă, deși glasul îi era răgușit: — Îs atât de bine dispus, că ți-aș trage un glonte'n burtă, ca să crăpi ca un porc. Asta-i cea mai vie dorință a mea.

Mânile lui Dreher se crispară. Totuși, se stăpâni și spuse cu cel mai amabil ton depe lume:

— Am o presimțire amuzantă, iubite Honig... Că, în cel mult o săptămână, frumoasa dumitale soție va fi văduvă . . .

— Știu de mult că ești amator de spirite reușite, scumpa mea canalie. Gluma dumitale-i bună. Numai că nici eu nu mă las mai pe jos . . . În drum spre Hliboca vom traversa pădurea dela Chicera. Simpatic, nu? Și e foarte posibil ca Redniczek, amicul nostru comun, să se trezească, fără să aibă habar de unde, cu un glonte în spinare. Din-ce-

în-ce mai bine, nu? Ceilalţi jandarmi nu contează. Şi, fii atent, Dreher, am să-i dau cuiva cu patul puştii, ca unui câne turbat, la cap şi-l voiu jupui de viu. Ei, ce spui?

— Bine, vom vedea, Honig. De fapt, aş putea s'o termin aici cu dumneata.

— Nu, nu poţi, admirabila mea bestie. Eşti laş. Te temi de conştiinţa dumitale şi, aici, nu poţi improviza şi cu mine o curte marţială, după paravanul căreia să te simţi fără nici o pată pe suflet... Evident, aceasta presupunând că există aşaceva în trupul dumitale.

— Dragă Honig, eşti un ticălos. Totuşi, nu-mi vei face nimic. Ştii dece!

— Mărturisesc sincer că nu ştiu.

— Pentrucă vei dezerta. Adică... — dar Dreher nu isbuti să sfârşească: Honig îl şi pălmuise, din toată puterea, peste amândoi obrajii.

Wachtmeisterul încercă să scoată revolverul, însă jandarmul i-o luă şi deastădată înainte şi-l lovi peste mână, aşa că arma căzu pe birou.

— Nu face prostii, Dreher! Avem timp...

— Biata dumitale soţie...

— Dacă mi-o mai aminteşti odată, te plesnesc iarăşi peste bot!

Redniczek veni, anunţând că oamenii au început să se-adune în faţa primăriei.

— Mai avem timp. Vreau să se strângă întreaga comună. Caii sunt pregătiţi?

Ion se spălă cu grijă, până la brâu, însă rana dela ochiu îi picura mereu, murdărindu-i obrazul. Când termină, îşi fricţionă pieptul şi plescăi cu palmele apa, ca şi cum ar fi fost la părâu.

Honig se minună de-atâta tărie, dar nu spuse nimic, ci afectă o bună dispoziţie, care-l contamină imediat pe Ion.

— Gata? Vin să mă ia?

— Nu, încă nu. Eşti aşa de grăbit?

— Nici o grabă! Am destulă răbdare. Mai multă ca Dreher, care era cât pe ce să mă omoare as' noapte.

Se auzi sgomot de voci amestecate. Wachtmeisterul vocifera enervat, dominând murmurele, — şi totul suna straniu în dimineaţa asta clară şi cu lumină îmbelşugată, risipită până şi pe zidurile jilave ale beciului.

Băiatul ascultă încordat şi se-agită:

— E maică-mea! Ea e . . . Mi se pare că nu vor s'o lase să mă vadă. Domnule Honig, te rog . . . Du-te şi adu-mi-o . . .

Peste puţin, Tecla intră sfioasă, ca şi cum ar fi intrat într'o biserică. Dând ochii cu băiatul, i se făcu întuneric mare şi, gata să cadă, se sprijini de peretele sgrunţuros şi cu urme de sânge închegat.

Ion veni lângă ea şi-i luă mâna.

— Nu-i nimic, mamă. Cu ori fără ochiu, tot am să mor. Nu te mai întrista ... Rana nu mă doare. Atâta, că mă ustură oleacă ... Hai, șezi aici, lângă mine. Ce-i nou pe-acasă?

— Acasă? Acasă ...

Tecla par'că n'ar fi dat de ani întregi pe-acasă. Totuși, isbuti să răspundă:

— Ce să fie? Joiana-i tristă și rage 'ntr'una.

— Săraca Joiana ... Mamă, s'o duci regulat la păscut ... Să-i cumperi un lanț nou ... Cel vechiu o roade la grumaz ... Maică, după icoana lu' sfântu' Gheorghe am ascuns două coroane ... Le-am câștigat anul trecut, cu colinda. Voiam să-mi cumpăr niște hulubi frumoși, albi, cu ele. Amu, că eu n'oiu mai putea, să-i cumperi mata, maică ... Și să ai grijă de câne. Să moară de bătrânețe, nu altfel!

— Lasă, băiete, că, până să te spânzure, mai sunt câteva ceasuri și, pân' atunci, a da Dumnezeu și-or năvăli Rușii în sat ...

— Nu, maică, nu. Eu trebuie să mor.

Tecla se revoltă din întreaga ființă:

— M'am rugat toată noaptea. M'am rugat și-am plâns ... Nu se poate să nu m' asculte Dumnezeu! El m'a asculta, dragul meu, trebuie să mă asculte, că tu ești curat ca lacrima și trupul ți-i încă ne 'ntinat ...

Ion îi mângâie fața.

— Dumnezeu l-a lăsat şi pe fiul său să moară, maică. Oare cine poate şti ce socoteli nepătrunse sunt deasupra noastră? Hulubii îs curaţi ca lumina soarelui şi uliul tot îi prinde şi-i sfâşie . . .

Tecla începu să plângă.

Ion îngenunchie şi-şi puse capul în poalele ei. Mânile femeii se sbăteau şi băiatul se gândi la sborul alb al hulubilor, pe cari şi-i dorise de-atâtea ori.

Roua evapora încet, împrăştiind miroznă proaspătă deasupra satului tăcut ca o Duminică. Oamenii se-adunau în faţa primăriei; se-apropiau fără sgomot, abia păşind, aşa că tălpile par'că lunecau pe scoarţa drumurilor; veneau îmbrăcaţi în haine curate, de sărbătoare, şi se strângeau în pâlcuri mici, abia şoptindu-şi, ca vorba lor aspră să nu fie surprinsă de jandarmii cari circulau printre dânşii.

Soarele se revărsa solemn peste copacii dealurilor, împărtăşindu-se în egală măsură oamenilor şi pietrelor drumului. Lanurile se 'nvălurau ca o mare de aur, iar ciocârliile plouau stropi de cântec peste ogoarele ce-şi tălăzuiau uniform nemărginirea de lut. Nimic din ale pământului nu era mohorît în dimineaţa asta şi, totuşi, o nelinişte îngândura văsduhul, contaminând fruntea oamenilor,

cari se-adunau cu smerenie, ca la o ciudată liturghie barbară.

— Oare dece nu trag clopotele la biserică? — îl întrebă un plod pe taică-său.

— La sărbătoarea asta nu se trag clopotele, băiete... Da' cine dracu' te-a adus încoace? Ian şterge-o de-aici!

Copilul o sbughi, căci n'avea poftă să fie urechiat, însă nici prin gând nu-i trecu să părăsească piaţa, ci se-amestecă într'un grup de alţi copii, cari aşteptau cu limba scoasă, sub nişte răchite, spectacolul, întrebându-se dacă el va fi cu muzică şi voie bună ca la un hram.

Unii săteni, mai din marginea comunei, se informau dela ceilalţi asupra evenimentului —şi curgeau atâtea înjurături la adresa lui Dreher, încât ar fi acoperit şi-o mănăstire domnească.

Fetele veniseră ca la nuntă, cu flori în mână şi mirare în ochi. Şopteau emoţionate şi-şi lungeau gâtul către jandarmerie, aşteptând să se-arate alaiul — cu chiuituri şi pocnete de armă.

Sosind părintele Gavriil Străinul, preotul de ajutor, se 'ntinse tăcere deasă asupra adunării şi oamenii îl înconjurară imediat.

— Îl spânzură, dragii mei. Nu-i nimic de făcut. L-am întâlnit pe Dreher şi-am vorbit cu dânsul. Bocetele Teclei şi 'ndemnurile părintelui paroh nu i-au muiat inima.

Ura clocotea în ţărani, însă puştile jandarmilor slipeau în soare şi preotul trebui să tacă.

— Oare când îl aduc? —întrebă o femee.

— Da' ce, babă hăi? — se sborşi Ivan, care se ostenise şi el până lângă spânzurătoare. — Ţi-ai prăpădit răbdarea'n cânepă? Ori crezi c'ai venit la comédie? Bietu' copil îşi pârjoleşte inima şi dumitale ţi se face a-l vedea mai degrabă atârnând de funie!

— Mă tem c'au să dea Ruşii peste noi! —se nelinişti Anselm, şoptind îngrijorat altui jandarm, care tot măsura cu privirea şoseaua spre Cernăuţi.

Dăruindu-se din plinătatea marilor sale lumini, soarele se 'nălţa fără grabă pe drumul reavăn de mult azur.

— Mamă, când s'a găta răsboiul şi tata a să vină acasă, spune-i c'am fost cuminte şi că te-am ascultat . . . Spune-i că te-am avut drag, tare drag . . . — şi-şi trecu degetele peste faţa palidă a femeii, ca şi cum carnea lui ar fi vrut să păstreze până dincolo de moarte tiparul obrajilor, pe cari îi înfrigurau desnădejdea şi neputinţa de-a-l salva pe copil.

Tecla făcea sforţări supraomeneşti să-şi oprească lacrimile, însă ele continau să curgă încet, ca să cadă pe mânile băiatului, arzându-i-le.

— Maică, să nu plângi, maică. Dacă-i plânge prea mult, oiu fi nevoit să duc pe cealaltă lume toate lacrimile tale într'un butoiu pe spinare. Tu eşti bună şi nu vei vrea ca Ion al tău să se canonească în felul aiesta... Nu plânge! Să nu mai plângi, maică...

De-afară, se-auzeau voci înăbuşite.

Temându-se că Dreher le poate întrerupe în orice moment convorbirea, începu să-şi spună tot mai repede dorinţele:

— Să vii din-când-în-când cu taica la mormântul meu. Să-mi vorbiţi ca şi cum aş mai trăi. Maică dragă, maică dragă, cât aş vrea să mai trăiesc, să alerg prin câmp, să mă hârjonesc cu Hector, să-i dau fân Joianei... Să-mi netezeşti părul, ca acuma...

Apoi, se 'ncurcă şi roşi. Totuşi, îşi birui jena şi, în cele din urmă, zâmbi:

— Ţi-o aduceam pe Rozalia în casă, că m'aveam bine cu dânsa... Iartă-mă, maică. Nu se cade să-ţi vorbesc despre asta, dar vreau să ştii c'am avut-o tare drag... Ca pe tine, maică... Să-i spui lucrul aiesta, maică, să-i spui... Şi să-i mai spui c'am iertat-o, c'am înţeles-o... Să te duci încă astăzi pela dânsa. Mă tem c'am să 'ncep a plânge. Mi-i că mă va 'nfricoşa ceasul acela cumplit, care vine. A să mă doară, maică. A să mă doară groaznic, pentrucă încă n'am cunoscut femee... Uite... aici mi se va

frânge osul. Maică, sărută-mă aici, unde are să-mi pună ştreangul ... N'a să mă doară... n'a să mă mai doară ...

Jalea răscolea întreaga fiinţă a Teclei. Nu putea vorbi. Lacrimile îi curgeau pe-obraji, dar se silea din răsputeri să zâmbească.

— Nu te-or spânzura, Ionică!

Lacrimile continuau să curgă şi femeea nu ştiu ce să mai facă. Vru să-şi astâmpere mânile, cari se sbăteau ca două păsări, — şi nu reuşi; par'că le ducea un vânt sălbatic.

— ... să le spui tuturor prietenilor mei să nu mă uite ... să vie şi dânşii câteodată pela mormântu' meu ... Luca Urâtu să-mi cânte din fluier ...

Se-auziră paşi şi Tecla îl strânse la piept pe băiat.

— Ioane ... Ioane ...

Uşa se deschise larg.

— Ioane, nu te teme ... N'au să-ţi facă nimic ...

Wachtmeisterul o smunci cu brutalitate, însă băiatul se-agăţă cu ultima putere de mânile ei.

— Maică ... maică ... ţi-am spus să nu plângi ... ţi-am spus aşa nu pentrucă n'aş vrea să duc lacrimile tale ... Dacă-ţi face bine, plângi, maică ... Plângi, sunt în stare să duc pentru tine toate lacrimile din lume... Maică ... Rozalia să nu ... Să-i spui tatii... Rozalia ...

Redniczek o scoase pe Tecla din beciu. Femeea o luă, ameţită, spre piaţă. Nu mai plângea. Atâta — că murmura mereu ceva despre împărat, despre Dreher şi despre sfântul soare.

Ion o mai văzu prin fereastră. Ar fi vrut să alerge după dânsa, însă un brânciu al lui Dreher îl readuse la realitate.

— Iat'o pe Tecla! — strigă cineva, arătând cu mâna, şi toată lumea se 'mbulzi într'acolo.

Ajutată de-un ţăran, femeea înainta clătinându-se. I se făcu loc şi Tecla se putu apropia de spânzurătoare. Lacrimile i se uscaseră. Privi atât de straniu împrejur, încât sătenilor le păru că dânsa nu mai recunoaşte pe nimeni.

— Cămaşa i-i pătată de sânge, — spuse părintele cooperator Gavriil Străinul.

— I-au scos un ochiu... — explică Tecla, care-l auzise.

— I-au scos un ochiu lui Ion! — trecu prin mulţimea înfiorată.

Sătenii nu mai discutau. Jandarmii, nedumeriţi şi temându-se să nu urmeze, spontan, un atac general, făcură dinnou uz de patul puştii, lovind besmetic în dreapta şi'n stânga.

Anselm trimise o ştafetă la Dreher, să-i raporteze că sătenii se-agită.

Căutând printre oameni, Tecla o descoperi pe mama Rozalici; se 'mbrăţişară'n tăcere şi nu se mai despărţiră.

Wachtmeisterul îşi făcuse cu îngrijire toaleta. Nasturii de metal străluceau ca aurul, iar decoraţiile — „Signum laudis", „Tapferkeitsmedaille" şi altele, cu duiumul — îi înstelau tunica proaspăt curăţată cu benzină.

Aruncând o ultimă privire în oglindă, culese depe guler un fir de păr şi, găsindu-se însfârşit ireproşabil, ieşi în curte.

— Honig, dumneata să mi-l scoţi din beciu pe condamnat, iar dumneata, Redniczek, îl vei escorta. Teichert va duce caii, căci e posibil să nu ne mai întoarcem pe-aici. Va trebui să părăsim imediat comuna. Într'o oră vom fi dincolo de Chicera.

— Domnule wachtmeister, nu Redniczek, ci eu îl voiu escorta pe condamnat, — se opuse Honig, păşind hotărît în faţa lui Dreher şi privindu-l atât de ne 'nduplecat, încât wachtmeisterul socoti că e mai prudent să se retragă la perete.

— Nu ţi-am cerut părerea, — se 'nfurie Dreher. — Eu ordon, iar dumneata execuţi. Fără discuţie!

— Dragă domnule wachtmeister, la ce bun să ne mai certăm? Condamnatul nu va

putea merge pe jos până la locul de execuţie, aşa că-l voiu lua cu mine, călare.

— Eşti în stare să dispari cu dânsul. Prefer să-l iau cu mine . . . — însă Honig îi tăie cu un gest ascuţit vorba.

— Dreher, pe condamnat îl duc eu, — şi, fără să mai aştepte răspuns, îi întoarse spatele.

Wachtmeisterul, neputincios şi livid de furie, i se-adresă lui Redniczek:

— Act de insubordonare făţişă! Ai văzut?

Jandarmul înălţă din umeri:

— Îl veţi denunţa la Hliboca. Pân' atunci, să nu complicăm lucrurile . . .

Dreher trebui să cedeze.

— Fie şi-aşa! Ai dreptate . . . N'are nici un rost să mă cert aici cu dânsul. Hm! Dar o să vadă el . . . Ce crezi? Voiu putea obţine condamnarea lui la moarte? Ce mai întreb? Sigur c'o voiu obţine . . .

Honig ieşi din beciu cu Ion, care, dând de Dreher, avu o mişcare instinctivă de groază. Wachtmeisterul rânji şi-i făcu semn lui Redniczek să aducă un cal; Honig îl încălecă şi, prinzându-l de subsuori pe băiat, îl aşeză înaintea sa.

— La revedere, Dreher! — îi flutură jandarmul, salutându-l ironic, cu un deget la cozoroc.

— Redniczek, — se-alarmă wachtmeisterul, — să ştii că ne scapă, — şi-l apucă, nervos, de braţ.

— Nici o grijă, domnule wachtmeister...

— Crezi, Redniczek? Îţi iei dumneata răspunderea?

Jandarmul îşi eliberă braţul şi-i fu şi lui silă de omul acesta, laş şi, totuşi, crud ca o fiară din cele mai sălbatice.

Calul păşea lin, abia săltându-şi povara.

— Ştii, Honig? Şi tata mă lua aşa, când mergeam toamna în câmp. Par'că ne-am duce la plimbare...

— Poate că nici nu facem altceva decât ne ducem la plimbare...— spuse jandarmul şi se posomorî.

— Nu, Honig, nu, nu vorbi aşa. Acolo, sus, după copacii aceia, e spânzurătoarea. Vrei să opreşti calul oleacă? La dreapta, mai încoace, se deslueşte casa Rozaliei... O vezi? Ajută-mi... — şi se ridică în picioare, dar nu descoperi pe nimeni în ogradă.

— Mă băiatule, — începu Honig, — ui-te acolo, pe dealuri... În partea aceea nu's nici jandarmi, nici spânzurătoare... Acolo ai putea fi slobod ca vântul...

Dacă Ion i-ar fi spus: „Să mergem într'acolo, Honig!" — poate că jandarmul ar fi dat pinteni calului şi nu s'ar mai fi oprit decât în mijlocul pădurii, însă băiatul îi arătă

orbita goală, peste care atârna pleoapa crăpată, şi nu spuse nimic.

— Cum vrei, băiete, — şi jandarmul oftă şi, deodată, găsi că soarele luminează asupra unei lumi fără nici un rost.

Trecură de biserică; încă vre-o zece-cin'-sprezece minute — şi erau în piaţă. Casele străluceau ca omătul şi grădinile înviorau cu miresme de călăpăr văsduhul, iar pomii aruncau umbre bogate peste drum. Rândunelele tăiau ca nişte săgeţi aierul şi, uneori, deveneau atât de îndrăzneţe, încât atingeau cu aripa botul catifelat al calului.

— Ioane, poate ai vre-o dorinţă . . . Spune-mi-o . . . Nu vrei să ne-abatem pela Rozalia?

— Nu, Honig, nu! Înainte, drept înainte...

Căldura creştea pe nesimţite; ici-colo dacă mai era un strop de rouă în umbra gardurilor.

— Honig, tu eşti foarte bun.

Jandarmul se gândi că nu merită aceste cuvinte şi se răsti:

— Lasă asta!

— Zău, Honig, eşti foarte bun.

Jandarmul îşi şterge sudoarea depe frunte. Acolo, după cotitura drumului, e spânzurătoarea. El, Honig, se duce să-l dea pe copilul acesta în mânile călăului. Apoi, retragerea spre Hliboca. Dreher îl va denunţa. „Să-l împuşc?" Oboseala îl doboară. I se

face somn şi-ar vrea să meargă aşa, legănat de cal, până la capătul lumii. „Sau chiar şi mai departe . . .” — şi iar simte gust amar pe limbă.

Aude ca printr'o apă întrebarea lui Ion:

— Oare dece trebuie să mor?

Urmat de Redniczek şi de Teichert, wachtmeisterul o luase la galop, căci întârziase distrugând la jandarmerie totul ce-ar fi putut folosi Ruşilor.

— Teichert, — strigă el din goana calului, — du-te 'nainte şi ia măsuri ca execuţia să decurgă în ordine. Totul să fie pregătit, că, dealtfel, e vai de pielea dumitale!

Dreher se opri în dreptul casei lui Avacum.

— Redniczek, descalecă şi uită-te dacă popa s'a dus la primărie.

Jandarmul se conformă şi se 'ntoarse imediat.

— Să trăiţi, părintele încă nu s'a dus.

— Lua-l-ar dracu'! Aşteaptă aici, până-l scot din bârlog. Te pomeneşti că nu vrea să se supună ordinului. O fi bozumflat că n'am admis să-l precistuiască pe condamnat . . .

Descălecă şi intră în ogradă, întimpinat de-o droaie de câni, cari îi ameninţau, arătându-şi colţii, pantalonii.

Părintele Avacum deschise uşa.

— Cum, sfinţia-ta, încă n'ai îmbrăcat ornatele?

— Ascultă, domnule Dreher, aici nu ordoni dumneata!

— Nu ordon eu? — se 'nfurie wachtmeisterul. — Am să-ţi arăt cine ordonă!

Părintele Avacum nu se sinchisi de furia lui Dreher, ci-şi întoarse faţa, spunând cuiva dindărătul uşii:

— Palamare, poftește-l pe domnu' wachtmeister să m'aştepte'n drum, — însă nu mai fu nevoie de intervenţia paraclisierului, căci Dreher, ale cărui buze tremurau de mânie, părăsi curtea.

Reintrând în casă, Avacum îi dădu palamarului traista cu odăjdii şi luă cele necesare împărtăşaniei.

— E-o zi peste puterile tale, — şopti Pulcheria.

— Să nu ne gândim la noi... Tot cugetul nostru numai către Dumnezeu, — şi-o sărută pe frunte.

— Însfârşit! — zâmbi Dreher urât, când îl văzu pe preot ieşind din ogradă. — Haide, ceva mai repede, părinte... Ceeace facem noi astăzi e operă morală. Trebuie să-l mustri vârtos pe condamnat, să-l...

Părintele Avacum păşea ca beat. Odată, pela jumătatea drumului, se şi împiedică de-o piatră şi se clătină ca lovit în genunchi.

— Ai îmbătrânit, părinte, ai îmbătrânit! — spuse wachtmeisterul, cu falsă compătimire. — Ar trebui să ieşi la pensie, ca să-ţi mai odihneşti şi mata oasele...

Preotul nu răspunse. Poate nici nu auzise. Păşea ca halucinat. Soarele ardea acuma fără milă pământul. Sub privirea batjocuritoare a lui Dreher, palamarul se-apropie să-i dea braţul, însă Avacum, îndârjit, refuză cu o mişcare a capului.

Ca să-şi facă puţin curaj, rememora din teologia pastorală întreg capitolul despre tratarea celor osândiţi la moarte.

„Cum să-l mustru pe copilul aiesta? Achelis... Ce-a spus Achelis? Aha!... Die Vorbereitung der Verbrecher zur Hinrichtung ist das schwerste Stück der Seelsorge an Gefangenen... Adevărat! Doamne, Doamne..." — şi începu să se roage în sine. — „Precum şi noi iertăm greşiţilor noştri... greşiţilor noştri... Dar ce-a putut să greşească Ion Aluion oastei acesteia cu sute de generali?... Un biet copil va fi spânzurat... Dumnezeule mare!" — şi-o picătură de sudoare îi lunecă în ochiul stâng, provocându-i usturealâ; îşi ridică mâna, să şi-l şteargă; deodată, aspru, glasul lui Dreher răsună lângă preot:

— Plângi, părinte, plângi? — şi strigă mânios: — Trădătorii nu trebuie să se bucure de compătimirea patrioţilor!

Părintele Avacum tresări speriat:

— Nu, nu plâng, — şi, în gând: — „Doamne... copilul... copilul aiesta... Bestiile, oh, bestiile!" — şi crucea îi atârna greu sub braţ; palamarul ţinea cadelniţa în mână şi preotul îşi spuse că ea zăngănea ca nişte lanţuri grele, de temniţă.

Câţiva nouri lunecau leneş şi se disolvau în azurul profund al dimineţii. Totul, ca de-obiceiu. Casele, pomii, drumul... Pace şi linişte — o zi admirabilă de vară.

„Principalul cuget al păstorului sufletesc trebuie să fie mângâierea condamnatului întru îndemnarea la pocăinţă..." — şi-i răsări în minte figura profesorului de pastorală, însă ea se topi repede într'o ceaţă fină, care prindea să 'nvăluiască gândurile părintelui Avacum. — „Ce păcate poate avea copilul acesta? Pedeapsa cu moartea e un mijloc de îndreptare... pentru ceilalţi... pentru ceilalţi... în sufletul cărora se 'ncuibează frica... Va-să-zică e un fel de film moral, cu învăţăminte bune pentru domnii cari şi-au plătit biletul şi şed comod în stal... Doamne, iartă-mă, că păcătuiesc cu gândul..." — şi se cutremură înfricoşat.

Iar îl înspăimântă vocea behăită a lui Dreher:

— Predica ai compus-o de-acasă, părinte?

— Ce predică? — şi Avacum făcu un gest ca pentru alungarea unei muşte.

Wachtmeisterul rânji:

— Predica despre urmările cele rele ale păcatului... Nu, zău! Îmbătrâneşti, îmbătrâneşti, părinte...

„Dreher a 'nceput să mă tutuiască... Dreher a 'nceput să mă tutuiască... Îmbătrânesc, nu mai impun respect..." — şi preotul se gândi la lucruri mici, fără nici o importanţă; făcu un efort, să revină la rugăciuni, însă nu-i treceau decât fleacuri prin cap. „Oare ce s'a 'ntâmplat cu mine?" — se 'ntrebă disperat, ridicându-şi ochii la cer.

Glasul wachtmeisterului creştea, se umfla ca un aluat de cenuşă; nota lui oarecum oficială avea monotonii cari îl exasperau pe părintele Avacum.

— Trădarea îşi taie drum tot mai larg în rândurile sătenilor... Zilele trecute, colegul meu din Voloca a descoperit şi el un caz de spionaj. Omul a fost executat, fără nici un fel de judecată, prin spânzurătoare... Eu sunt mai legal, nu-i aşa, Redniczek? Trebuie să fim foarte severi, părinte, foarte severi! Sfinţia-ta nu e de-aceeaşi părere?

Dreher zâmbea viclean pe sub mustăţi şi clipea enervant din ochi.

— Da... da... — şi părintele Avacum îşi dădu seama cu o secundă mai târziu că a fost laş şi nemernic, şi-i veni să se bată cu pumnii în inimă.

Wachtmeisterul reluă onctuos:

— Nu m'am îndoit niciodată de sentimentele patriotice ale preoţilor bucovineni... Evident, sunt şi excepţii, dar ele nu fac decât să confirme regula. Părintele Gavriil, de pildă, mi se pare că nutreşte sentimente iridentiste...

Continuă încet, cu un fel de-ascunsă voluptate:

— Domnul Honig mi-a spus că predici excelent, aproape ca un iezuit... — şi, ca un medic, care sgândăreşte cu bisturiul o tumoare interesantă: — Te şi aud cum vei arăta sătenilor calea cea dreaptă a patriotismului şi-a dragostei faţă de prea-luminatul nostru împărat, şi cum vei argumenta că viermele a fost strivit pe bună dreptate...

Cuvintele lui Dreher se precipitau ca nişte bolovani stârniţi de-un pas greşit, iar părintele Avacum da mereu şi fără rost din cap.

— Vei spune ţăranilor că moartea prin ştreang e o pedeapsă prea indulgentă pentru vânzătorii de patrie, că un astfel de trădător ar merita să fie jupuit de viu... — însă tăcu, căci, în faţa lor, se ridica spânzurătoarea, ca un braţ de schelet uriaş, ameninţând tăriile cerului.

Fruntea preotului se brobonase de sudoare; wachtmeisterul îl privi drăceşte şi-i şopti:

— Cald astăzi, straşnic cald, nu? — şi, fără să mai aştepte răspuns, reluă: — Te-a-preciez foarte mult. Deşi as' noapte te-ai purtat cam ireverenţios faţă de mine, trebuie, totuşi, să constat că eşti un preot de elită . . . Aş putea spune că aştept cu multă nerăbdare ca trădătorul să piară cât mai curând . . . şi pe motivul că sunt dornic să ascult predica... nu numai pentrucă e de datoria mea să constat executarea sentinţei . . .

— Da . . . da . . .

Buzele lui Avacum erau uscate; îşi trecu limba peste ele şi 'ncepu să se roage cu toată ardoarea; privirile îi fugeau mereu spre pământ şi drumul îi păru o funie imensă, aruncată peste sat.

Un stol de vrăbii se ridică depe-un gard şi vâjâi ca o tolbă de săgeţi. Se-aşezară pe gardul vecin, ciripind într'o ceartă veselă de cumetre. Avacum le-auzi şi-ar fi vrut ca oamenii să fie fără griji şi păcate, asemenea sburătoarelor sau ierburilor.

Sătenii se uitau cu sufletul adunat în ochii pe cari şi-i deschiseseră mari, să nu le scape nimic. Priveau încordaţi grupul de lângă spânzurătoare; totul se irealiza, se subţia, ameninţând să se transforme în albăstrimi de apă adâncă sau de cer.

O femee cu glas hârşcâit începu să tusească şi cineva o ghionti:

— Taci, lua-te-ar dracu'!

Un moşneag şopti:

— Tu, ui-te ce palid îi părintele paroh...

— Trăsni-i-ar Dumnezeu!

— De te-ar auzi sfântu' ...

Deşi Dreher, care, de teama Ruşilor, nu voia să mai tărăgăneze execuţia, se opuse din răsputeri, — totuşi părintele Avacum îl luă la-o-parte pe condamnat şi-l griji.

— Măi băiete, pe toţi ne-aşteaptă moartea. Nu cârti şi nu plânge. Îngerii te-or înălţa la raiu. Ridică-ţi fruntea şi priveşte cerurile. Iată câtu's de-albastre şi nemărginite. Acolo vei sălăşlui întru dragoste şi lumina Domnului ...

Ion sărută crucea şi 'ncercă să se stăpânească, însă lacrimile-l podidiră şi 'ncepu să plângă cutremurat.

— Tu, ui-te că plânge cu sânge!

Printre oameni trecu o mişcare de răscoală, dar Dreher îi stăpâni cu ochii, cari se făcuseră piezişi, ca de bestie felină.

Ion Aluion nu mai avea ochiul stâng. Asta văzuseră bine ţăranii — şi-şi strângeau pumnii.

Dreher îl rupse pe băiat din braţele preotului; Ion sughiţa şi tot da din mânile cari îi spânzurau ca nişte cioturi; fu împins sub spânzurătoare şi Redniczek îi sfâşie gulerul cămăşii, de sub care pielea se ivi învineţită.

— La sfărmat în bătaie păgânul ...

— Ssst! — şi oamenii iar amuţiră de frica wachtmeisterului, care dăduse ordin să se înoade laţul.

Mama lui Ion, care tot morfolise un colţ de batistă în buze, se repezi la copil, însă Teichert o reţinu şi Tecla începu să urle cânește; voia să-şi îmbrăţişese copilul, dar Dreher nu-i permise. Atunci — un moşneag nu se mai putu stăpâni şi strigă:

— Las'o să-şi ia rămas bun, păgânule!

Wachtmeisterul măsură din ochi mulţimea şi, văzând că risca opunându-se, admise cu un scrâşnet:

— Fie! — şi adause printre dinţi, pentru jandarmii din jurul său: — Asta, ca să nu se complice prea mult spectacolul . . .

Apoi, râse cinic, însă, de fapt, nu se simţea la larg având în faţă oamenii cari, acuma, tălăzuiau a răscoală.

Femeea îşi săruta nebunește copilul; deodată, sări ca muşcată de şarpe:

— Sânge, cânilor, sânge . . .

Mânile femeii erau roşii, căci atinsese rana dela ochiu, care, nefiind bine închegată, curgea dinnou, foarte abundent. Anselm, la un semn al wachtmeisterului, îl smunci pe Ion la-o-parte; Tecla ţipa, svârcolindu-se la pământ şi muşcând ţărâna.

— Cin'sprezece anişori . . . cin'sprezece, băiatu' mamei . . . Usca-li-s'ar mânile . . . Şi

tat'-tău îi'n războiu pentru'mpăratu'! Câni-lor, putrezească-vă de vii ciolanele!

Enervat de urletele ei, Dreher o plesni cu cizma peste gură; femeea leşină şi fu luată de sub spânzurătoare. Câţiva ţărani o duseră în cârciumă.

Wachtmeisterul dispuse să se pună laţul. Un cerşitor, ales pentru funcţia de călău, se conformă. Părintele Avacum se ruga, se ruga pentru oastea împăratului, pentru păcatele ei. Ion Aluion nu era vinovat, aşa că preotul crezu de cuviinţă să nu se roage pentru iertarea copilului, ci pentru a osânditorilor, aşa că numele jandarmilor erau pomenite în rugăciuni, nu al condamnatului.

Rana de sub fruntea lui Ion se deschide de-tot la punerea ştreangului. Sângele curge peste cămaşă. Trandafirii roşii ai vieţii înfloresc sub spânzurătoarea asta şi sub cerul peste-ale cărui veşnicii albastre soarele de-argint pluteşte lunecător. Băiatul e urcat pe scăunel; vrea să ţipe, însă mândria, o ciudată mândrie de ţăran, îl împiedică. Lacrimile i se revarsă de sub pleoape. „Dar dece plâng? Dece nu mă stăpânesc?" E cu totul liniştit. Cer mult deasupra. Oameni aici. „Dumnezeu acolo, sus." Şapte jandarmi. Uniforme sclipitoare. Honig plânge. Paraschiva. Părintele paroh Avacum, părintele cooperator Gavriil, domnul director Ioniţă Nimeni. Dreher se strâmbă. Câteva fete bocesc. O

babă își face cruce. Apoi, tăceri mari. „Mâne ar fi trebuit să mă duc în câmp..." Mâne... Sub niște răchite, Stan, băiatul domnului director școlar Ioniță Nimeni... „Ce caută aici, ce...?" Împrejurimile devin aspre, ard în soare. Dealurile — mici, ca în genunchi. Un zâmbet îl luminează larg. „Mama, unde-i mama?" Îl dor picioarele. Îi vine să se lase jos, ca'ntr'un fânaț. Doamne, cum îl privește Stan! Să se lase la pământ, să i se prăvălească toate cerurile peste piept, să-i intre soarele în ochi! „Trebuie să mă așez..." Oboseală crâncenă. „Nu! N'am voie să mă așez. Asta ar însemna să-mi iau singur viața..." Cum stau oamenii, ca niște stane de piatră! „Rozalia-i fată minunat de frumoasă... frumoasă... frumoasă..." Caută să-și amintească zâmbetul ei și nu reușește. Honig își șterge lacrimile. „Oare cu cine se va mărita Rozalia? Cu Damian, cu...?" Soarele îi arde fruntea, amorțindu-i-o plăcut. „Oare dece-a venit Stan? Unde e Luca Urâtu?"[1]). Îl vede pe Iuridovi, care stă întunecat într'un colț sub cârciumă, și, în jurul lui, o mulțime de băieți. „Unde-i maica? Nu cumva a ucis-o Dreher? Maica..." Părintele Avacum se roagă. Se cunoaște după cum își mișcă buzele. Apoi, lui Ion i se pare că stă de-o veșnicie așa, expus sutelor de priviri, și-l încearcă un sentiment de jenă. Toți oa-

[1]) Vezi romanul: *„Viața în pădure"*.

menii aceştia îs aşa de ciudaţi astăzi! Cu încetul, jena i se transformă în orgoliu, un plăcut orgoliu copilăresc. „Ei au venit pentru mine! Oare unde-o fi Luca, să mă vadă?" I se face cald. Uitând că mânile i's legate, vrea să-şi usuce fruntea. Sgomotele au murit cu totul. Par'c' a dat o apă mâloasă peste ele, stingându-le. Aşteptarea nu va mai dura mult. Nu . . . nu . . . nu va dura mult . . . Acuma? Acuma? Oare nimic nu l-ar putea salva? „La ce bun? Ochiul . . ." Amar. Ar vrea să bea apă. Aşa o sete! Îşi dă seama că putea fi salvat. Odată de Rozalia, a doua oară de Honig, însă, întotdeauna, s'a opus ceva din suflet . . . „Dreher face semn . . . face semn . . . face semn . . ."

— O! Ooo . . .

„Sângele . . . sângele . . . Strânge-al naibei laţul! Oamenii . . . Nu doare . . . nu doare . . . moartea nu doare . . ." — şi se bucură enorm de-acest lucru. — „Dar s'a rupt ceva, s'a rupt . . ."

Dealurile, oamenii, cerul — totul s'a prăbuşit.

Limba lui Ion atârnă. Ochiul cel sănătos parcă-i iese din orbită. Mânile i se chircesc, ca arse. Deodată, băiatul se vede la părâu, cu Stan, cu Luca şi alţii. S'au desbrăcat şi se-aruncă în apă, bălăcindu-se fără grijă. Apoi, se-arată o femee cu ţâţe mari, foarte mari, şi cu păr mult pe rădăcina pân-

tecelui. Femeea se-apropie de Ion şi-l cuprinde. Băiatul simte o răscoală şi se lipeşte strâns de ea. O căldură puternică, sfâşietoare şi dulce totodată, îi crestează măruntaiele şi vedenia dispare.

„... moartea nu doare... acuma leşin... acuma ... a ..."

Dreher se-agită:

— Gata?

— Păi abia'nceput să moară! — se răsteşte un om de lângă dânsul.

Tăcere. Toţi aşteaptă. Părintele Avacum şi părintele Gavriil se roagă în gând. Sătenii, unul câte unul, îşi ridică pălăria. Soarele varsă foc peste ţarini şi oameni.

Tecla iese, împletecindu-se, din cârciumă şi strigă ceva.

Toţi aşteaptă. Soarele bate cu aur peste spânzurat. Ochiul scos pare un scaiu negru. Câteva muşte înconjoară gura lui Ion.

Un jandarm se-apropie de wachtmeister.

— Cârciumarul îşi spune c'a văzut o patrulă rusească lângă staţie.

Dreher îşi pierde culoarea, însă nu vrea să renunţe la predica părintelui Avacum, „punctul culminant" al execuţiei. Anselm, ieşindu-şi din sărite, îl trage de mânecă:

— Idiotule, vrei să ne prindă? După toate astea, — şi-i arată spânzurătoarea, — fii sigur că ne-atârnă şi pe noi de ea!

Dreher îl fulgeră din ochi, dar jandarmul nu se sinchiseşte şi-o ia spre gard, unde's

caii. Wachtmeisterul, aruncând o privire de regret asupra părintelui Avacum, face, în cele din urmă, la fel.

Cineva taie funia spânzurătorii şi trupul lui Ion Aluion cade cu sgomot surd.

Soarele e atât de puternic, încât umbra oamenilor pare albastră.

Şapte jandarmi galopau spre pădurile Hlibocei.

— Vezi tu, Redniczek, dacă ieri nu era aşa o căldură de-afurisită, cine ştie dacă Dreher ar fi comis crima asta . . . — spuse Honig, dând pinteni calului.

— Iar filosofezi!

— Nu, Redniczek, nu filosofez. Mă gândesc omeneşte că ziua de ieri şi cea de azi mi-au rupt sufletul. M'au făcut într'un fel neom. Par'că m'am tocit la inimă.

— Honig, treci înaintea mea! — strigă wachtmeisterul. — N'am poftă să mă cureţi, — şi rânji.

Jandarmul scuipă şi se supuse.

Apoi, îşi reluară cu toţii galopul.

Şapte jandarmi . . .

Şi numai şase ajunseră la Hliboca.

Dreher era printre ei.

— Să trăiţi, domnule comandant! Sunt wachtmeisterul Hans Dreher, Kuczurmare[1]). Am onoarea să vă raportez că unul din jandarmii mei în subordine a dezertat.

[1]) Ortografierea austriacă pentru *„Cuciurul-Mare"*.

— Scandalos! Să-mi înaintezi în scris un raport detaliat. Dar ce-ai păţit la mână, că ţi-i aşa plină de sânge?

— M'am înţepat într'un spin, — replică wachtmeisterul, calm, închizându-şi palma.

În curte, ceilalţi cinci jandarmi fumau la umbra unui cireş.

— Să dresăm actele...

— La ordin, domnule comandant! — şi Dreher se-aşează la birou.

Când wachtmeisterul ieşi din cancelarie, jandarmii se ridicară respectuoşi.

— Cald astăzi, Redniczek, nu?

— Da, domnule wachtmeister...

— Bine, Redniczek, bine... Duceţi-vă de beţi o bere... — şi, văzându-l pe Kleist, se bucură din inimă: — Hai, mă, cu mine. Unde-ai fost repartizat?

Intrară în cârciuma de lângă gară.

Soarele vărsa cumplite valuri de foc asupra satului.

Când câţiva săteni ridicară trupul lui Ion Aluion din colbul pieţei, se ivi din direcţia Cernăuţilor, un pâlc de călăreţi.

Veneau Ruşii...

Tecla bocea, iar băiatul îi surâdea lin de dincolo de moarte.

— SFÂRŞIT —

NOTĂ:

Subiectul romanului de față nu e inventat. Ion Aluion a trăit într'adevăr — în comuna Cuciurul-Mare, unde-a fost spânzurat, în decursul războiului mondial, pentru „înaltă trădare". Am crezut de cuviință să schimb numele eroului. Mi-a părut că ar fi o impietate să utilizez numele adevărat al aceluia, pe care o brută de jandarm austriac l-a spânzurat în cine știe ce acces de stranie demență sau crud rafinament.

Relatarea riguros exactă a cazului din Cuciurul-Mare se găsește într'o documentată lucrare a d-lui prof. Dr. Theodor Bălan asupra opresiunilor îndurate de populația Bucovinei din partea autorităților austriace între anii 1914—1918.

Numele real al wachtmeisterului asasin e Johann Drescher. Respectivul s'a sustras pedepsei în urma unui... certificat medical obținut dela un medic desigur inconștient și, pare-mi-se, trăiește (și astăzi!) — după cum am fost informat — la Brăila.

C. S. părintele arhimandrit Dionisie D. Burac (parohul Avacum din această carte) mi-a istorisit de multe ori, cu lacrimi în ochi, drama care-a cutremurat sufletele bieților țărani din Cuciurul-Mare.

Clădirea postului de jandarmi k. u. k. poate fi văzută și astăzi: cei ce pleacă dela Cernăuți în direcția Adâncata cu trenul, să se ostenească la fereastra din dreapta a vagonului și, imediat după canton, în fața podului c. f. r., vor vedea o casă acoperită cu tablă, în care se află actualmente o frizerie. În beciul acestei clădiri, cred că răsună și astăzi gemetele lui Ion Aluion.

În ce privește partea de ficțiune a romanului, dau următoarele amănunte:

Rozalia s'a măritat cu Damian — căci morții se uită repede —, iar Anton Aluion a căzut pe front.

Tecla s'a sfârșit într'un șanț, căci luase obiceiul să bea. Honig — jandarmul cu părul roșu —, ucis de Dreher în drum spre Adâncata, a putrezit fără cruce la căpătâiu.

Apoi, a venit pacea — și oamenii din Cuciurul-Mare abia dacă-și mai amintesc, poate numai ca prin vis, de-un mormânt de mult surpat sub ploile de toamnă...

Precizez că unele amănunte de ordin istoric au fost trecute cu vederea. Dacă ele pot dăuna adevărului, au contribuit în schimb la conturarea portretului psihologic sau pitoresc al personagiilor principale și la precizarea atmosferei generale a romanului.

Cernăuți, la 16 Maiu 1938.

Mircea Streinul.

BCU IAȘI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

CAZUL PROFESORULUI IPATIE HRISANT

NUVELĂ

Biblioteca Universitară Iași

Lucrurile ciudate, cari se întâmplă aici, ar putea să pară de necrezut.

Totuşi, nu e chiar aşa.

Uitaţi-vă adânc în viaţa voastră — şi veţi vedea că şi voi aveţi taine, cari vă apasă şi vă neliniştesc.

Uneori, aţi vrea să vă răscumpăraţi secretele. Ah! Cât n'aţi da ca ele să dispară, însă aceasta nu se poate — şi iată că vă duceţi mai departe calvarul, care vă apropie de sinucidere sau nebunie.

Totuşi, nu vă turburaţi prea mult.

Marea deslegare vine odată şi odată şi liniştea vă va cuprinde pentru totdeauna.

BCU IAȘI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Această aventură stranie s'a desfăşurat în noaptea de 21 spre 22 Decembrie 1936.

Pentru-a zecea oară se ducea la fereastra aburită de răceala zilei întunecoase profesorul Ipatie Hrisant, ca să vadă mereu acelaş peisagiu mizer al uliţei desfundate de ploile, cari stăruiau ucigător de enervante în acest început de iarnă fără zăpadă. Casele bătrâne, igrasioase, decolorate de intemperii şi cu ornamente de prost gust deasupra balcoanelor cu balustrada ruginită, măreau nota dezolantă a priveliştii. Câţiva castani desfrunziţi sgâriau cu degete crispate cerul îmbâcsit de nouri joşi şi tulburi. Mai departe, peste nişte case scunde, cu tencuiala risipită în noroaie, se deslueau — spre Stânca-Roşa — dealuri goale şi negre, cari nu adăugau nimic înviorător orizontului posomorît deatâta ploaie. Profesorul îşi lipi de geam fruntea şi rămase aşa câtva timp. Zădarnic investigă cu privirea prin pustietatea cenuşie a străzii. Nici un semn de viaţă. Geamurile caselor din faţă păreau pleoape putrede, închise deasupra unor ochi morţi. Nici o mişcare, nici o tresărire, în afară de-a băl-

toacelor din mijlocul uliţei, pe cari ploaia le înţepa cu ace mici şi moi de apă vâscoasă. Însuşi vântul se ascunsese pe undeva, departe, să-şi odihnească aripile muiate de pumnii mânioşi ai burniţei fără sfârşit. Alte dăţi, ramurile castanilor erau pline de vrăbii guralive, cari îşi disputau cu sgomot asurzitor vre-o bucată de pâne, aruncată pe trotoar, dar astăzi Hrisant nu descoperi nicăieri cârdurile lor gălăgioase. Nedumerit şi nemulţumit, se'ndepărtă dela fereastră şi se duse la birou, unde-l aşteptau, pentru a fi corectate, câteva zeci de extemporale la limba latină, însă abia reuşi să citească unul, căci se şi plictisi şi, aruncând tocul cu cerneală roşie, înstelă cu o întreagă cale a robilor nasul şi ochii lui Cicero, care-l cerceta sceptic din imobilitatea bustului său de ieftină reproducere în ghips.

Dupăce, ridicându-se din fotoliul căptuşit cu pluş portocaliu, înconjură de câteva ori biroul, se apropie de-oglindă şi se examină critic în luciul ei verzuiu şi scorojit pe-alocuri. Îşi trecu în revistă părul, des ca o perie şi castaniu, ochii verzi, cu ape adânci, umbrite, par'că, de stuf, trăsăturile neregulate, însă fine, ale feţei, şi buzele frumos arcuite, ca, în cele din urmă, să se declare mulţumit de înfăţişarea sa încă tânără pentru vârsta de treizeci şi cinci de ani bătuţi pe muchea unei grele lupte cu viaţa.

— Într'adevăr, deşi duci atâtea primăveri în spate, arăţi destul de bine, amice, — îi spuse el omului din oglindă, care-i răspunse cu un zâmbet blajin, înăsprit oarecum de-o grimasă ironică.

Hrisant începu să fredoneze marşul din Aida, însă glasul său plăcut de bariton, aplaudat pela diferite şezători, îi suna fals şi uscat în tăcerea apăsătoare a odăii şi, atunci, îşi curmă brusc lălăiala. Boncănitul de femee şchioapă al proprietăresei, care-i devenise familiar, nu se-auzea din odaia alăturată. Deasupra, la etaj, unde locuia familia numeroasă a unui funcţionar dela percepţie, era deasemenea tăcere. Tropăitul buiac al copiilor, de care trebuise să se plângă deatâtea ori proprietăresei, nu-i mai răsuna peste cap. Nici măcar ploaia, prea subţire ca să facă sgomot, nu isbutea să înfrunte turburătoarele tăceri ale casei. Scuturându-se ca dintr'un vis urât, Hrisant scoase din bufet o jumătate de corn şi, dupăce-l fărămiţă, deschise fereastra şi-aruncă pe trotoar firimiturile, însă nici o vrabie nu se repezi ciripind asupra hranei, pe care ploaia o prefăcu îndată într'o pastă murdară şi lipicioasă. Intrigat şi neliniştit, apoi desnădăjduit de tăcerea nefirească a acestei după-amiezi, ieşi în coridor şi bătu în uşa proprietăresei. Lemnul sună ca o tusă. Profesorul mai bătu odată şi aşteptă. Iarăşi tusa aceea de lemn muced.

— Poate că doarme... — însă alt gând îl cuprinse imediat.

— Te pomenești că a asasinat-o cineva! — și-și aminti că, de azi dimineață, când se dusese la liceu, să se întâlnească în sala profesorilor cu niște colegi solitari și plictisiți ca și dânsul de vacanțele Crăciunului, cari, altfel ca'n anii trecuți, începuseră cu două zile mai de vreme, încă de Sâmbătă, n'o mai văzuse pe doamna Popescu.

Alarmat, repetă bătăile în ușă. Deastădată, îi răspunse lătratul lui Flipsi, foxul proprietăresei, ceeace-l sperie dealbinelea pe Hrisant, care avu certitudinea că o nenorocire groaznică s'a întâmplat înapoia acestei uși blestemate. Fără să mai stea pe gânduri, puse mâna pe clanță și împinse, însă ușa era încuiată și profesorul se lovi cu nasul în lemn. Cânele începu să latre și mai tare. Oricât de-adânc ar fi dormit doamna Popescu, era imposibil ca lătratul delirant al lui Flipsi să n'o trezească.

— Ciudat, foarte ciudat! — murmură Hrisant, îngrijorat și plictisit de-această complicație.

Cum nu știa ce să facă, rămase câtva timp fără să se miște. Apoi, îi trecu prin minte că e posibil ca proprietăreasa să fi ieșit în oraș și răsuflă ușurat, dar, îndată, memoria îi atrase atenția că doamna Popescu nu iese niciodată fără javra ei.

— Atunci?

Chibzui mult înainte de-a-şi răspunde:

— Atunci o va fi lovit apoplexia, — însă respinse imediat o asemenea probabilitate, căci doamna Popescu era încă destul de tânără şi perfect sănătoasă.

Furios că nu găseşte o explicaţie mai plauzabilă, acceptă în cele din urmă ipoteza unei asfixieri cu bioxid de carbon.

— Nenorocita o fi închis cahla şi gata nenorocirea! Să ştii că-i aşa . . . Trebuie să sparg uşa, — însă se opri ruşinat şi, după câteva clipe de meditare, se hotărî pentru o nouă ipoteză: — Poate că s'a dus în vecini şi eu mă'ngrijorez degeaba, ca prostu'! Ce naiba-i azi cu mine? — şi, fără să mai stea pe gânduri, se înapoie în odaia sa.

Aşezându-se la birou în moliciunea confortabilă a fotoliului, continuă să corecteze maldărul de extemporale. Ar fi putut amâna pentru sfârşitul vacanţelor această muncă plicticoasă, însă n'avea altceva mai bun de făcut. După o oră, trebui să înceteze, căci noaptea îşi trimitea acuma întunericele asupra oraşului. Înfundându-se şi mai adânc în fotoliul pluşat, care era unica mobilă prezentabilă din cameră, începu să mediteze. Dupăce recită mintal un scurt monolog pesimist asupra vieţii, alcătuit din diferite reminiscenţe de lectură schopenhaueriană, trecu la chestiuni mai concrete şi se pomeni re-

gretând că n'a plecat la Lipcani, de unde era originar, pentru a-şi petrece acolo vacanţele. Vrând să economisească din modestul său salariu bani pentru tipărirea unei opere de specialitate asupra lui Vergilius, la care lucrase timp de şase ani şi pe care urma s'o termine în curând, Hrisant renunţase succesiv la o mulţime de plăceri şi-ajunsese aproape sgârcit. Zădarnic îl invitau colegii la nişte chefuri de pomină. „N'am timp", — le răspundea el, invariabil, şi prietenii trebuiau să-l lase în pace.

Un mârâit duşmănos, venit din odaia proprietăresei, îi reaminti de liniştea suspectă, care domnea acolo, şi se duse din nou în coridor. Temerile îi izbucniră iarăşi. La un moment dat, îi fulgeră prin gând că un criminal s'a introdus în cameră şi că a ucis-o pe biata doamnă Popescu. Un fior neplăcut îi străbătu prin spate şi-o avalanşă de idei absurde puse stăpânire pe el. Se şi vedea fotografiat cu un număr oarecare agăţat de haină, tuns cu maşina zero şi cu barba caracteristică a deţinuţilor în prevenţie. Apoi, cu litere enorme, titluri sensaţionale în prima pagină a ziarelor: *„Un profesor de liceu îşi asasinează proprietăreasa", „Odioasa crimă a unui intelectual", „Ipatie Hrisant, fioroasa bestie din Cernăuţi"* . . . — îi jucău înaintea ochilor aiuriţi de panică.

— Poate că tot e înăuntru . . . — încercă

dânsul să se liniştească, însă nu reuşi. — N'am auzit-o întorcându-se,—şi se surprinse tremurând. Apoi, se scandalizâ: — Reculege-te, omule, ce dracu'! Par'c'ai fi o babă... Hai să judecăm puţin. Am venit acasă pela orele două. Ea trebuie, deci, să fi ieşit înainte de orele două. Bun! Mai departe... E exclus să stea atât de mult prin vecini, mai ales că nu e în relaţii prea cordiale cu ei. Bun! Doamna Popescu nu iese niciodată fără Flipsi în oraş. Bun! Hm... Adică tocmai „bun" nu e ... Care-i concluzia, domnule profesor Hrisant? Care-i concluzia, spune, care-i stimabilissime profesor Ipatie Hrisant?

Concluzia fu că se opinti cu umărul în uşă. Încuitoarea, veche şi ruginită, cedă şi profesorul nimeri ,ca un vârtej în mijlocul odăii, răsturnând depe masă un vas cu flori, care se risipi în zeci de ţânduri. Fără să dea atenţie acestei catastrofe, bojbăi după comutatorul electric şi făcu lumină. Ce fel de privelişte înfiorătoare avea să i se înfăţişeze? Au zugrumat-o sau i-au înfipt pur şi simplu un pumnal în inimă? Hrisant căută lacom cu ochii. Se-aştepta s'o vadă pe doamna Popescu scăldată în sânge, în poziţia indecentă pe care-o au deobiceiu cadavrele în clişeele reportagiilor sensaţionale. Patul răscolit îi atrase cel dintâiu atenţia, dar cuvertura nu ascundea nimic suspect. Pe canapea erau aruncate nişte rochii şi, pe

masă, stăteau într'o indescriptibilă desordine câteva duzini de batiste murdare. Contrariat că n'a descoperit nici o crimă, profesorul îşi frecă încurcat obrajii, constatând cu acest prilej că nu s'a bărbierit de trei zile. O mare greutate i se luă depe inimă. Totuşi, încă nu era pe deplin liniştit. Poate că banditii au ascuns sub pat cadavrul, — căci cum s'ar putea explica altfel febrila neorânduială, care domnea în odaia întotdeauna de-o curăţenie exemplară, a pedantei doamne Popescu? O nouă panică îl cuprinse pe Hrisant. Alergă la pat şi se lăsă în genunchi, însă lumina electrică nu ajungea dedesubt. I se păru că deslueşte ceva, poate un trup omenesc. Aprinse un chibrit şi, la flacăra lui pâlpâitoare, constată că nu era decât un pachet de rufe, pregătit pentru spălătorie, şi un bidon. Dupăce controlă şi în dulapul cu haine, trebui să admită că ipoteza cu asasinarea dăduse faliment.

Întâiu, o mare pace sufletească se lăsă în inima profesorului Ipatie Hrisant. Aşezându-se pe marginea patului, îşi şterse depe frunte sudoarea care-l năpădise, şi-şi aprinse o ţigară. Tutunul îi calmă complet nervii sdruncinaţi de enervare, însă, peste puţin, efemera liniştire cedă unui sentiment penibil de jenă, căci nu ştia cum va explica proprietăresei, când aceasta se va întoarce, incursiunea în cameră. Începu să regrete că n'a

găsit nimic deosebit. Cel puţin de-o afla leşinată! Hrisant se 'nfurie şi infirmarea temerilor sale aproape că-l jignea.

Scuturându-şi pantalonii murdăriţi de praf, aruncă pe masă cutia de chibrituri, care se desfăcu. Beţişoarele se 'mprăştiară, mărind desordinea.

Flipsi îl mustră cu un lătrat scurt, dar categoric, şi se dădu să-i miroase pantofii. Hrisant îi recompensă cu o lovitură de picior curiozitatea şi cânele îi răspunse cu un chelălăit de javră prinsă cu sbilţul.

— Sunt un caraghios, — îşi spuse cu amărăciune profesorul şi întreprinse furios inventarierea desordinei produse în cameră: uşa, spartă; vasul, sfărmat; masa, udată; chibriturile . . . — Balamuc, nu alta! Ptiu . . .

Se simţi, deodată, foarte obosit. Era incapabil de orice efort, fie cât de mic, aşa că rămase ţintuit de pat. Flipsi mârâia într'un colţ şi-l privea duşmănos, exasperându-l pe Hrisant, care ofta dezolat. Un timp, profesorul avu sensaţia că doarme cu ochii deschişi. N'auzea, nu vedea nimic. Îşi reveni abia când îşi aduse aminte că doamna Popescu se poate întoarce dintr'un moment într'altul. Scuturându-se, ca şi cum atunci ar fi ieşit din valurile unei ape noroioase, strânse depe masă chibriturile ude, cari rânjeau ca nişte dinţi fantastici de reptilă preistorică, şi ieşi din odaie. Flipsi lătră în urma

lui și profesorul se strecură ca un răufăcător în camera sa.

Ducându-se la fereastră, ca să-și răcorească de geam fruntea înfierbântată, zări în mijlocul străzii un câne negru, care-l fixa cu ochi galbeni de sticlă.

— O biată javră flămândă, — își spuse Hrisant și scoase din bufet o bucată de pâne uscată, însă, când reveni la geam, cânele nu mai era acolo.

Abia când puse pânea la loc, profesorul își dădu seama că animalul a fost de proporții extrem de mari și că i s'ar fi putut citi în ochi un fel de amenințare răscolită de răutate.

Între timp, seara se lăsa tot mai grea peste oraș. Felinarele abia pridideau să împrăștie măcar întrucâtva bezna — pe care burnița o făcea și mai de nepătruns.

Orologiul dela Mitropolie bătu de patru, apoi — mai gros — de cinci ori. Ca la un semn magic, totul se desmorți. Hrisant avu bucuria să audă dinnou tropăitul copiilor dela etaj. Ghicea, după felul sgomotului, că plozii se jucau de-a baba-oarba. Din stradă, de sub fereastră, îi venea boncănitul unor trecători grăbiți. Casa și strada căpătaseră viață. Par'că țâșnea apa dintr'un stăvilar. Eliberat de coșmar, profesorul începu să cânte. Și deastădată marșul din Aida. Dar, acuma, vocea îi răsuna plăcut, plin. Pe nesimțite,

glasul îi creştea şi, când sfârşi într'un dominator fortissimo, Hrisant făcu, fără să vrea, un elegant compliment publicului imaginar, care-l aplauda şi striga din răsputeri: „Bis! Bis! Bis!" Blazat ca o vedetă internaţională, el nu binevoi să satifacă dorinţa publicului, ci, conştient de gloria sa, se retrase demn în cabina împodobită cu flori, unde-şi aprinse cu un gest plictisit ţigara de foi, care costa cinci dollari bucata.

— Mare cabotin ai ajuns, mă Hrisant! — se dojeni dânsul mai târziu, melancolic, şi mângâie cu întreaga palmă vraful de extemporale ale băieţilor dintr'a patra.

O dulce moleşeală îl ţintuia. Par'că era într'o baie caldă. Sângele îi circula mai repede, aducându-i roşeaţă în obraji. Această stare de beatitudine îl ţinu până-şi reaminti de incursiunea în camera proprietăresei. Retrăi într'o clipă toate cele întâmplate şi-şi apăru jalnic de stupid.

— Ce-o să-i spun doamnei Popescu? Cum să mă justific? Nu-i pot trânti aşa, simplu: „Madam Popescu, credeam că te-a gâtuit cineva!" sau: „Madam Popescu, credeam că te-a bătut soba la cap!".

O şi vedea pe proprietăreasă dându-se cu câţiva paşi înapoi şi privindu-l compătimitoare, ca pe-un nebun.

— Ar fi în stare să povestească întregii lumi c'am înnebunit subit. Ce mai bucurie,

atunci, pe vecinii cărora nu le place că-i cam ţin la distanţă! Ce mai subiect de bârfeală pentru cloanţa nevestei perceptorului, a cărei voce de jandarm sună ca trâmbiţa judecăţii de apoi!

După o matură chibzuinţă, socoti că lucrul cel mai nimerit era să se ducă de-acasă şi să nu se 'ntoarcă înainte de miezul nopţii.

— Din partea mea, n'are decât să creadă că au călcat-o hoţii! O să-i spun că toată după-amiaza n'am fost acasă. Sigur! Asta-i soluţia cea mai potrivită...

Bucuros de planul său, profesorul făcu lumină şi se 'mbrăcă în grabă. leşi tiptil, furişându-se pe vârful picioarelor, şi încuie cu multă băgare de seamă uşa dela antreu. Un moment, se gândi s'o lase descuiată, ca basmul cu hoţii să pară şi mai verosimil, însă, gândindu-se că, în lipsa sa, cineva ar putea pătrunde într'adevăr în casă, renunţă la intenţie.

Ajungând în stradă, regretă că, totuşi, n'a lăsat descuiată uşa.

— Căci, dacă uşa e încuiată, cum au putut pătrunde hoţii în antreu? Prin zid, întrebuinţând niscaiva ierburi miraculoase? Sau săpând, ca banditii Londrei, un coridor subteran până sub patul din camera doamnei proprietărese?

Răspunsul nu veni şi Hrisant dădu des-

curajat din umeri. Toată ingeniositatea planului se dusese dracului!

Deşi nesănătos, plin de umiditate, aerul rece îi făcea bine. Cu riscul de-a părea caraghios trecătorilor sau de-a căpăta un strașnic guturaiu, își descheie paltonul, lăsând vântul, care-şi reîncepuse sborul, să-i intre până la piele prin deschizătura dela piept a cămăşii. Păşea încet, sorbind cu nesaţiu frigul reconfortant al serii.

Profesorul Ipatie Hrisant redevenise normal, dornic de viaţă, încrezător în forţele sale. Se gândea la lucrarea, pe care-o va tipări în curând şi se bucura depe-acuma, căci avea deplina certitudine că ea va fi apreciată de toţi specialiştii. Savura anticipat cu atâta intensitate succesul cărţii, încât nici nu observa unde calcă. Un picior lunecat într'o groapă cu apă îl readuse la realitate şi 'ncepu să păşească mai prudent pe bordura lunecoasă a trotoarului.

La colţul străzii, felinarul arunca o lumină dezolantă asupra mizerului peisagiu citadin şi Hrisant se 'nduioşă de tristeţea caselor cu pereţii pătrunşi de umezeală. Aruncându-se complet în nişte divagaţii colorate de-o uşoară filosofie când pesimistă, când sceptică, iarăşi uită să păşească atent şi se pomeni tamponat de-o persoană voluminoasă, pe care, după moliciunea isbiturii,

încă înainte de-a-şi ridica ochii şi-a o privi, o ghici de sex gingaş.

— Vai, mată eşti, domnule profesor? — îl întîmpină cu o dulce imputare în glasul subţire doamna Popescu, care balansase o clipă peste pieptul lui.

Acesta îşi blestemă zilele şi arboră o mască atât de dezolată, încât proprietăreasa se simţi obligată să zâmbească matern.

— Iartă-mă, madam Popescu, — bâigui dânsul.

— Vai, domnule profesor! Oricui i se poate întâmpla ... Desigur că te gândeai la vre-o domnişoară simpatică ... He-he! Tinereţe, ce să-i faci ... Primăvara amorului!

Hrisant avea mare poftă să-i astupe cu o palmă gura, care continua să macine.

— ... Par'că eu nu ştiu? Par'că eu n'am fost tânără? Se vede că aşa a dat Dumnezeu ... Zău! E şi timpul să te gândeşti şi mata la o fetiţă bună, cu ceva economii, frumuşică, durdulie ... Altfel îi viaţa când eşti însurat. Masa, masă. Casa, casă! Pătucul ... pătuc! — şi adause melancolic: — Nici câţiva copilaşi, cari să gângure ca nişte cănăraşi, n'ar strica ... Soţul meu, Dumnezeu să-l ierte, şi cu mine n'am avut parte de-aşa ceva.

Hrisant sta prostit în faţa ei şi dădea mereu din cap. O uşoară undă de sudoare îi năvălise prin pori. De mult nu trecuse

printr'o situaţie atât de neplăcută. Şi doamna Popescu vorbea, vorbea . . .

— . . . A fost Tiţi pela mine . . . Tiţi e sora mea . . . Mi se pare că într'un rând ţi-am povestit despre dânsa. Regret că nu erai acasă, să vă fac cunoştinţă. A! Tiţi e o femee straşnică! Aşa o nevastă ţi-ar trebui dumitale . . . econoamă . . . gospodină . . . La Siret, e vestită pentru cozonacii ei! Femee distinsă! E în relaţii cu cele mai bune familii. Miţişor o adoră! Deh, mai rar soţ grijiliu ca dânsul . . . Serios, domnule profesor! Păcat că-i măritată . . . Ar fi fost o partie minunată pentru mata.

Ploaia se înteţise şi se tânguia prin burlane. Hrisant trebui să-şi încheie paltonul. Privea în gol şi potopul verbal al doamnei Popescu îl indispunea mai mult ca şiroaiele cari i se scurgeau de pe pălărie.

— . . . Am ieşit cu soru-mea la unu în oraş, că azi e Luni şi prăvăliile nu închid în timpul amiezii. Vai, cât am umblat. Ştii, o mulţime de cumpărături, ca înainte de Crăciun, — şi, deodată, îşi aminti de Flipsi: — Ţţţ! Mi-am lăsat singur căţeluşul . . . Sărăcuţul mamei! Nu l-ai auzit plângând?

— Nu . . . Nu . . . Căci am dormit întreaga după-amiază . . . Eram foarte obosit, — minţi Hrisant.

— Vai, poate eşti răcit . . . Întoarce-te repede acasă, să-ţi fac un ceaiu de teiu . . .

Că gripa cu oboseală începe! Nu cumva ai şi guturaiu?

— Nu, nu sunt deloc răcit! — protestă dânsul, vehement.

— Da, bine... Mă duc, domnule profesor. Băieţaşul mamei plânge şi eu stau de vorbă cu cavaleri! — se strâmbă ea cochet, şi-i întinse mâna, ca, apoi, să dispară în întuneric.

Bucuros c'a scăpat, Hrisant o luă la goană spre centrul oraşului. În piaţa Unirii, intră la o frizerie şi se lăsă ras şi frezat. Pe când o calfă îi clăbucea bărbia, profesorul se gândi că, pentru a evita gura doamnei Popescu, care desigur că-şi smulgea părul la isprava cu uşa spartă, va trebui să se 'ntoarcă acasă târziu după miezul nopţii şi, a doua zi dimineaţă, să se mute la hotel până-şi va găsi altă gazdă.

— Gata, dom'le! Să trăiţi...

— Ce? Ha? Da, da... — şi roşi, căci i se păruse că frizerul îl priveşte ironic şi compătimitor.

Ieşind, făcu de câteva ori înconjurul monumentului din piaţă şi, apoi, se hotărî să intre într'un restaurant din strada Romană. Aici, comandă masa şi mâncă încet, fără nici o poftă. După ce termină, aproape că se simţi rău. Avea, fără să-şi poată da seama cum şi de ce, presentimentul unei mari nenorociri. Nervii i se încordaseră şi capul îl

durea ca şi când cineva l-ar fi strâns în cercuri de fier. Apoi, iar se linişti şi începu să privească oamenii şi obiectele din jurul său.

— Curios! — îşi spuse. — N'am băut nici măcar o optiţă de vin şi, totuşi, lucrurile îmi par învăluite într'o uşoară ceaţă roză.

După ce-şi mai plimbă de câteva ori privirea peste pancarta cu „Beţi excelenta bere Bragadiru!", chelia reprezentativă a unui domn de vis-à-vis — desigur voiajor comercial, căci gulerul îi era negru de funingine fină de tren şi-o enormă valiză se răsfăţa cu pântecul ghiftuit de mărfuri pe scaun—, sânii protectori ai cassieriţei, probabil unguroaică, şi masa de biliard, arhaică şi mucegăită, care concentra atenţia binevoitoare a chelnerilor plictisiţi, profesorul se convinse definitiv că nu mai găseşte nici un obiect de preocupare în acest „mare restaurant popular", mizer şi promiscuu, cu preţurile ajustate după buzunarul lumii nevoiaşe, şi se decise să plece.

Sugând ultimele fumuri ale unei „Bucegi", pe care, pentrucă era jilavă şi prea îndesată, trebuise s'o reaprindă de două ori, îşi zăngăni cu mare sgomot furculiţa cu resturi de varză şi cartofi.

— Plata!

Desprinzându-se dela masa de biliard, chelnerul, un individ slăbănog, poate ftizic, cu umerii obrajilor ieşiţi şi cu ochii piezişi şi vicleni, de pungaş periferic, scoase blocul,

scrijeli cu creionul câteva cifre strâmbe, adună, verifică şi, în cele din urmă, la capătul meticuloasei operaţii aritmetice, prezintă cu un gest suveran nota, pe care Hrisant o achită fără s'o mai privească.

Spunându-şi: — Ar fi caraghios să controlez dacă n'a pus câţiva lei în plus, când n'am comandat decât o ciorbă şi-un rasol, nu-i vorbă, amândouă infecte! —, îşi luă depe cuier pălăria — o pălărie cu boruri largi, uzată şi de culoare cenuşie odinioară, dar problematică în prezent, — şi paltonul uşor, de vară, ros la guler şi strâmt, şi ieşi urmărit de ochii indiferenţi ai cassieriţei — Hrisant observase că ea are unghii greţos de neîngrijite —, în stradă, unde-l primi o palmă de apă subţire, isbită cu promptitudine în faţă.

— Iar plouă, fir'ar al dracului! Săracu' palton ... — şi regretă o clipă căldura plăcută din restaurant.

Neavând nici o ţintă, se opri nehotărît pe trotoar.

Reclamele luminoase, albastre, verzi şi violent roşii, o simfonie absurdă de culori ţipătoare, se oglindeau strălucitor în asfaltul neted şi lucios, maşinile lunecau elegant şi fără grabă; mai puţin favorizaţi de soartă ca oamenii din automobile, pietonii îmbrăcaţi umil, cu haine de vreme rea, păşeau repede, balansând umbrelele, cari păreau o uriaşă

pădure de ciuperci caraghioase, iar femeile de stradă, în număr redus din cauza ploii, se plimbau amărîte şi profesional, aşteptând să le cadă un client trimis de providenţă, preferabil din provincie, cu vagi pretenţii de rafinament erotic, poate cap de familie, cu nevastă cicălitoare acasă, neurastenizat de uniformitatea rurală, uneori cu inexplicabile avânturi altruiste, dar destul de prudent pentru a avea câteva zeci de mii de lei la casa de economii, cam şmecher şi licheluţă, însă suportabil, neştiind cum să-şi omoare urâtul până la plecarea trenului de noapte, şi cu punga umflată de bancnote în buzunarul secret, ingenios camuflat în vesta cadrilată.

Cum nu voia să-şi permită luxul unui cinematograf, Hrisant se plimbă câtva timp, înfruntând curajos revărsarea apelor cu miros de fân ud, răsfirat în şură, şi de frunziş veşted, întristător de monotone în neclarul nopţii, cari îi loveau pălăria într'un fel de cântec vechiu, suav, ascuns undeva prin faldurile unui suflet de adolescent naiv.

Cu dispoziţia schimbată, profesorul găsi acuma că oraşul e minunat în ploaie. Tenebrele pândeau în ganguri, în cari lumina electrică nu reuşea să pătrundă. Cerul părea aproape de acoperişul caselor diforme, în al căror cuprins de piatră roasă de intemperii ghiceai vieţi stătute, consumate în disperări lente, cu finaluri eşuate sub monotonia

binefăcătoare a climatului familial. Insinuând rotunjimi voluptuoase de genunchi feminini în ciorapi de culoare roză, galantarele bogate ale unui bijutier îşi revărsau pe plușul azuriu reflexele mate şi excitante. Trinaco, Hercules, Schmoll-Pasta, Standard, Cinema Scala, Radio-Ingellen... Zeci de reclame, unele agresive, altele modeste sau meschine, îşi întretăiau razele în piaţa Unirii, pe care Hrisant o traversă repede, chiemat de nostalgia cartierelor mărginaşe, unde oamenii îşi duc o viaţă a lor, enorm diferită de a celor din centru, şi unde străzile se pierd întortochiate, fără identitate şi fără menţiuni în anuarele comerciale. Aşa, cum se desfăşoară în întuneric, printre garduri dărăpănate şi hardughii insalubre, nu le poţi citi numele şi le crezi pretutindeni. Strada asta, pe care o traversează fără grabă, fluierând a cine ştie ce pagubă, un om cu şapcă de apaş, vârîtă peste urechi, ar putea fi tot atât de bine în Londra ca şi în Helsingsfor, sau tocmai în Melbourne, dacă nu cumva prin Arkansas.

Ploaia curge ca veşnică. Par'c'ar fi în văsduh milioane de clopoţei, atât de mici, încât abia vizibili, de sticlă. Uneori, trâmbe capricioase de vânt aranjează draperii fine de bură dealungul străzii. Câte-un câne se furişează complice, stârnind liniştea pisicilor ascunse sub podeţe. Cenuşiul egalizează pei-

sagiile în acorduri sumbre, topindu-le în vioriul de-o clipă al geamurilor înguste şi strâmbe.

Dacă n'ar fi lumina electrică pe ici-colo, n'ai şti nici veacul. Cândva, departe . . .

Făcând cale întoarsă, Hrisant se isbi lângă o cârciumă de Nae Vasilescu, unul dintre colegii săi mai bătrâni. Cum Vasilescu, leader argetoianist în organizaţia locală, obişnuia să-şi martirizeze cu politica şi cu alte chestii prietenii, Hrisant simulă că nu-l recunoaşte în lumina nehotărîtă a serii, — şi, dupăce aruncă grăbit un „pardon" sec şi protocolar, o apucă înainte. Presentimentul că trebuie să i se întâmple ceva în seara asta, îl tiraniza din nou.

— Ce naiba poate să mi se întâmple? — se tot întreba, chinuit de gânduri.

Aproape că alerga. Noroiul îi murdărea manşetele pantalonilor şi stropii, treziţi de aroganţa galoşilor, îi săreau uneori până pe mâni.

— Par'c'aş alerga în întimpinarea cuiva.

Mai târziu, se-opri, ca să se 'ntrebe:

— A cui?

Becurile electrice se metamorfozaseră în trandafiri palizi. Clădirile din strada Regina Maria, deobiceiu cu aspect atât de paşnic, aveau un zâmbet posomorît în înfăţişarea lor.

— Ce dracu'? — monologă interior profesorul. — Par'c'ar pluti ceva ameninţător,

de vis, în aer... Cenuşiul acesta general e-un coşmar latent.

Parcurse într'o răsuflare strada şi-ajunse dinnou în piaţa Unirii, unde se-amestecă, liniştit întrucâtva, în mulţimea de oameni, însă, de îndată ce trecu în strada Romană, o panică fără precedent puse stăpânire pe el. Un chicot sleit de ploaie îl făcu să tresară. Se opri, dar nu mai auzi nimic.

— Ciudat, foarte ciudat,— şi începu să caute înfrigurat printre oameni.

Lumina unei vitrine cu oglinzi aproape că-l orbi. Îşi frecă înciudat ochii şi-şi reluă mersul de somnambul. Călca fără să mai bage de seamă unde. Un al şaselea simţ îl avertiza că, în curând, un eveniment extraordinar se va produce, un eveniment hotărîtor în viaţa lui atât de tihnită până'n prezent. Ploaia se revărsa ca un potop, firmele de tablă, sgâlţâite de vânt, scânceau tremurător, iar strada se improvizase într'o imensă baltă. Câteva becuri se defectaseră şi insule mari de întuneric se formaseră între casele sumbre şi fără contururi precise. Lumina era mai puternică numai deasupra, peste ecranul mohorît al nourilor. Totuşi, ea n'avea nimic liniştitor. Dimpotrivă, părea pălălaia sinistră a unui incendiu uriaş. Când trecea câte un automobil, farurile aruncau asupra peisagiului o ploaie fantomatică de var.

Iar râse cineva lângă Hrisant, care tran-

spira de teamă. Ca să-şi facă puţin curaj, începu să recite: „Aera prima sata est aetas . . .” Vru să-şi aprindă o ţigară, însă ploaia îi stinse chibritul. Dupăce mai repetă de două ori încercarea, trebui să renunţe aruncând, odată cu chibritul, şi ţigara, pe care apa o udase complet.

Merse aşa, primind mereu valuri de ploaie în faţă, timp de vre-o zece minute. Îşi spunea că e o prostie să nu se întoarcă imediat acasă. La urma-urmei, ce, o să-l mănânce doamna Popescu? Sau o să-l spânzure? Şi, deodată proprietăreasa îi păru chiar foarte simpatică. Era gata s'o ia îndărăt spre piaţa Unirii, însă, la lumina unui felinar de lângă o farmacie din apropierea podului peste calea ferată, desluşi o femee, care părea dezolată din cauza ploii.

Hrisant se-opri, s'o vadă mai bine. Nu-şi putea explica de ce, însă femeea aceasta îi aducea, prin simplul fapt al apariţiei ei, un fel de liniştire. Uitase de-acuma toate mizeriile de peste zi. Era ca şi cum, după un marş neîntrerupt şi-obositor de treizeci de chilometri, s'ar fi trântit pe-un pat, să se odihnească. După câteva clipe, cari îi părură ceasuri, împins de-un straniu imbold, se-apropie de necunoscută. Avu impresia că ea zâmbeşte, şi zâmbi şi el, fericit. Zâmbetul ei venea dintr'o mare depărtare, ca dintr'un loc de neguri nesfârşite. Hrisant era sigur de

asta. Trăsăturile femeii se îndulciseră, ca'n unele tablouri vechi, cu madone luminate de privirea pruncului sfânt. Profesorul desluşi în bătaia felinarului că necunoscuta are ochi verzi, întunecaţi, de apă adâncă, umbrită de sălcii. Temându-se să n'o gonească, nu îndrăzni să se-apropie şi mai mult, cum ar fi dorit din tot sufletul. Ea, însă, îi făcu un semn din cap, sau numai aşa i se păru lui Hrisant, şi dânsul păşi în lumina plină a felinarului.

Neştiind cum să lege discuţie, îngăimă timid:

— Eu . . . domnişoară . . . — şi crezu că necunoscuta îl va încuraja, dar femeia nu spuse nimic, ci zâmbi slab.

Profesorul o privi iar, cu multă atenţie. Putea, acuma, s'o vadă în amănunt. Pielea fină a obazului, cam palidă, însă frumoasă, ochii de pălălaie verde, părul lung, trecut peste tâmple, buzele subţiri şi lungi, uscate, — toate acestea i se întipăriră viu în minte şi, deodată şi fără rost, îi veni să plângă. Îşi şi simţi umezi ochii, însă luptă împotriva lacrimilor, cari ameninţau să se reverse, şi spuse:

— Mă numesc Ipatie Hrisant. Sunt profesor la liceul . . . — şi iarăşi tăcu, blestemându-şi din răsputeri subita timiditate.

Văzând că dânsa nu-i răspunde nici de

această dată, reluă cu mai multă îndrăzneală:

— Domnişoară, ploaia asta o să ne pătrundă până la piele. Să mergem undeva la un adăpost. Intrăm într'un restaurant . . .

— Ploaia? Dar mata nu vezi că nu plouă deloc?

— Nu plouă? — făcu el ne'ncrezător, şi când privi mai bine, constată cu uimire că, într'adevăr, nu mai ploua.

Spuse contrariat:

— Adineaori turna cu găleata . . .

— Adineaori nu e acuma, — îi răspunse dânsa şi râse, împrăştiind un parfum dulce şi ciudat de pământ şi busuioc închis în ladă.

Hrisant se miră de aspectul schimbat al străzii, care, deastădată, era luminată până în cele mai adânci unghere. Becurile electrice nu se mai bălăgăneau încoace şi încolo, iar casele îşi pierduseră cu desăvârşire înfăţişarea posacă, misterioasă, şi câteva geamuri străluceau de lumina lămpilor din interior. Când profesorul băga de seamă că hainele necunoscutei sunt cu totul uscate, uimirea îi crescu la culme.

— Ce dracu', — se'ntrebă el, nedumerit, — sunt beat sau mi-am pierdut raţiunea? Sunt sigur că, acu zece minute, ploua cu găleata şi iată că femeea asta n'are un strop de apă pe mantou! — însă, apoi, îşi spuse:

— Poate c'o fi ieşit din vre-o casă din apropiere sau s'o fi adăpostit într'un gang . . . — şi fu fericit că soarta îi scosese în cale această femee, care-l interesa şi-l preocupa în cel mai înalt grad.

— Domnişoară, îmi dai voe să te conduc?

— Unde, — râse ea dinnou?

— Cum unde? — întrebă Hrisant cam jignit, crezând că dânsa îşi bate joc de el. — Acasă . . . Doar nu-mi vei spune că nu locuieşti şi dumneata undeva?

— Adevărat! — îi răspunse necunoscuta. Locuiesc şi eu undeva . . . Undeva e un cuvânt foarte potrivit, domnule profesor.

Hrisant avu impresia că fata a devenit, deodată, foarte tristă. Fără să vrea, se'ntristă şi el — şi-şi păru mizer şi meschin, un biet om fără ţintă şi mediocru. Dădu dracului, în gând, întreaga lucrare asupra lui Vergilius şi-şi blestemă cariera de profesor, care-i pulveriza voinţa în lungile şi plicticoasele ore de clasă, când trebuia să-şi scuipe plămânii cu nişte elevi leneşi şi fără educaţie. O covârşitoare dorinţă de viaţă adevărată îl cuprinse. O privea pe necunoscută cu o insistenţă, care, în alte împrejurări, putea să pară obraznică. O privea cu o mulţumire sufletească de bolnav, căruia i se anunţă, însfârşit, reconvalescenţa. Era sigur c'o aşteptase de multă vreme pe femeea aceasta, numai că nu-şi dăduse seama c'o

aştepta cu atâta patimă. Simţi, în ochi, câteva lacrimi binefăcătoare şi nu fu jenat când ele i se prelinseră pe-obraji. Îi venea să îngenuncheze în faţa ei şi să-i cuprindă picioarele. Tot trecutul îi părea, acuma, o lungă aşteptare şi-o pregătire pentru un miracol turburător, care avea să-i acorde un sens pentru viaţă.

Plecându-se, îi sărută mâna. Necunoscuta — aceasta era impresia lui Hrisant — intenţionase, par'că, să şi-o retragă, însă, după o scurtă ezitare, i-o lăsase şi profesorul i-o sărută încă odată, ca, apoi, s'o ridice pe frunte.

— Ce faci, domnule Hrisant? — rosti fata cu o uşoară imputare în glas.

El tăcea. Auzind nişte paşi, slobozi mâna, însă ea nu căzu, ci lunecă lin, până se alipi de coapsă. Profesorul se dădu îndărăt cu un pas şi nu se-apropie dinnou decât abia după-ce doi tineri bine dispuşi se pierdură după cotitura străzii. Iarăşi îi luă mâna şi o duse la frunte. Ştia că tot ce face poate părea absurd sau comic, dar nu mai voia să ţină cont de altceva, decât de faptul că mâna îi mângâia, fie şi numai prin simpla ei atingere, fruntea înfierbântată.

— Tu . . . Mâna ta e ca un trunchiu de copac tânăr. Îmi face bine. Mă linişteşte.

Dându-şi seama că necunoscuta poate să-l considere nebun sau, în cel mai bun caz, lipsit de educaţie, îşi ceru scuze:

— Iartă-mă. Sunt atât de fericit, încât nu mai ştiu ce vorbesc. Mi se pare că ţi-am spus tu . . .

— Nu-i nimic! — şi râse. — Spune-mi cum vrei.

— Se'ntâmplă ceva ciudat cu mine şi nu pot preciza ce.

— Cu fiecare om se întâmplă odată şi-odată ceva ciudat.

— Am să te rog un lucru . . . Să nu mă refuzi . . .

— N'o să te refuz.

— Mergem undeva. Vrei? Te rog . . .

— Bine, să mergem.

— Cunosc un restaurant retras, cu vin bun, unde putem sta nestingheriţi. Dar cum te chiamă?

— Cum vrei. Poţi să-mi spui Alina. Îţi place Alina?

— Îmi place. Alina . . . Alina . . . — şi iar murmură, slab de tot, ca o muzică depărtată: — Alina . . .

Porniră spre centru. El îi dăduse braţul. Cu cât înaintau, strada se lărgea şi se arătau trecători mai mulţi. Lumina era veselă. Dintr'un local, se legănau valuri de muzică tânguitoare. În altă situaţie, profesorul ar fi găsit-o idioată, dar, în seara asta, melancolia ieftină a tangoului îl împresionă până aproade plâns. Murmurul violoncelelor se risipea graţios ca'ntr'o ploaie fină, de primăvară

caldă, exuberantă şi, totuşi, sfâşietoare. Umbrele dansatorilor se profilau leneş, voluptuos, asupra perdelelor cafenii, de mătasă. Hrisant fu tentat să intre în local, însă gândul că preţurile trebuiau să fie extrem de ridicate, îl reţinu. Ajunseră în piaţa Unirii. O femee le aţinu calea, provocător. Profesorul, apucat de scârbă, o dădu la o parte cu un gest destul de brutal.

— Au devenit de-o obrăznicie extraordinară profesionistele astea! — se revoltă el, scuzându-se oarecum faţă de necunoscută.

Alina dădu din umeri şi nu spuse nimic. Acest lucru îl indispuse pe Hrisant. Gestul ei avusese ceva jignitor. Sau par'c'ar fi luat apărarea prostituatei!

— Cine-mi garantează că şi dânsa nu e decât o cocotă? O femee de societate nu se plimbă singură la ora asta, — îşi spuse profesorul. — Mă mir că nu i-a luat făţiş apărarea. Deh! Solidaritatea profesională... Fata frumoasă, turburătoare, însă tot cocotă. Cocotă de lux, de înaltă şcoală! Şi eu îi sărutam pierdut mâna pe stradă. Noroc că nu m'a văzut vre-un elev sau amicul Vasilescu! — şi fu foarte satisfăcut că nu intrase în barul din strada Romană. — Aş fi cheltuit prostește o grămadă de bani. Şi pentru cine!

— Îmi strângi prea tare braţul, — îl trezi cu glas obosit şi trist Alina.

— Iartă-mă... Mă gândeam la ceva.

— Te gândeai la mine.

— Da, e adevărat, — mărturisi Hrisant, jenat, şi-şi repară printr'o minciună nedelicateţea intimă: — Mă gândeam cât eşti de frumoasă.

— Ce seară minunată, — şopti ea.

— Cum aşa? — se miră profesorul. — S'a făcut grozav de frig.

— Mie nu mi-i niciodată frig.

— Desigur că ai mult temperament, — hazardă el, însă îşi regretă imediat îndrăzneala, căci o găsea deplasată, dacă nu chiar obraznică sau fără tact.

Coborau strada Regele Ferdinand. Trecură pe lângă cinematograful Roxy şi, peste puţin, fură în dreptul unui restaurant, unde Hrisant se hotărî să intre împreună cu Alina. Localul era de rând, însă profesorului îi plăcea, căci chefliii nu se prea îmbulzeau acolo. Uneori, în afară de patron şi-un chelner somnoros, nu se mai afla nimeni în încăperea largă şi întunecoasă, abia luminată, slab, ca de-o lampă fumegoasă, de-un singur bec electric. Când Hrisant trânti uşa după sine, căci o scăpase din mână, curentul de aer bălăngăni becul, ceeace produse tremurări rubinii în sticlele de vin.

Profesorul o conduse pe Alina în fundul restaurantului, unde se aşezară la o masă pătată de toate băuturile din lume. Numai trei consumatori se găseau, solitari, în încăpere. Moţăiau toţi trei, căci în restaurant

era cald şi plăcut. Chelnerul se înfăţişă indiferent şi se interesă de comandă.

— Vrei să mănânci ceva?

— Nu, domnule profesor. Să ne-aducă un vin fiert. Mi-i poftă de lucruri calde, tari, cari să-mi aprindă sângele.

— Bravo! — isbucni el intim. — Bună idee... Karl, adă-ne-un chilogram, dar să nu-l prepari cu prea multă scorţişoară. Potrivit, cum îl beau întotdeauna.

Chelnerul se'ndepărtă cu paşi moi, de somnambul.

— Cum văd, eşti familiar aici, domnule profesor.

— Da. Acesta-i refugiul meu. Însă decemi spui mereu domnule profesor? Spune-mi Ipatie. A, nu! Nu! Ipatie e caraghios. Spune-mi Pat. Sau Hrisant.

— Ce părere trebuie să ai tu, Pat, despre mine! Abia ne cunoaştem, accept invitaţia ta, ne tutuim...

— Oh! — se grăbi el s'o asigure. — Cea mai bună! Cea mai bună! N'am stimat nici o femee atâta, cât te stimez pe tine, Alina. Oricât de neverosimil ar părea totul... Iată, am să-ţi comunic ceva foarte stupid, însă un mai puţin adevărat şi tragic... sau vesel...

— Curiozitatea mea, Pat, depăşeşte înălţimea ultimului sbor în stratosferă.

— E ceva foarte simplu. Te iubesc. Nu! Nu! Nu-mi răspunde. Mă tem de răspunsul

tău. Deocamdată nu-ţi cer şi nici nu-ţi pot cere să mă iubeşti şi tu. Eu te cunosc de mult. Sunt sigur de asta. Acuma îmi dau perfect de bine seama că întreaga mea viaţă a fost o pregătire pentru venirea ta. Poate vrei să zâmbeşti. Te rog să n'o faci. M'ar durea. Am simţit azi, în cumplita mea monotonie de belfer, că trebuie să mi se întâmple ceva excepţional, — şi-adause încet: — Ai venit tu. Văzându-te, eram ispitit să îngenunchiez înaintea ta.

— Pat, mă doare ceeace-mi spui. Nu e bine să vorbeşti aşa. Eu sunt... Eu sunt o călătoare şi nimic mai mult. Ce-ar fi dacă un şef de gară s'ar îndrăgosti de toate femeile frumoase, pe cari le vede în fuga rapidurilor printr'o staţie rurală, fără însemnătate? Eu sunt o femee, care pleacă. Mâne dimineaţă nu voiu mai fi. N'ai nici o şansă să mă revezi cândva. Dece nu ne-am petrece noaptea ca doi buni prieteni? Povesteşte-mi ceva, glumeşte... N'ai idee cât îmi place s'ascult întâmplări vesele! Ţin la oamenii bine dispuşi... Nu prea am prilejul să văd oameni cu râsul în ochi.

— Nu pot fi vesel, nu pot, Alina. E imposibil să nu mă înţelegi... Sunt destul de bătrân. Pot spune, fără teamă de-a greşi, că viaţa mea de până acuma a fost groaznic de cenuşie. Copilăria, adolescenţa, maturitatea... Toate acestea, de-o banalitate exasperantă.

Vii tu, pe care te-am aşteptat, pe care te-am ghicit undeva, într'o zi depărtată, şi-mi spui că nu te voiu revedea. Ce dracu'! Am şi eu dreptul la fericire. Hm! Afurisit lucru, recunosc... Vorbesc aşa cum nu-i poate plăcea unei femei, dar nu pot vorbi altfel.

— Vorbeşti frumos, Pat, şi te 'nţeleg, dar vorbeşti zădarnic. Mâne, eu voiu fi departe. Nu mă vei revedea niciodată. Orice-ai face, nu mă vei revedea.

Tăcură un timp îndelungat. Chelnerul le-aduse vinul. Se răspândi imediat o mireasmă dulceagă şi caldă, pe care Alina o aspiră adânc. Sorbiră încet din paharele fierbinţi şi, în curând, Hrisant îşi simţi sângele circulând mai repede. Vinul, a cărui culoare bătea într'un roş întunecat de văpaie îndepărtată, împrăştia reflexe de aur pe mânile palide ale femeiii. Liniştea mocnea în unghere. Unul dintre consumatori, cel mai beat, vorbea fără cuvinte. Cârciumarul îl privea, ascultându-l atent, par'că i-ar fi înţeles limba mută. Hrisant îşi împinse piciorul, alăturându-şi-l de-al Alinei, însă ea şi-l retrase. Profesorul roşi.

— Iar mă port prosteşte, — îşi spuse el, trist, şi se uită lung la femee.

Dânsa îşi pierduse privirile în întunericul de-afară şi Hrisant citi o teamă nelămurită în ochii ei. Ca şi cum n'ar fi dorit ca el să-i ghicească starea sufletească, Alina şi-o di-

simulă sub un zâmbet îngăduitor, care-l făcu fericit pe profesor.

— N'am să mă pot despărți niciodată de tine, Alina, — îi șopti dânsul. — Dă-mi mâna. Lasă-mă să-mi culc fruntea pe ea. N'ai dece să te jenezi. Nu te cunoaște nimeni aici.

Femeea îi întinse mâna și Hrisant își mângâie buzele de netezimea ei mătăsoasă.

— Încep să cred că ții la mine, Alina. Nici nu se poate altfel. N'am așteptat o fantomă, din cauza căreia să sufăr, ci o ființă bună ca tine, care să-mi aducă bucurie, fericire sau măcar umbra unei fericiri.

— Noaptea asta e o noapte de umbre.

Ridicându-și fruntea, Hrisant se supără din nou:

— Nu 'nțeleg...

Femeea vru să-și retragă mâna, dar profesorul i-o reținu și i-o sărută.

— Dece mă turburi? Lasă-mă să mă bucur de tine. Dacă ai ști cât am suferit până acuma, ar fi imposibil să nu mă iubești. Câte după-amiezi nesfârșite, câte nopți nu te-am așteptat! Crede-mă, Alina... Prin ce infern am trecut și azi după-amiază! Acuma constat că nici chipul tău nu mi-i străin. Te cunosc de mult, de mult... Să-ți istorisesc un vis, pe care l-am avut luna trecută. În visul acela, venisem dela Lipcani. În gară, te-am văzut, da, da, pe tine te-am văzut.

Erai la geamul unui vagon. Trenul se pusese în mișcare și tu-mi strigai: „Mă voiu întoarce! Mă voiu întoarce!" Iată, ai venit, Alina. Trebuia să vii. Căci tu mă iubești. Te rog să renunți la obișnuita cochetărie a femeii, care nu vrea să admită niciodată deschis că-l iubește pe cineva. Dacă nu m'ai iubi, nu m'ai lăsa să-mi îngrop așa fruntea în mâna ta și nici nu mi-ai permite să-ți spun lucrurile acestea. Numai iubirea admite o situație ca aceasta.

— Sau mila, Pat.

Hrisant tresări. Își duse mânile la obraji și și-i simți, deodată, reci. Iar intra în panică. Scuturându-se, încercă să-și îndepărteze din suflet o supărătoare sensație de frig, care stăruia cu îndărătnicie.

— Eu nu vreau să-ți fie milă de mine, Alina.

— Am spus eu așa ceva? Am precizat că numai iubirea sau mila permite situații de felul acesta.

Răspunsul nu-l satisfăcu pe Hrisant. I se părea și acuma că poate descifra un fel de compătimire în ochii femeiii și asta îl jignea în orgoliul de bărbat. Deaceea, tăcu un timp. Alina privea undeva, foarte departe și-și mângâia cu un gest felin și tandru fruntea înaltă și netedă. Profesorul îndrăzni să-i ia mâna. Femeea nu se împotrivi și Hrisant i-o ținu mult în a sa.

— Aş vrea ca noaptea aceasta să nu se sfârşească niciodată, Alina.

Ea avu un nou zâmbet, dar atât de obosit, încât îl îndureră ca un plâns pe Ipatie.

— Dece eşti aşa de misterioasă, Alina?

— Misterioasă? Deloc? Aşa sunt totdeauna.

— E foarte greu să te 'nţeleg. Priveşti atât de îndepărtat, încât îmi face impresia că vezi oameni depe o altă lume, acolo unde eu nu văd decât peretele acesta, tejgheaua şi sticlele de vin şi de bere.

— Poate că şi văd ceeace crezi tu.

Hrisant râse ne 'ncrezător şi-i sărută mânile sub privirea indiferentă a chelnerului, pe care plictiseala îl chinuia crâncen în seara asta fără clienţi.

— Cât aş fi în stare să stau aşa, lângă tine?

Femeea îi mângâie creştetul şi profesorul, copleşit, îşi lăsă fruntea pe umărul ei. Ar fi vrut s'o îmbrăţişeze. Se gândea cum să-i spună că o doreşte întreagă pentru o mare contopire în dragoste şi prietenie.

— Niciodată n'am fost atât de fericit, Alina, şi nici odată n'am crezut că un om poate iubi atât de puternic. Iată, stau în faţa ta şi restul n'are nici o importanţă, pentru mine. Tu-mi eşti totul şi nu cred că s'ar găsi cineva să te iubească mai mult ca mine. Dacă mi-ai spune acuma să mă sinucid, aş face-o,

căci aş fi fericit să mor sub ochii tăi. Poate că nu mă crezi, dar e cum îţi spun. Eu nu ştiu să mint, Alina, şi nici nu-mi place să fac figuri de stil. Dar văd că devin tragic... — şi zâmbi, ca să-şi scuze confesiunea, pe care-o găsea cam copilărească şi teatrală, însă Alina rămase serioasă.

— Îmi place cum vorbeşti, Pat, — spuse ea. — Oamenii cari vorbesc ca tine, sunt oameni buni. Tu îţi spui gândurile, nu ţi le ţii ascunse în prefăcătorie.

Hrisant se bucură mult de cuvintele ei şi, recunoscător, îi sărută din nou mânile.

— Cât de simplu ne-am întâlnit şi, totuşi, întâlnirea asta o aşteptam, fără să-mi dau seama, de-atâţia ani! Evident, a intervenit şi hazardul, căci, dacă nu mi se 'ntâmplau azi după-amiază atâtea lucruri stranii sau, mai degrabă, caraghioase, nu te-aş fi întâlnit, — şi-i istorisi toate, prin câte trecuse în locuinţa doamnei Popescu.

Alina îl ascultă amuzată şi, când el isprăvi, îşi ridică paharul şi închină cu oarecare patos în glas:

— În sănătatea gazdei tale!

Câteva minute, nu-şi mai spuseră nimic. Hrisant se adânci în contemplarea unei umbre, care-şi tremura pe masă conturile, iar Alina sorbea încet din paharul de vin. Un grup de cheflii intră sgomotos şi profesorul regretă că el şi cu Alina nu vor mai fi sin-

guri, însă cheflii nu luară loc, ci băură la repezeală câte-un rom şi ieşiră întovărăşiţi până la uşă de chelnerul care-şi manifesta prin temenele adânci recunoştinţa pentru bacşişul primit.

Hrisant răsuflă uşurat şi ceru o nouă sticlă de vin, deastădată nefiert, însă tot roşu. Fu servit imediat şi se pregăti să-i toarne în pahar Alinei, când uşa se deschise iarăşi. Profesorul rămase cu mâna în aer şi-şi înghiţi cu amărăciune înjurăturile, cari îi veniseră pe buze. Noul client nu era nimeni altul decât domnul Nae Vasilescu, adică persoana, pe care Hrisant ar fi vrut cel mai puţin s'o vadă în momentul de faţă.

— Poate că se va aşeza lângă tejghea şi nu mă va observa, — îşi spuse, însă leaderul argetoianist îl descoperise şi se-apropie jovial de el.

Resemnat, Hrisant trebui să-l prezinte Alinei, care-l învălui într'o privire amuzată — ceeace-l scoase din sărite pe primul. Chelnerul aduse din proprie iniţiativă încă un pahar. Ipatie îl fulgeră din ochi, însă pământul nu se desfăcu să-l înghită pe rău inspiratul chelner — şi Vasilescu deşertă dintr'odată vinul cu dulci nuanţe trandafirii.

— Dar mata, domnişoară, dece nu bei? Se poate una ca asta? Te rog, fă-mi cinstea.

Se cunoştea că Vasilescu băuse şi-aiurea. Urechile îi ardeau, iar privirea se mişca fără

siguranţă. Glasul lui, cam tărăgănat şi răguşit, era totuşi, plăcut, şi Hrisant nu mai regreta că Nae dăduse buzna peste ei. Dimpotrivă, se bucura, căci, acuma, nu mai era nevoit să întreţină conversaţia — avea Nae grijă destulă de asta! —, ci putea să se uite în linişte la Alina, care trecea, dincolo de chipul locvacelui Vasilescu, în cine ştie ce minunate, mari şi tainice depărtări.

În restaurant era cald şi bine. Vitrinele aburite ascundeau într'o apoasă, tulbure lumină noaptea de-afară şi mirosul acrişor al vinului se răspândea plăcut în încăpere. Vocea lui Vasilescu, care începuse să-şi golească sacul cu anecdote — istorisindu-le întâiu pe cele decente, căci până la celelalte mai lipseau câteva pahare de vin —, se desfăşura în pânze moi şi cu valuri multe ca un cântec. Hrisant nu-i urmărea firul, însă se lăsase furat de timbrul catifelat ca al unui violoncel şi-i savura adâncimile. Nici Alina nu-l asculta pe Nae. Umbre multe îi căzuseră pe ochii cari păreau — sub fruntea albă ca zăpezile stâncilor înalte — nişte peşteri umbroase de munte carpatin.

— Să-ţi spun alta, scumpa mea domnişoară. Şi dacă n'o să râzi nici la asta, înseamnă că m'am ramolit mai rău ca ilustrul meu prieten Ipatie . . . Ascultă . . . Un jidan din Polonia şi-a cumpărat într'o bună zi o căruţă şi doi cai . . . Ei, ce credeţi dumnea-

voastră c'a făcut cu caii jidanul? Pariez c'o să râdeţi! — şi Nae le explică în amănunt ce s'a întâmplat cu nobilele patrupede, însă nici Alina, nici Hrisant nu râseră — şi asta pentru simplul motiv că gândul lor călătorea în locuri, unde glasul lui Vasilescu nu putea pătrunde decât ca o suavă şopotire de sunete fără înţeles.

— Văd că stric degeaba orzul pe gâşte, spuse el jignit şi-şi mai turnă un pahar de vin.

Câteva picături se vărsară pe masă şi Alina remarcă scuturată de-un fior:

— Par'c'ar fi sânge...

Hrisant — tresări şi el.

— Da, par'c'ar fi sânge...

— Sânge! Pe dracu'! — protestă Nae. — Vin, şi încă prost... Par'c'ar fi borş! — şi sterse cu batista petele, cari i-o înroşiră. — Aveţi poftă să deveniţi tragici, — constată el deodată. — Perfect! În cazul ăsta, o să vă istorisesc nişte chestii cu fantome, — şi, într'adevăr, începu o povestire macabră, cu stafii şi case părăsite, însă nici acest gen nu-i interesa pe Alina şi pe Hrisant, cari se lăsaseră în propriile gânduri.

Eşuându-şi încercarea, Vasilescu se burzului şi comandă un vin tare, negru, pe care-l bău singur. Ipatie se temu că Nae îşi va da în petec, ca deobiceiu când întrecea măsura, însă argetoianistul îşi cufundă capul în mâni şi nici o anecdotă porcoasă nu veni s'o pună

în situaţie penibilă pe Alina. Hrisant îi fu recunoscător lui Nae pentru această delicateţă şi-şi spuse că, în definitiv, colegul său nu e chiar atât de scârbos, cum îl descrie gura lumii.

Tăcerea se prelungi mult.

O lâncezeală ca înainte de somn îl cuprinse pe Hrisant. Gândea cu febrilitate, aşa cum i se 'ntâmplă întotdeauna când era pe punctul să adoarmă, şi-şi construia diferite tablouri, în cari Alina deţinea rolul principal. Se vedea împreună cu dânsa, acasă, în oraş, în tren, într'o excursie prin munţi — şi, în toate aceste scene, Alina rămânea mereu aceeaşi: enigmatică, deşi luminoasă.

— Ea mă iubeşte, desigur că mă iubeşte, căci, dealtfel, n'ar suporta atmosfera asta plicticoasă. Numai când iubeşti ţi-i indiferent locul, în care stai cu persoana iubită.

Cât de mult năzuise Hrisant la un mic apartament burghez, cu un pat curat, cu o bibliotecă elegantă şi cu un aparat de radio!

— Alina şi cu mine am sta în faţa sobei. Am stinge lumina şi flăcările ne-ar juca pe faţă. Doamne, cât de frumoasă e viaţa, când ştii să ţi-o organizezi... Trebuie să mi-o aranjez după vechea mea dorinţă, dar singur n'aş putea. Toate lucrurile m'ar plictisi şi n'aş avea răbdare nici măcar să citesc un ziar.

După ce chibzui câtva timp, își rupse dintr'un carnet o foaie curată și scrise pe ea aceste rânduri, pe cari le trecu pe furiș Alinei:

Te iubesc. Vreau să fiu fericit. Fii soția mea. Nu mă interesează cine ești și de unde vii. Ți-am spus că nimeni nu e în stare să te iubească mai mult ca mine. Te rog să fii soția mea. Te rog încăodată și încăodată.

Alina le citi de mai multe ori. Apoi, îi făcu semn să-i dea creionul și scrise sub ele:

Țin mult, foarte mult, la Tine, dar, oricât m'ar durea să știu că suferi, nu pot primi să fiu soția Ta. Dacă vei suferi, voiu regreta că ni s'au încrucișat cărările.

Iar porni o îngrozitoare prăbușire în Hrisant. Toate își 'pierduseră rostul. Conta numai faptul că Alina îl refuza. Restaurantul se 'ntuneca. Năvălea, de pretutindeni, o apă tulbure, de mocirlă, în încăpere. Becurile electrice se afumară ca niște țilindri de lămpi cu petrol. Chelnerul răsturnă un pahar pe bufet și sgomotul aproape că-l asurzi pe Hrisant, care lupta disperat împotriva unui somn vecin cu leșinul. Apoi, deodată, cuprins de-o inspirație, care goni în funduri de lume întunericul, scrise o altă hârtie:

Mă cunoști de prea puțin timp. Nu vreau să te forțez. Voiu avea răbdarea să aștept cât vrei — un an, doi, zece, însă trebuie să-mi aparții odată și-odată. Nu-mi nimici

fericirea cu un răspuns categoric. Lasă-mă să cred că totul e posibil. Spui că ţii la mine. Dela aceasta şi până la iubire nu e decât un pas. Poate că inima te va 'ndemna să-l faci. Te rog să-mi răspunzi.

Ea citi cu atenţie bileţelul şi se gândi mult înainte de-a răspunde. Hrisant era nerăbdător. Îşi aprinse nervos o ţigară şi'ncepu să bată iarăşi cu degetele'n masă. Îl enerva şi privirea fixă a lui Vasilescu, care se refugiase într'o tăcere mai jenantă decât vorbăria de-adineaori.

— Te rog să-mi răspunzi . . . — imploră în şoaptă Hrisant.

— Îngăduie-mi câteva minute . . . Vreau să mă lămuresc întâiu . . .

Vasilescu îi privea pieziş:

— Naivi şi sentimentali ca nişte copii, — îşi spuse, însă îi invidia în fond, regretând că simţurile lui tocite nu-i mai permiteau bucuriile mici şi înviorătoare ale unei iubiri platonice, ci numai satisfacţi directe şi brutale, consumate la repezeală în vre-o cameră de hotel, mucegăite şi cu iz oribil de formol.

Hrisant primi însfârşit răspunsul şi-l parcurse înfrigurat.

Nu numai că ţin la Tine, dar Te şi iubesc. Totuşi, nu-Ţi voiu aparţine niciodată. Nu-mi cere să-Ţi explic. E singura mea rugăminte. Acceptă situaţia aşa cum e, căci, de altfel, voiu fi silită să plec imediat.

Vasilescu îl privi interesat pe Hrisant.

— Cât de sensibil e băiatul acesta! — remarcă el amuzat întrucâtva. — Par'c'ar fi de patrusprezece ani... S'a'ngălbenit, şi mânile îi tremură ca unui moşneag. Te pomeneşti că iubeşte pentru 'ntâia oară... — însă, pe urmă, se'ngrijoră: — Ce dracu'? De când îs, n'am văzut aşa faţă nenorocită... Ehei, s'o am eu pe mâna mea, aş ştii să mlădiez îndărătnicia damei! — şi-o măsură curios pe Alina.

Ea se'nvelise în şi mai multe umbre şi Vasilescu avu impresia că restaurantul s'a transformat într'o alee de sălcii plângătoare, străbătută de-un vânt cald cu miresme de ţarină proaspăt arată, flori ţărăneşti şi apă sfinţită.

— Nu-mi place dama asta, zău că nu-mi place! Ar trebui să-i spun lui Ipatie să se ferească de dânsa. Par'c'ar veni dintr'un mormânt şi toată frumuseţea ei nu face două parale!

Cu cât se uita mai mult la ea, cu atâta o găsea mai stranie — şi aproape că-i fu frică.

— Am să-i spun bietului Ipatie că nu-i lucru curat aici. Ce ochi, Doamne, ce ochi! Ochi de mort... — şi-o fixă cu insistenţă, ca şi cum ar fi încercat să-i pătrundă toate tainele, însă, peste puţin, trebui să-şi îndrepte în altă parte privirile, căci Alina îl

fulgerase cu o căutătură îngheţată şi prevestitoare de nenoroc.

— Am să-i spun bietului Ipatie, sigur c'am să-i spun! Femeea asta-i o piază rea ... Aşa una îţi suge măduva şi te lasă neom. Unde naiba o fi pescuit-o? Şi nici măcar brunetă nu e ... Da, da! Par'că-i o moartă, că prea priveşte din altă lume ... — şi se uită ostentativ drept în ochii ei, însă, după câteva secunde, se simţi moleşit şi pleoapele îi coborîră, făcându-l să uite totul.

— Oare de cât timp nu mai scoatem o vorbă? — vorbi tare, chiar prea tare, Hrisant şi comandă o altă sticlă de vin.

Vasilescu deveni dinnou vorbăreţ. Răspândi atâta vervă, încât, deastădată, Hrisant şi Alina îl ascultară cu atenţie. Le istorisi diferite întâmplări vesele din viaţa de soldat, — căci făcuse războiul ca sublocotenent de infanterie, aşa că o cunoştea perfect. Chelnerul, care nu mai ştia cum să-şi alunge urâtul, veni să-l asculte şi rânjea larg, arătându-şi dantura neagră şi neregulată, la fiecare poantă a lui Vasilescu.

— Păcat că nu te-ai ales niciodată deputat, — îi spuse Hrisant, admirativ.

— Mă băiete, politica s'o faci aşa, ca mine ... Numai cu vorba, diletant, că astăzi e periculos s'o faci şi cu fapta ... Alegându-mă deputat, nu m'ar răbda inima să nu dau cu parul în câţiva dovleci din parlament, şi

asta mi-ar cam lua piuitul, căci m'aş speria de propria îndrăzneală . . . — şi isbucni în hohote de râs des şi comunicativ, dar exagerat şi fără sens.

Alina zâmbi de buna lui dispoziţie.

— Domnişoară, — îi spuse Vasilescu, întrerupându-şi deodată râsul, — iartă-ne câteva minute. Ne ducem să luăm o gură de aer proaspăt, — şi-i făcu lui Hrisant cu ochiul.

Profesorul îl urmă. Vasilescu se împletecea, dar încă nu era beat. Mai mult ameţit — de fum şi de râs. Traversară un gang întunecos şi intrară la toaletă.

— Măi, nu te ştiam cu noroc la dame. Frumoasă, n'am ce obiecta. Numai că nu e genul meu. Prea eterată. Mie-mi plac femeile îndesate, dolofane, negre la păr şi vânjoase. Mulatre, măi, ori jidănci. Am descoperit ieri una mţţţ! Ceva ef-ef! Parol . . . Dacă vrei, te duc şi pe tine la ea. Mâne, poimâne, când vrei tu . . .

— Eşti un băiat bun, — îi răspunse Hrisant, cu o nuanţă de ironie în glas, pe care Vasilescu n'o putu sesiza. — Nu există în Cernăuţi femee uşoară, care să nu fie imediat remarcată de tine, şi, în loc să fii egoist, o pasezi tuturor . . .

— Sigur! Ştii cum îs eu . . . Inimă de zahăr, numai că directorul nu mă înghite. Poate

fiindcă e diabetic, naiu'mă-sii ... — şi râse singur de glumă.

Într'adevăr, directorul nu-l agreea pe Vasilescu, care avea o gură fără frâu. Când lua o chestiune în discuţie, trebuia s'o spurce, indiferent dacă subiectul era geografia României, nevasta pedelului sau turnul primăriei. Pe director îl bârfea cu o perseverenţă diabolică. Îi descoperise trei concubine, patru copii nelegitimi şi câteva fraude — fără, însă, să le dovedească. Şi cum le-ar fi putut dovedi, când le descoperise în fundul unui pahar de vin? Întâiu, calomniatul voise să-l dea în judecată, însă amănuntele, pe cari Vasilescu le istorisea în cancelaria profesorilor despre menajul în trei al inspectorului şcolar, erau atât de picante, încât se hotărî să-l lase în pace, căci directorul nu reuşea să-l suporte pe inspector, o răutate de om şi-un abil sforar politic. Într'o bună zi, însă, i se înfundase şi lui Vasilescu, care, plictisit să-i ducă numai pe colegi la femei, trecuse şi la elevii dintr'a opta, cu cari organiza chefuri monstre în localurile de lângă gara centrală. Odată, unul din ei — îmbătându-se turtă — o înţepase cu furculiţa pe o damă de consumaţie. Poliţia intervenise şi scandalul isbucnise public. Era chiar vorba ca Vasilescu să fie îndepărtat din învăţământ, însă un văr al său, domn mare la Ministerul de Instrucţie, muşamalizase afacerea — şi profesorul pu-

tuse să-şi reia chefurile. Atâta doar, că, acuma, era mai precaut.

— Hai puţin în stradă, că m'au înăbuşit fumul ţigărilor şi căldura.

Afară, aspirară cu nesaţ aerul rece. Ningea des. Noroiul dispăruse sub stratul de zăpadă. Vasilescu îşi aprinse o ţigară şi spuse visător:

— Frumoasă, dama ta! Zău! Frumoasă, măi! Da'mie nu-mi place... Are, măi, un miros ca de ţărnă...

— Dece-o calomniezi şi pe ea, Vasilescule?

— N'o calomniez, constat! Mirosul nu e neplăcut. Par'că-i amestecat cu busuioc, însă are ceva straniu, afurisit de straniu, în el... Ceva de... de... Am găsit! Are ceva de mormânt... Ceva foarte ciudat...

— E minunat de frumoasă!

— Am spus eu altfel? O apreciez ca pe-o operă de artă, însă n'aş fi în stare să mă culc cu ea. Niciodată...

— Tu nu poţi vorbi cinci minute fără să porcăieşti!

— Curios om eşti... Par'c'ai fi logodit cu ea sau par'că ţi-ar fi nevastă!

— Bine, mă canalie bătrână, dar nu vezi că e fată cinstită?

— Să văd? Cum să văd? Nu te poţi convinge decât într'un singur fel dacă o fată e sau nu cinstită. Adică mai e un mijloc... o

duci la medic, s'o controleze... Dar nici atunci siguranţa nu poate fi decât einsteiniană...

— Încetează, nu fi măgar! Aş prefera să-mi vorbeşti despre politică...

— Dă-o'ncolo de politică acuma! Aşa eşti tu, măi băiete... Un biet lunatec... Ar fi trebuit să te faci poet, nu profesor, şi încă de latină! În loc să-ţi duci dama la hotel sau acasă la tine, tu o usuci într'un restaurant păcătos ca acesta. Dracu'să te'nţeleagă, că eu nu pot! O ţii la fum, nenorocitule!

Uitându-se la Hrisant, îi surprinse o grimasă de scârbă pe faţă. Tăcu un timp. Se duse până'n mijlocul străzii. Fulgii de zăpadă îi înfloriră părul. Când reveni, spuse încet:

— Ştiu ce crezi despre mine. Că sunt o lichea, un stricat. Ehei, mă băiete! Ar fi caraghios să-ţi istorisesc dece am devenit aşa. Fiecare om îşi are taina, ca să mă explic poetic şi misterios ca directorul nostru, când ne pune câte-o pilă la inspectorat... N'am s'o mai duc mult. O să crăp în curând şi singura mea dorinţă e să mor beat ca un porc.

Hrisant îl privi surprins. Nu-l auzise niciodată pe Vasilescu vorbind astfel. Apoi, îşi întoarse ochii, jenat, şi-şi aranjă, cu pălmile, părul dela tâmple.

Văzuse lacrimi în ochii lui Nae Vasilescu.

— Dac'ar ninge aşa, până mâne dimineaţă, să scăpăm odată de noroaie...

Vorbise numai ca să spună ceva. Tăcerea moartă a străzii îl apăsa. Casele dormeau. Cerul era jos şi par'că se sprijinea direct deasupra hornurilor. Din unele, mai ieşea fum, ca o răsuflare domolă, care se răspândea liniştit peste oraş.

— Rochia damei tale are un croiu foarte vechiu. Ceva stil 1900. N'ai observat? În orice caz, e o cocotă rafinată, foarte rafinată. O bomboană, măi! Serios, deşi pe mine nu mă atrage deloc . . .

Hrisant îşi întoarse supărat capul.

— Bine, bine, lasă! Nu ţi-o mai calomniez . . . Şi-acu hai înăuntru, că s'o fi plictisind de când ne tot aşteaptă.

Îşi reluară locurile la masă.

Lui Vasilescu, vioiciunea îi pierise. Privea absent în fundul paharului de vin şi bătea cu degetele în lemn. Contaminat, Hrisant îl imită. Numai Alina îşi păstra imobilitatea distantă de statue. În curând, Vasilescu îşi pironi în frunte pumnii şi se lăsă în voie gândurilor, cari îi îndurerau gura într'o strâmbătură de plâns tăcut.

Chelnerul strângea feţele de masă şi întorcea scaunele. Nu mai venea nimeni şi tăcerea celor trei clienţi îl agasa, aşa că le arăta cu destulă ostentaţie intenţia de-a închide localul, însă ei nici nu-l băgau în seamă, ci îşi continuau cu îndărătnicie muţenia.

— Mulţumesc de-aşa clienţi! — se revoltă dânsul. — Nu fac altceva decât se bea câteva sticle de vin şi să bată cu degetele'n lemn ca şi cum eu n'aş avea nervi! — şi începu să scuture sub nasul lui Vasilescu feţele de masă.

— Mă, du-te dracului, că acuşi te-apuc de guler şi-ţi frec de perete nasul, — se'nfurie Nae.

— Închidem, coane, închidem! — se intimidă brusc chelnerul, scuzându-se.

— Nu mă interesează! Închide cât poftești, dar noi mai rămânem — hotărî categoric Vasilescu, bătând atât de tare cu pumnul, încât paharele, angajându-se într'o rumbă plină de temperament, zăngăniră con brio.

— Lasă, Nae, — interveni Hrisant, căruia scandalurile îi repugnau, — mergem în altă parte.

— Bine, cum vrei tu, — se domoli Vasilescu.

Făcură plata şi ieşiră.

Oblonul restaurantului căzu în urma lor ca peste-o casă părăsită.

Ningea. Alina, bucurându-se de jocul fulgilor, îl strânse puternic de braţ pe Hrisant. Vasilescu fluiera un marş şi părăduia cu bastonul, ca şi cum ar fi comandat unei armate imaginare. Strada era pustie. Nici măcar un sergent de stradă nu veghia tăcerile

peisagiului înzăpezit, peste care cerul părea o pânză fantomatică, fluturată de strigoi nevăzuţi. La ferestre, nici-o lumină, nicăieri. Aerul era plăcut, călduţ şi Hrisant îl aspira cu aviditate. Tramvaiele nu mai circulau în strada Regele Ferdinand, căci trecuse de ora 1. Doar câte-o birjă ducea întârziaţii peacasă.

— Par'că numai noi am fi pe lume, — spuse Vasilescu. Oare unde mi's dragile păsări de noapte? — însă nici o femee de stradă nu era prin apropiere. — S'au dus toate la culcare, — oftă el. — Va trebui să le caut pela domicilii . . .

Alina şi Hrisant nu-l auzeau. Mergând alături, braţ la braţ, se bucurau de liniştea nopţii şi se gândeau la lucruri îndepărtate, cari îi distanţau enorm de Vasilescu şi de tot ceeace le-ar fi putut aminti de-o realitate prea apropiată.

— Voi sunteţi fericiţi, — oftă Nae. — Ce pereche frumoasă . . . Par'că sunteţi nişte logodnici pe-un drum de cireşi înfloriţi, Ipatie! N'auzi, Ipatie? Par'c'aţi fi nişte logodnici dintr'o stampă japoneză.

— Da, da . . . — îi răspunse Hrisant, fără să fi fost atent la ceeace-i spusese Vasilescu.

— Îndrăgostiţi nebuni, murmură duios leadarul argetoianist şi-şi aprinse o ţigară, retrăindu-şi drama, care-i distrusese cu mulţi ani în urmă viaţa.

Nae fusese logodit cu o fată din Dorohoi când sunase mobilizarea. Ea îi promisese că, orice s'ar întâmpla, îl va aştepta. Părinţii ei, însă, plictisiţi de războiul, care se prelungea peste prevederile lor, o obligaseră să se mărite cu un avocat. La armistiţiu, Nae o găsise măritată şi cu un copil. O săptămână întreagă o dusese, atunci, Vasilescu numai în beţii. Răsculase oraşul şi chiar petrecuse câteva ore la poliţie pentru o duzină de geamuri sparte. Plânsese ca o femee în arestul poliţienesc, unde ajunsese la concluzia că viaţa e o mare nebunie, peste care trebuie să scuipi şi să treci ca peste-o farsă sinistră. Câţiva ani, trăise numai cu gândul răsbunării. Apoi, beţia îi nimicise voinţa şi nimic nu-l mai interesa decât doar plăcerile imediate, pe cari le gusta cu patimă şi uitare de sine.

— Da, da ... Voi sunteţi fericiţi ... — dar nimeni nu-i răspunse şi Vasilescu se simţi îngrozitor de singur în tăcerea albă a oraşului cu zăpadă.

I se făcu dor de cineva, cu care să poată vorbi. Indiferent ce, dar să poată vorbi. Să audă râs, glasuri vesele în jurul său. Cunoştea un local din apropierea gării centrale, unde obişnuiau să petreacă numeroşi emigranţi ruşi, beţivi de mare calibru şi porci în lege. I se păru că e inutil aici, lângă perechea asta, care, în orice caz, era fericită.

— Am să beau până mâne la amiază, — îşi spuse. — Vreau să mă ducă pe sus acasă. Ah, Doamne, ce viaţă afurisită! — şi-şi uscă lacrimile, cari îi curgeau pe obraji.

Intrară în piaţa Unirii. O ceată de cheflii ieşi dela „Pajura Neagră", cântând şi strigând. Vasilescu îi privi cu invidie pe beţivi şi se opri.

— Domnişoară, dă-mi voie să mă retrag, — spuse el, ceremonios. — Mă aşteaptă afaceri urgente altundeva şi, oricâtă plăcere mi-ar face tovărăşia matale şi-a lui Hrisant, trebuie să mă duc.

Se despărţiră, fără prea mare regret din partea lui Ipatie, care era bucuros că va rămâne singur cu Alina.

Nae o apucă în jos, spre gară, şi dispăru în curând sub perdeaua deasă a ninsorii.

— Să mergem la un bar, Alina. Vom putea sta acolo, liniştiţi, de vorbă.

— Să mergem, Pat. N'am văzut niciodată un bar.

— Vom sta câteva ore şi, apoi, te voiu conduce acasă.

— Acasă? — şi Alina zâmbi atât de trist, încât Hrisant se'nfricoşă.

— Te iubesc, Alina, te iubesc. Nu pot trăi fără tine. Alina . . . Alina . . . Cum vrei să ţi-o dovedesc? Voiu înebuni . . . Cu siguranţă că voiu înebuni . . . Nu voiu putea să

te mai aştept. Ascultă-mă, Alina. Opreşte-te şi-ascultă-mă. Nu-ţi mai cer să mă iubeşti, dar te rog să ai milă de mine. Nimeni nu te va iubi ca mine. Nimeni, Alina. Eu nu voiu putea să te aştept, nu voiu putea. Nu voiu putea ... O iubire ca mea ... e ... unică ... Eu ... Nu pleca, Alina. Nu pleca ... Vreau să-ţi dovedesc că te iubesc. Dar cum, cum, Alina? Oare n'ar fi bine să termin aici, imediat, cu viaţa aceasta? Căci viaţa mea e de blestem ...

Căzu în genunchi, cu fruntea în zăpada moale, care-i păru o pernă. Îl cuprinse o chinuitoare dorinţă de somn, de moarte. Murea aici, în faţa ei, şi asta era o mare mângâiere pentru dânsul. Pălăria îi sburase la-o-parte, sub un zid. Fulgii îi pipăiau gâtul gol, topindu-se. Profesorul avea impresia că zeci de ace îi înţeapă ceafa, dar înţepătura lor nu era dureroasă, ci răspândea în trup o moleşeală călduroasă, ca nişte sărutări.

Cuprinsă de milă, femeea se plecă şi-i mângâie părul.

Nimeni, nicăieri.

O imensă cetate moartă, oraşul. Zăpada cernea cu nemiluita, iar tăcerea se concretizase în acest potop alb, abia material, care curgea ca o apă fără glas. Lumina electrică, palidă, veghia revărsarea îngheţată a nourilor fără sfârşit.

Alina îngenunchie alături de Hrisant. Îi cuprinse capul. Îi alină obrajii, îl sărută — dar așa cum săruți, primăvara, trunchiul unui copac. Par'că n'ar fi fost nici o pasiune în sărutul ei. Dânsul mai avu puterea să se mire, o mirare surâzătoare de copil. Apoi, i se păru că se scufundă în zăpadă și numai târziu, când își dădu seama că mânile femeii îi mai desmiardă obrajii înfrigurați, își reveni.

— Alina, noaptea aceasta nu se va mai termina.

— Nu se va termina, Pat. Ne vom duce cu ea, mai departe.

— Unde, Alina?

— Ce importanță are? Te-am sărutat și asta înseamnă că vom pleca împreună. Te iubesc, Pat. Aceasta e marea mea vină.

— Ce fel de vină, Alina?

— Încă nu poți înțelege. Vei înțelege abia mâne.

— Dar, ai spus că plecăm cu noaptea. Un mâne deci, nu e valabil pentru noi. Pentru noi nu mai există mâne.

— Ba da, Pat. Există. E un fel de mâne, pe care, deocamdată, nu-l poți cunoaște.

— Oricum ar fi, nu mi-i teamă, Alina. Cred că încep să te'nțeleg. Va fi cea mai frumoasă călătorie a mea. Într'adevăr, nu mi-i teamă. Totul va fi foarte frumos. Când umbrele nopții se vor risipi și soarele își va re-

vărsa peste oraş lumina obositoare, noi vom fi departe.

— Mă bucur şi, totodată, regret că te-ai decis să pleci cu mine.

— Alina, acuma poţi să-mi spui totul. Văd că nu mai trăiesc pe planul realităţii. Nu mă uimeşte nimic. Spune-mi totul. Cine eşti şi de unde vii?

— Nu fi laş, Pat. Ştii cine sunt sau, mai bine, ce sunt.

—Deci e, totuşi, adevărat. Nu mă înţelege greşit, Alina. Nu-mi pare rău că e aşa. O lume nouă, splendidă, se va deschide înaintea ochilor mei. Încep s'o simt depe acuma. Bate un fel de vânt dinspre răsărit, Alina.

— Cred, totuşi, că am greşit, Pat. Tu trebuia să te consolezi. Te însurai cu o fată simpatică, bogată, făceai copii, şi fericirea n'ar fi întârziat să vină.

— Da, — zâmbi Hrisant amar, — şi muream pensionar, cu doi nepoţei pe genunchi, nu?

— Dece nu? Ar fi fost foarte frumos.

— Să lăsăm asta, Alina.

Profesorul se ridică din zăpadă. Se ridică şi femeea. Ninsoarea se 'ndesise şi mai mult. Văzduhul era opac. Părea o ceaţă lăptoasă, s'o tai cu cuţitul. Dealtfel, aceeaşi linişte reconfortantă de lume la 'nceputul ei.

— Mai avem două ore până la răsăritul soarelui. Să ne plimbăm, Alina, şi să privim

pentru ultima dată viaţa aceasta, care doarme în tăcerea ninsorii.

Trecură într'o stradă laterală. Picioarele se înfundau până la glesne în zăpada moale. Un tren de marfă, cu răsuflarea grea de prea mulţi aburi, se auzi huruind sub podul din strada Romană. Într'o curte, două ferestre îşi răspândeau familiar lumina peste pereţii dărăpănaţi ai unui garaj particular. Contrastul cu întunericul dimprejur, o făcea şi mai dulce. Hrisant ghici o familie modestă, dar fericită, înapoia perdelelor albe şi avu un scurt regret pentru viaţa, pe care trebuia s'o părăsească. Amintindu-şi miile de nimicuri plăcute, cari alcătuiesc existenţa umană, oftă şi se opri.

— Te-ai răsgândit? — îl întrebă decepţionată Alina, care-i surprinsese privirea nostalgică spre interiorul calm al odăi luminate.

— Nu. Oricâte plăceri mărunte mi-ar oferi viaţa, ele nu contează nimic fără tine.

Hrisant mergea în neştire. Era fericit în tovărăşia Alinei. Tăcerea, care-i înconjura în ziduri groase, de nepătruns, îi făcea bine. Nu-l interesa pe unde mergeau. Faptul că era lângă Alina, avea mai mare importanţă decât drumul acela greu prin hârtoape înzăpezite.

— Alina, vrei să mergem aşa până la capătul lumii?

Femeea zâmbi şi-şi trecu braţul după mijlocul lui.

— Nu mai avem mult până la capătul lumii, Pat.

— Şi ce va fi acolo, Alina?

— Moarte, — răspunse ea simplu, însă, lucru destul de ciudat, Hrisant nu se înspăimântă de cuvântul acesta.

— Noaptea asta e mai frumoasă ca o noapte de vară, cu lună şi stele multe, — şopti Hrisant.

— Da, pentrucă e noaptea noastră cea mare.

— Oare în viaţa fiecărui om se 'ntâmplă o noapte mare ca aceasta?

— Cred că da. Insă să nu mai vorbim decât de fericirea noastră. Vrei?

— Desigur, Alina.

Pentru un ochiu nepriceput, nimic nu lăsa să se vadă că dimineaţa e aproape. Hrisant, însă, ştia că, în curând, puhoiul ei cenuşiu se va revărsa peste acoperişurile caselor, ca, apoi, să-i urmeze potopul de raze roşii, cari vor transforma oraşul într'o imensă baie de sânge. Din apropierea cimitirului, profesorul cuprinse cu privirile întreaga panoramă a Cernăuţilor. Mii şi mii de ferestre luminate arătau că oamenii se pregătesc pentru munca de toate zilele. Departe, lângă

podul de peste Prut, un tramvaiu se târa anevoie, luptând cu nămeţii. Profesorul zări, printre ramurile înflorite de zăpadă ale unui salcâm, peisagiul brăzdat de lumini al gării principale. Un accelerat intra în viteză spre câmpiile viscolite ale Bucovinei de nord. In curtea regimentului de artilerie dela capătul străzii, viaţa era deplină. Ninsoarea se rărise. Printre nouri, câteva stele clipeau somnoros. Un sgomot slab, însă persistent, anunţa că viaţa îşi reia pretutindeni ritmul. Numai dincolo, peste zidul cimitirului, tăcerea se afunda între cruci şi copaci.

Ajunseră la poarta principală.

Alina se opri şi-l întrebă pe Hrisant, care-şi aprinsese o ţigară amăruie şi rea.

— Ştii ce ai de făcut?

— Da. Şi nu voiu şovăi nici o singură clipă.

— Ai timp să te mai gândeşti.

Profesorul schiţă un gest nerăbdător:

— La ce bun? Sunt hotărît. Eu nu pot trăi fără tine. Restul nu contează. Dar aş vrea să fiu convins cu certitudine că mă iubeşti într'adevăr, că nu mă iubeşti din milă. Dece nu vrei să-mi aparţii definitiv, unic?

— Asta ştii că nu se poate. Niciodată.

— Niciodată, niciodată! Cum îmi sună'n urechi cuvântul acesta . . . Alina, ce faci, Alina? Dece plângi? Şi eu nu pot plânge! Doamne, dacă aş putea plânge. Cât de ciu-

date sunt toate... Plec cu tine. Ar trebui, deci, să fiu fericit. Şi nu sunt. Cred că fericirea e ceva ce se dobândeşte încet. Trebuie să te obişnuieşti cu ea, s'o simţi intrându-ţi prin toţi porii. Alina, mai e timp să ne întoarcem. Avea dreptate Vasilescu! Trebuia să te iau la mine acasă. Trebuia să fii a mea. Definitiv a mea. Decè taci, Alina?

— N'aş fi putut face niciodată aşa ceva.

Răspunsul îl lovi dureros pe Hrisant. Apoi, resemnându-se, se reculese şi, amăgit de-o iluzie, hazardă s'o întrebe în şoaptă:

— Dar dacă te luam în căsătorie?

— Nici atunci, Pat. Decè nu vrei să înţelegi? Ştii cine sunt. Fericirea noastră nu se mai poate împlini în trup.

Profesorul avu impresia că toţi nourii cerului i s'au strâns pe umeri şi, copleşit, îngenunchie, lipindu-şi faţa de picioarele femeii. Işi închise ochii şi rămase ca într'o uitare.

— Lasă-mă să stau aşa, Alina, — o rugă Hrisant, însă ea se plecă şi, prinzându-l de braţe, îl determină să se ridice.

— Se face ziuă, Pat. Te poate vedea cineva.

— Dar ce importanţă poate avea acuma dacă mă vede sau nu cineva?

— E posibil ca, în momentul hotărîtor, să nu mai vrei să mori.

— Nu vorbi aşa. Ştii că voiu merge după tine, însă vreau să te simt, să-ţi cuprind mijlocul, să mă'ntregesc prin tine.

Femeea îşi trecu braţul după grumazul lui.

— Indată mă voiu duce. N'am voie să privesc soarele.

Il sărută pe buze, sălbatic.

— Să nu te-aştept prea mult, Pat.

— Nu, nu! Ţi-am promis că Te voiu urma fără'ntârziere...

— Mi-i dor de soare... Nu-ţi poţi închipui cât dor mi-e de el! Tu-l vei mai vedea astăzi şi vei veni să-mi spui cum a răsărit, înecând în sânge şi lumină întreaga lume. Pat, eu te iubesc mult.

— Acolo, unde mă voiu duce după tine, vom putea fi fericiţi?

— Da. Va fi o fericire nesfârşită.

Hrisant o cuprinse.

— Cât de uşoară eşti tu, Alina.

O sărută pe frunte şi spuse blând:

— Dacă n'aveam norocul să te 'ntâlnesc aseară, nu ştiam niciodată ce e fericirea.

— Trebuia să te 'ntâlnesc. Am trăit fără să mă 'ntregesc şi fiecare om trebuie să se 'ntregească odată şi-odată. Te-ai întrebat cândva dece se sinucid atâţia oameni? Nu-ţi face impresia că-i chiamă cineva?

— Nu m'am gândit niciodată la asta.

Alina îşi lăsă fruntea pe umărul lui Hrisantsant şi spuse încet:

— Vezi, eu te iubesc. E pentru 'ntâia oară când îl iubesc pe cineva.

— Şi eu iubesc pentru 'ntâia oară. De fapt, însă, presimţeam că te voiu iubi. Erai mereu lângă mine, însă fără să-ţi pot ghici înfăţişarea. Când eram elev, mă pierdeam zile 'ntregi în visare. Notele rele ploau asupra mea şi . . .

— Dece te-ai oprit? Continuă. Vreau să-ţi aud glasul.

— Mă gândesc că stau de vorbă ca la un ceaiu, ca şi cum totul ar fi foarte normal şi n'ar urma să mă sinucid încă astăzi . . .

— Dar totul e foarte normal! — îl asigură ea, adâncindu-şi şoapta.

Hrisant o privi mirat şi-o întrebă cu ne'ncredere:

— Intr'adevăr?

— Desigur! Devremece se întâmplă, orice lucru e normal, — şi zâmbiră amândoi.

Autobuzul „Piaţa Unirii—Strada Romană" circula acuma. Sgomotul motorului îl turbură pe Hrisant, căci era ca o chiemare la viaţă. Acolo, în strada Romană, la câteva sute de metri, viaţa creştea în duduitul automobilului, în glasurile confuze ale funcţionarilor, cari mergeau la birou şi ale elevilor de liceu, grăbiţi să nu piardă ora 'ntâia. Aici,

însă, tăcerea îndesată a cimitirului şi vocea în surdină a Alinei chiemau spre moarte.

— Dacă nu mă vei urma, — spuse femeea, — va trebui să vin din nou, să-l caut pe altcineva, căci trebuie să vin de-atâtea ori, până găsesc un bărbat, care să mă urmeze fără şovăială.

O gelozie atroce îl covârşi pe Hrisant.

— Asta înseamnă că ai mai fost pe-aici, că l-ai mai iubit pe cineva, numai că el s'a înspăimântat de moarte! L-ai sărutat ca pe mine, l-ai îmbrăţişat... — şi râse sălbatic.

— Nu râde aşa, Pat! Nu l-am iubit pe nimeni. Te căutam pe tine şi-au trebuit să treacă destui ani până te-am găsit...

— Asta o spui aşa, ca să mă consolezi...

— Nu, Pat. E adevărul...

O bănuială chinuitoare se furişă în mintea lui Hrisant:

— Dacă dânsa vrea numai să mă facă gelos în felul acesta, ca eu s'o urmez orbeşte? Nu pot suporta gândul c'ar fi posibil să aparţină altcuiva şi ea ştie asta. Vrea să fie cu orice preţ sigură că mă voiu sinucide. Dar, de fapt, asta nu 'nseamnă oare că mă iubeşte? — şi-o undă de mare fericire îi goni nemulţumirea. — La dracu'! Sunt copilăros... In loc să-i sărut mânile pentru marea bunătate, eu îi turbur cu fleacuri ultimele minute! — şi spuse tare: — Iartă-mă, Alina. Te iubesc şi asta mă face nedrept.

O răbufnire de vânt aduse un nou potop de zăpadă. Vântul se stinse în copacii cimitirului, însă fulguirea mai dură şi Hrisant îşi aminti de poveştile lui Andersen. O strânse pe Alina în braţe şi-i şopti:

— Cât de minunaţi sunt fulgii aceştia! Cât de mari... Par'c'ar valsa, atât de lină e căderea lor. Cunoşti valsul „Gold und Silber"? De câte ori ninge, îmi amintesc întotdeauna de melodia lui. Spune-mi că mă iubeşti, mai spune-mi odată, te rog...

— Te iubesc...

— Mult?

— Mult...

— Ca pe cine?

— Ca pe nimeni, căci te iubesc numai pe tine.

Jocul acesta copilăresc îl încântă pe Hrisant.

— Nu ţi se pare că se-aud clopoţei?

— Da. Fiecare fulg de zăpadă e un clopoţel de-argint.

— Peste trei zile e Crăciunul, Pat. N'o să regreţi că nu-l mai prinzi?

— Cum poţi spune aşa ceva, Alina? Crăciunul petrecut fără tine, n'ar fi Crăciun... Il vom face împreună, pe alte tărâmuri, departe, departe...

— Ca'ntr'un vis...

— Da, Alina, ca'ntr'un vis...

Apoi, ea se-opri:

— Dac'ai şti cât am luptat până m'am hotărît să-ţi accept moartea! Te iubesc atât de mult, încât aş fi în stare să renunţ la tine, numai ca tu să poţi trăi fericit aici, între oameni.

— Fără tine, nu pot fi fericit, aşa că nu era nevoe să eziţi. Faptul că mă iubeşti, îmi dă curajul să fac orice.

— Când stam în restaurantul acela obscur şi, totuşi, atât de plăcut, voiam să pot dispare deodată, să te las cu amintirea unei umbre. Acceptându-ţi iubirea, înseamnă să te duc în moarte. Am regretat imediat când ţi-am scris pe bileţel că te iubesc.

— Nu trebuie să regreţi nimic. Totul ce facem, e bine şi, la urma-urmei, dacă nu te-aş urma, te-ai întoarce să-l găseşti pe altcineva, gând pe care eu nu-l pot suporta. Aşa că, vezi, voiu muri din motive strict egoiste. Nu mă jertfesc . . .

Alina îi mulţumi cu un surâs vag de fotografie veche şi se uită lung spre cimitir. Hrisant înţelese şi-o disperare sălbaitcă îl cuprinse. O sgudui de umeri pe femee şi-o sărută de nenumărate ori. Ea îi luă între mâni capul şi se pierdu în ochii lui înebuniţi de durere.

— Alina, fii deplin a mea . . . Alina . . .

Femeea dădu cu tristeţă dincap şi-i spuse obosită:

— Nu, nu se poate, Hrisant.

— Nu se poate! Dar dece nu se poate? Spune-mi dece nu se poate, când eu te iubesc şi tu mă iubeşti?

— Nu se poate, Hrisant . . . — repetă ea.

Profesorul dădu din umeri şi se resemnă să nu-i mai ceară explicaţii.

— Trebuie să mă duc, — spuse femeea, răguşită.

— Nu, nu! Mai stai, te rog să mă stai, — şi'o 'mbrăţişă, însă Alina se smunci şi-alergă spre poarta cimitirului.

— Stai, Alina, stai! Măcar încă o clipă . . . — strigă el, desnădăjduit.

— Nu pot . . . Îndată răsare soarele . . .

— Mai e timp . . .— şi-alergă după ea.

Hrisant îngenunchie.

— Te iubesc. Te iubesc fără sfârşit. Voiu veni după tine. Alina, îţi mulţumesc nespus de mult pentru fericirea, pe care mi-ai dat-o în noaptea asta. Aşa ceva nu se poate uita niciodată. Ochii tăi au fost lumină pentru mine, mânile lujere de crin. Tu eşti sensul vieţii mele şi scopul morţii. Cred că, oricum, e greu să mori, însă eu voiu muri fericit. După o noapte ca aceasta, viaţa nu mai are nici un rost. Alina . . . Alina, eu te iubesc . . . Atâta am vrut să-ţi mai spun. Du-te. Eu voiu veni în curând după tine pe cărările întunericului . . . Lasă-mă să te sărut, Alina, — însă ea se smunci din nou şi Hrisant îşi plecă privirile într'o dureroasă nedumerire.

— Hrisant, iartă-mă, dar nu se poate. Eu te iubesc, nu uita asta. Eu te iubesc, Hrisant, — şi-l mângâie pe-obraji.

— Tu plângi, Alina?

— Nu, nu plâng ... şi 'ncepu să se 'ndepărteze cu paşi înceţi.

— Eu te iubesc, Hrisant. Eu te iubesc ... Te iubesc ...

Alina intră în cimitir, fără să mai privească îndărăt.

Poarta căzu fără sgomot.

Hrisant nu încercă să se ia după femee.

El o vedea, par'că, îndepărtându-se pe aleile cimitirului, unde obscuritatea mai domnea între copaci. Vedea şi pietrele mormintelor, desprinzându-se albe dintre tufişuri, iar pe Alina — împiedicându-se în zăpadă şi pierzându-se definitiv într'o criptă fără fund.

Vântul scutura crengile uscate, cari se întindeau deasupra străzii. Tulbureala zorilor încenuşa zidurile caselor, ale căror ferestre oglindeau paliditatea halucinantă a cerului.

Profesorul îşi privi mânile. Nu arătau murdare ca deobiceiu după o noapte de nesomn, dar erau cenuşii, cu vinele albăstrite. Lumina, care cădea asupra lor, era, par'că, trecută printr'un voal des. Degetele — deveniseră şi mai subţiri. „Mâni de pianist", cum remarcase odinioară un coleg, profesorul de muzică.

Vântul spulbera zăpada.

Profesorul îşi aminti de fulguirea deasă de astă noapte, regretând că n'o va putea retrăi. Acuma, zăpada se înăsprise şi semăna cu nişte grunzuri de nisip. Încercă s'o revadă pe Alina. Făcu o mare sforţare, ca imagina ei să-i apară limpede înaintea ochilor obosiţi, dar nu reuşi. Era ceva neclar în ea. Trăsăturile se estompau ca într'o ceaţă fumurie de toamnă. Cu toate acestea, dorul după dânsa creştea mereu mai sălbatic. Îl sfâşia, îl durea aproape fizic. Apoi — voi să-şi acorde iluzia că ea se va întoarce. Aştepta ca, din moment în moment, poarta cimitirului să se deschidă tot atât de fără sgomot cum s'a închis adineaori şi Alina să apară zâmbind.

Vântul se înteţise. Pete mari — puternic albastre — de cer matinal se zăreau printre nourii sdrenţuiţi, cari începuseră să alerge nebuneşte spre dealurile depărtate ale Mamorniţei. Oraşul îşi limpezea lumina. Umbrele se retrăgeau spre păduri şi scorburile văgăunelor. Cu toate acestea, o mare tristeţă continua să stăpânească peisagiul. Lumina zorilor era acuma destul de clară, însă dezolantă.

Hrisant îşi simţi coclită gura. Picioarele îl dureau şi mânile îi atârnau ca de plumb. Capul îi vâjâia şi inima bătea atât de pu-

ternic, încât vinele dela tâmple, îngroşate, svâcneau.

Profesorul făcu câţiva paşi în direcţia străzii Romane, dar se opri brusc.

Proprietăreasa, Vasilescu şi ceilalţi colegi, elevii şi diferiţi cunoscuţi, se strânseseră în faţa lui. Răsăriseră ca dintr'o negură şi vociferau ceva, însă el nu-i auzea, numai că le vedea gesturile, repezi, mecanice, fără continuitate.

Înţelese abia târziu: toţi îi făceau semn să se întoarcă spre cimitir.

— Dece? Cum, voi vreţi ca eu să mor? — se nedumeri Hrisant, ca apoi, dând din cap, să se înapoieze resemnat la poarta cimitirului.

Dincolo, după zid, era încă întuneric. Profesorul se plimbă de câteva ori încoace şi încolo, ca şi cum s'ar fi aflat într'o odaie. Chiar se şi miră că nu aude sgomotul obişnuit de duşumea veche. Ar fi avut poftă să dea storurile în jos şi să se trântească aşa, îmbrăcat cum era, în pat şi să adoarmă imediat.

— Oare mai vreau să mor? — se întrebă curios, însă nu mai fu în stare să-şi răspundă.

Totul îi devenise indiferent.

Apoi, simplu, fără nici o emoţie, ca şi cum ar fi vrut să-şi cojească un măr, scoase briceagul, trase cu degetul peste lamă şi constată satisfăcut că e destul de ascuţită.

— Mi se pare că n'o mai iubesc pe Alina, — îşi spuse deodată, şi se jucă nehotărît cu briceagul; peste puţin, adăugă: — însă mi-i foarte somn.

Oftă şi-şi spuse încăodată:

— Mi-i foarte somn...

La urma-urmei, îi era indiferent dacă o mai iubeşte sau nu pe Alina; dar nici acasă nu voia să se întoarcă. Îi era groază de camera închiriată la doamna Popescu. Iată fereastra murdară şi aburită, peisagiul mort al clădirilor din faţă, fotoliul căptuşit portocaliu, oglinda mâncată de umezeală şi pereţii decoloraţi — şi simţi că, dacă ar mai vedea odată bustul lui Cicero, l-ar sparge fără multă discuţie în capul proprietăresei.

— Dar studiul meu asupra lui Vergilius? Eh! Ducă-se dracului... Par'că soarele n'o să fie soare chiar dacă lucrarea mea nu va fi tipărită! — şi-şi crestă arterele dela mâna stângă.

Nu-şi închipuise că totul va fi atât de simplu. Momentul nu fusese deloc tragic. Ceva tot atât de simplu, ca a bea un pahar de apă sau ca a merge la promenadă — şi Hrisant se miră foarte mult de această constatare.

Îşi închise ochii, căci nu-i plăcea să vadă sânge. Apoi, îşi crestă şi arterele dela mâna dreaptă. Rănile — aproape că nu-l dureau

deloc. O uşoară usturătură — atât. În curând, mânile îi fură pline de sânge, care curgea acuma şi pe zăpadă. Un fior îl străbătu pe Hrisant. Par'c'ar fi intrat deodată într'o apă prea rece. Mânile, în schimb, îi erau calde de sânge şi profesorul avu o senzaţie plăcută, de odihnă, în degete.

— Dacă ar trece cineva pe-aici, oare-aş mai putea fi salvat? — se întrebă el plictisit întrucâtva. — Cred că nu. Desigur că am şi pierdut o treime din cantitatea normală de sânge.

Deschizându-şi cu precauţie ochii, evită să-şi privească mânile. Se uită cu atenţie împrejur. Era singur şi nu părea nici un pericol să vină cineva. Privirile îi lunecară pe zidul cimitirului şi zăpada depe el, aşezată în strat mare, i-o aminti din nou pe Alina. Deastădată, reuşi s'o vadă clar. Fu mulţumit şi, cu toate că oboseala îl dobora, reuşi să zâmbească. Pe urmă, împleticindu-se, se-apropie de zid. Îşi lipi faţa de tencuiala lui aspră şi rămase aşa câtva timp. Pe urmă, îşi muie arătătorul mânii drepte în rana dela mâna stângă, din care sângele gâlgâia într'o şuviţă din ce în ce mai subţire, dar încă destul de abondent, şi mâzgâli câteva cuvinte pe zid.

Acuma, sângele nu-l mai impresiona. Avu chiar curajul să-şi privească mânile pline de el. Rănile se deschideau ca nişte guri hidoase.

însă, după câteva minute de contemplație, nu le mai găsi urâte. Dimpotrivă, le asemănă cu niște flori roșii. Coborîndu-și privirea în pământ, dădu de băltoaca de sânge, care se formase pe zăpadă. Era de un roș violent, ca al macilor, zăpada. Pe-alocuri, băltoaca înghețase și părea o sticlă cu admirabile reflexe de ceruri purpurii. Își privi dinnou mânile și găsi ciudat cât sânge poate curge dintr'un om. Se miră că încă nu-și pierduse cunoștința. Luciditatea, care-i permitea să-și controleze toate gesturile, îl exaspera. Ar fi vrut să devină tragic, să-și pară eroic, să plângă sau să înjure — numai să iasă din situația asta de indiferență.

— Doamne, până și agonia îmi va fi mediocră! — dar nici exclamația aceasta nu depășea calmul unei oarecari constatări comune și nu conținea câtuși de puțin, în intenție sau măcar în intonație, vre-un început de revoltă.

I se păru caraghioasă situația aceasta de spectator al propriei morți — și râse.

Se rezemă cu spatele de zid și renunță să-și mai privească mânile. Înălțându-și fruntea, căută să vadă, în toată imensitatea lui, cerul. Borul pălăriei deranjându-l, o aruncă în zăpadă și se lăsă furat de priveliștea aurorei.

Nu mai erau decât câțiva nouri pe cer, subțiri ca vălurelele unui iaz. Marginile lor

luau o nuanţă când trandafirie ca interiorul luciu al unei scoici, când aurie ca şofranul. Răsăritul era o mare de flăcări şi Hrisant socoti că nu văzuse niciodată o aurora mai fastuoasă. Cu încetul, culoarea purpurie a zărilor începu să inunde oraşul. Întâiu geamurile, apoi zidurile şi, însfârşit, turlele bisericilor. Când totul se cufundă în această baie de sânge, Hrisant — fascinat şi umilit de-atâta grandoare — îngenunchie. Cum ochii i se împăinjeneau, avu impresia că a căzut într'un fund de ocean, plin de coralieri, cari însângerau apele. Lumina se tulbura. Zările se strângeau. Copacii din marginea cimitirului se plecau ca nişte alge deasupra lui.

Dădu din mâni, ca şi cum ar fi vrut să iasă la suprafaţă, dar îşi pierdu echilibrul şi căzu cu fruntea la pământ. Nu-şi închisese pleoapele şi zăpada îi intră în ochi. O clipă, îl durură atât de tare, încât gemu, dar, în curând, îi trecu, şi Hrisant se linişti. Avu iluzia că se găseşte acasă, în pat, înainte de somn. O moleşeală dulce îl stăpânea. Apoi, se smulse din toropeală. Nu voia să moară aşa, cu faţa îngropată în zăpadă. Luptând din răsputeri cu slăbiciunea, reuşi să se întoarcă pe spate. Şovăind, îşi duse la ochi o mână şi şi-i şterse. Cerul incendiat de soarele care, peste puţin, avea să se ridice dominator de după orizontul cu zăpezi roze, îl ameţi.

Se temu că universul s'a răsturnat şi că el, Ipatie Hrisant, ar putea să cadă în adâncurile cerului.

În cele din urmă, trebui să-şi închidă ochii. O singură dată mai clipi şi, într'o străfulgerare, îşi adună în privire tot albastrul înălţimilor, care îi rămase mult timp sub pleoape.

Îşi spuse:

— Dacă nu mi s'ar fi întâmplat ieri după-amiază atâtea lucruri stupide şi dacă doamna Popescu n'ar fi avut proasta inspiraţie să iasă în oraş, desigur că nu mi se întâmpla nimic. Aş fi rămas tot timpul acasă şi-aş fi terminat să corectez extemporalele. Dar poate că e mai bine aşa. Nu regret că mor. N'aş fi putut trăi fără Alina. Ea a trebuit să vină şi-a trebuit să plece. Am aşteptat-o atâţia ani! Nu, pe ea n'am s'o las să mă aştepte.

După câtva timp, se înspăimântă:

— Dar dacă, într'adevăr, moartea e sfârşitul oricărui fel de viaţă? Dacă n'o voiu revedea niciodată pe Alina? Trăind, aveam măcar posibilitatea să mă gândesc la ea, s'o am mereu în amintire, — şi deodată, panica puse stăpânire pe el.

Încercă să strige după ajutor. Se agăţa de speranţa că ar putea fi salvat, însă stri-

gătul i se stingea în gâtlej, unde borborosea ca o apă în clocote — şi nimeni nu-l auzi.

— Ce nebun îs! — se consolă el, ruşinat. — Dacă moartea e ceva definitiv, care exclude orice fărâmă de conştienţă, atunci mi-i perfect indiferent dacă Alina există real undeva sau dacă totul n'a fost decât o fantasmagorie.

Nu-şi mai simţea mânile şi picioarele. Doar pieptul şi respiraţia îi arătau că trăieşte. I se păru că, înapoia sternului, un val de sânge tot urcă şi coboară ca 'ntr'o eprubetă fierbinte.

— Dar nu putea fi o simplă fantasmagorie apariţia ei. A văzut-o şi Vasilescu, i-a făcut curte, i-a sărutat mâna, a găsit-o frumoasă . . . Atunci? Doamne, cât de puţin cuprinzătoare e mintea omului! Nu, moartea nu poate fi definitivă. Faptul că Alina mi s'a arătat, e cea mai bună dovadă că şi dincolo există viaţă.

Pe urmă, nu mai fu în stare să gândească ordonat.

Imaginile începeau să se amestece.

Retrăi halucinant de repede întâlnirea cu Alina. Revăzu farmacia Malcinschi din apropierea podului peste calea ferată, în dreptul căreia femeea îi răsărise în faţă. Apoi, restaurantul acela întunecat, în care căldura fusese atât de plăcută, şi plimbarea prin

ninsoare. Păstra şi acuma, pe buze, gustul sărutării, pe care i-o dăduse Alina. Treptat, cădea în adâncimi din ce în ce mai mari. Era o cădere lină, plăcută, cum o ai, uneori, în vis. Faptul că respiraţia îi ajunsese detot greoaie, mai mult o horcăială, nu-l turbura. Nici frigul nu-l stingherea. Încercă, din curiositate, să-şi redeschidă ochii, însă nu reuşi. Abia dacă o şuviţă de lumină i se strecură printre pleoape, mângâindu-i. I se făcea mereu mai cald. Par'c'ar fi bătut un vânt puternic de vară. După câteva minute, picioarele îi înţepeniră complet şi nu-şi putu mişca nici mânile. Urechile îi vâjâiau. Cu toate acestea, auzul i se ascuţise foarte mult şi tic-tacul ceasului din buzunarul dela vestă îi ajungea la ureche ca un dangăt de clopot.

— Cred că nu mai e mult până să mor, — îşi spuse.

Simţi că pieptul i se lărgeşte. Sesiză o durere abia perceptibilă în regiunea cordului, însă ea nu dură mult şi Hrisant, isbăvit, gemu. Apoi, într'o supremă încordare, îşi duse mânile la gât. Gura i se deschise. Icni scurt detot şi, deasupra feţei, îi trecu un zâmbet, care încremeni încă înainte de-a ajunge la deplinătate.

În creer îi mai stăruia, ca un zâmbet, o lumină mică. În curând, însă, se stinse şi ea

— şi se făcu linişte mare în profesorul Ipatie Hrisant.

Aceasta a fost în dimineaţa zilei de 22 Decembrie 1936.

Timp de câteva săptămâni, trecătorii au putut citi pe zidul cimitirului, scris cu sânge:

AŞA SFÂRŞEŞTE O MARE DRAMĂ.

Bucureşti, la 16 Iunie 1937.

Mircea Streinul.

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

De acelaş autor (în ordinea apariţiei):

La ICONAR:

1. **Carte de iconar,** poeme (epuizat).
2. **Itinerar cu anexe în vis,** *Cartea pământului,* poeme; premiul de poezie S. S. R. pe anul 1934; Lei 150.
3. **Tarot sau călătoria omului,** poem; Lei 20.
4. **Divertisment,** *câteva poezii pentru prieteni* (epuizat).

La ŢARA ŞIPENIŢULUI:

5. **Zece cuvinte ale fericitului Francisc din Assisi,** poem (epuizat).

La GEORGE DRUMUR:

6. **Comentarii lirice la poeme într'un vers de Ion Pilat;** Lei 100.

La FUNDAŢIA PENTRU LITERATURĂ ŞI ARTĂ „REGELE CAROL II":

7. **Poeţii tineri bucovineni,** antologie; Lei 60.

La VREMEA:

8. **Aventura domnişoarei Zenobia Magheru,** nuvelă; Lei 15.

În editură PROPRIE:

9. **Corbul de aur,** poem; Lei 100.

Cărțile 3, 4, 5, 6, 7, și 9 sunt ilustrate de *Rudolf Rybiczka.*

În cursul sezonului literar 1938/39 vor apare:

1. **Viața în pădure,** roman.
2. **Guzli sau Tsui-Tsui,** romanul unui băiat de stradă.
3. **Catilina,** viața romanțată.
4. **Viața lui Iisus.**
5. **Lupul din țara Huțulilor,** roman.
6. **Haman,** o comedie tragică.
7. **Basmele fraților Grimm** (în colaborare cu *George Drumur).*

În pregătire:

1. **Poezia lui Georg Trakl,** traducere integrală.
2. **Rumâneasca,** poem.
3. **Istoria literaturii române contemporane.**
4. **Der goldene Kranich.**
5. **Drama casei Timoteu,** roman.
6. **„Miracolul", s. c. g. l.,** comedie tragică.

BIBLIOTECA
UNIVERSITĂȚII
-IAȘI-

Fotografiile copertei: *Dr. A. Schmidt.*
Montajul lor: *Mircea Streinul.*

27.635

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

1960

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BIBLIO
IAȘI
30 NOEM. 1938

BCU IAȘI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY